

SAMFUNNSØKONOMISKE STUDIER

I

Det norske
SKATTESYSTEMS
virkninger på den personlige
inntektsfordeling

*The Effects of
the Norwegian tax system
on the personal income
distribution*

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO 1954

Det norske skattesystems virkninger på den personlige inntektsfordeling innleder en ny skriftserie som Statistisk Sentralbyrå skal sende ut. Serien har fått tittelen *Samfunnsøkonomiske studier*. I denne serien vil Byrået etter hvert gi melding om undersøkelser som ikke er av rent statistisk karakter, bl. a. historiske og analytiske studier om økonomiske forhold utført ved Statistisk Sentralbyrås Forskningsavdeling.

For tiden er det under arbeid tre skrifter som vil komme ut i denne serien i løpet av første halvår 1954. Det er *Økonomisk utsyn over årene 1900—1950*, *Skatt på personleg inntekt og middel* og *Hovedtrekkene i det norske skattesystem*.

Skriftene i serien *Samfunnsøkonomiske studier* er å få bestilt hos alle bokhandlere. En kan enten kjøpe dem enkeltvis eller abonnere på hele serien. I siste tilfelle vil publikasjonene bli tilsendt etter hvert som de kommer ut. Prisen pr. hefte vil variere noe etter størrelsen, og blir antakelig mellom kr. 3,— og kr. 4,—.

En utredning fra Skatteforskningskontoret

Det norske
SKATTESYSTEMS
virkninger på den personlige
inntektsfordeling

*The Effects of
the Norwegian tax system
on the personal income
distribution*

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO 1954

FORORD.

Publikasjonen «Det norske skattesystems virkninger på den personlige inntektsfordeling» tar i første rekke sikte på å vise hvorledes summen av direkte og indirekte skatter virker på inntektsforholdene for en rekke forskjellige inntekts- og familiegrupper og på den samlede personlige inntektsfordeling. Som ledd i skattesystemet er også behandlet en del subsidier og stønader som ytes etter generelle kriterier uten at det kommer inn administrativ prøving av behov el. likn. Prisdirektoratet har bistått ved det arbeid som gjelder pristilskott for konsumvarer.

Utredningen har nær tilknytning til det materialet som Byrådet har lagt fram om husholdningsundersøkelser for arbeiderfamilier i etterkrigsårene. Undersøkelsene 1947/48 (N.O.S. XI. 23) og 1951/52 (N.O.S. XI. 128) er direkte lagt til grunn for beregningene av skattenes virkninger på ulike inntektsnivå og familiestørrelser i de to år. Også ved overslagene over de tall som belyser den samlede, personlige inntektsfordeling for kalenderåret 1950 før og etter skatter, har en til dels støttet seg på opplysninger fra de nevnte husholdningsundersøkelser.

Framstillingen er utarbeidd slik at de tabeller som bør leses i direkte tilknytning til teksten, er flettet inn i de enkelte kapitler, mens en til slutt har gjengitt en del spesifiserte oversiktstabeller som vedlegg.

Som bakgrunn for denne undersøkelsen over de aktuelle forhold i Norge har en i et par innledende kapitler pekt på eldre norsk materiale av liknende art og på en del undersøkelser som er foretatt i Sambandsstatene, Finland, Storbritannia og Sverige.

Denne publikasjonen er utarbeidd ved Skatteforskningskontoret og innleder en ny serie av skrifter fra Byrådet. Serien «Samfunnsøkonomiske studier» vil omfatte arbeider som har overveiende teoretisk, analytisk og historisk karakter.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 14. september 1953.

Petter Jakob Bjerve.

Helge Seip.

PREFACE.

The publication *The Effects of the Norwegian Tax System on the Distribution of Personal Incomes* mainly aims at presenting the effects of the sum total of direct and indirect taxes on the income conditions of various income and family groups and on total personal income. Some subsidies and contributions given according to general criteria; that is, without administrative judgment of the need in individual cases are also treated as part of the tax system. The Price Directorate has assisted in the preparation of the parts dealing with subsidies for consumer goods.

The study has to a large extent been based on material which the Bureau has made available on cost of living studies for workers' families for the post-war years. Studies for 1947/48 (N.O.S. XI. 23) and 1951/52 (N.O.S. XI. 128) have been used directly as basis for the estimates on the effects of taxation on various income levels and family sizes for those years. Also, some of the figures on personal income distribution before and after taxes for the 1950 calendar year have been checked by means of the above mentioned studies.

In preparing the publication, the tables which ought to be read directly in connection with the text are interwoven in the various chapters, while at the end, some detailed summary tables have been included.

As a background for this study on present conditions in Norway, a couple of the introductory chapters refer to some earlier Norwegian material of a similar nature and also to some studies made in the United States, Finland, United Kingdom and Sweden.

This publication has been prepared by the Tax Research Office and introduces a new series of Bureau publications. The series, *Social Economic Studies* will include works of a predominately theoretical, analytical and historical nature.

Central Bureau of Statistics, Oslo, September 14, 1953.

Petter Jakob Bjerve.

Helge Seip.

INNHold.

	Side
Innledning	11
 Kap. I. Tidligere undersøkelser over skattesystemets direkte virkninger på den personlige inntektsfordeling i Norge	13
Undersøkelser 1869—1925/26	13
Vurdering av det eldre materialet	28
 » II. Noen utenlandske undersøkelser over skattleggingens virkninger på den personlige inntektsfordeling	30
Sambandsstatene	30
Finnland	32
Storbritannia	34
Sverige	36
 » III. Skattleggingen av personlige skattytere i Norge i 1947/48 og 1951/52.....	38
Litt prinsipielt om spørsmålet «skattebyrde»	38
Problemer omkring skattenes overveltning	40
Skatter, avgifter og subsidier som undersøkelsen omfatter	41
Opplegget av beregningene	43
Grunnlaget for inntektsskatt	44
Utregningen av «antatt inntekt»	47
Inntektsforholdene i 1951/52	52
Nærmere om beregningen av indirekte skatter	56
Pristilskottene	66
Sammendrag av direkte og indirekte skattlegging	70
Kommentar til resultatene vedrørende skattleggingen av lønnstakerfamilier 1947/48 og 1951/52	73
Den totale skattlegging av industriarbeiderfamilier i 1947/48 og 1951/52..	79
 » IV. Den personlige inntektsfordeling i Norge i 1950 før og etter skatter m. v. ..	81
Direkte skatter	82
Indirekte skatter og subsidier	85
Kommentar til hovedresultatene	88

Sluttord	90
Sammendrag på engelsk	92

Tabeller:

Tabell 1. Disponibel inntekt. Utgifter, avgifter og pristilskott etter utgiftsgrupper. Fordeling på inntekts- og familiegrupper. Arbeiderhusholdninger i byer og industristeder. Mai 1947—april 1948	96
» 2. Relative tall. Mai 1947—april 1948	98
» 3. Disponibel inntekt. Utgifter, avgifter og pristilskott etter utgiftsgrupper. Fordeling på inntekts- og familiegrupper. Arbeiderhusholdninger i byer og industristeder. Oktober 1951—september 1952	100
» 4. Relative tall. Oktober 1951—september 1952	102

CONTENTS.

	Page
Introduction	11
Chap. I. Earlier studies on the direct effects of taxation on personal income distribution in Norway	13
Studies 1869—1925/26	13
Evaluation of earlier material	28
» II. Studies made by various countries on the effects of taxation on the distribution of personal incomes	30
United States	30
Finland	32
United Kingdom	34
Sweden	36
» III. Taxation of personal incomes in Norway 1947/48 and 1951/52	38
Short discussion on the concept, «burden of taxation»	38
Problems arising from the incidence of taxation	40
Direct taxes, indirect taxes, and subsidies covered in the studies	41
The preparations for the tax estimates	43
The basis for income taxation	44
The computation of «assessed income»	47
Incomes in 1951/52	52
Further remarks on the estimate of indirect taxes	56
Subsidies	66
Summary of direct and indirect taxation	70
Discussion of the tax estimates for wage earners' families 1947/48 and 1951/52	73
Total taxation of industrial workers' families in 1947/48 and 1951/52 ..	79
» IV. Personal income distribution in Norway before and after taxes in 1950....	81
Direct taxes	82
Indirect taxes and subsidies	85
Discussion of the main results	88

Conclusion.....	90
-----------------	----

Summary	92
---------------	----

Tables:

Table 1. Disposable income. Expenditures, indirect taxes, and subsidies by expenditure groups. Distribution by income and family groups. Workmen's households in towns and industrial centers. May 1947—April 1948	96
» 2. Percentages. May 1947—April 1948	98
» 3. Disposable income. Expenditures, indirect taxes, and subsidies by expenditure groups. Distribution by income and family groups. Workmen's families in towns and industrial centers. October 1951—September 1952	100
» 4. Percentages. October 1951—September 1952	102

Det norske skattesystems virkninger på den personlige inntektsfordeling.

Innledning.

Hensikten med denne utredningen er å søke å klarlegge hvorledes de samlede skatter og avgifter i Norge virker inn på den personlige inntektsfordeling. Så omfattende og lite oversiktlig som skattesystemet etter hvert er blitt, synes det å være et sterkt behov for en slik samlende behandling.

Undersøkelser av liknende art er foretatt i en rekke land. I Norge finner vi også en del eldre materiale som i noen grad kan bidra til å kaste lys over forholdene på forskjellige tidspunkter. En kort redegjørelse for dette er gitt i kapitel I «Tidligere undersøkelser over skattesystemets direkte virkninger på den personlige inntektsfordeling i Norge». De fleste beregningene er nå temmelig gamle. Spesielt saknes det en oversikt over stillingen i etterkrigstiden, etter de store og gjennomgripende endringer som har funnet sted på skattepolitikens område.

Hva utenlandske undersøkelser angår, kommer en i det følgende til å nevne noen som kan være av interesse til belysning av de resultater man andre steder er kommet fram til. Beskrivelsen av dette materialet må nødvendigvis bli meget kort, og det blir ikke plass til å gå inn på de mange metodiske problemer m. v. som knytter seg til hver enkelt utredning. De fleste av bøkene er imidlertid tilgjengelige i Byråets bibliotek for dem som måtte ha interesse av å studere spesielle arbeider mer i detalj.

Når det gjelder opplegget av Skatteforskningskontorets undersøkelse over forholdene i Norge i enkelte etterkrigsår, vil en i kapitel III gjøre nærmere greie for dette. Her skal en bare innskrenke seg til noen korte merknader.

En vil først understreke at det av praktiske grunner har vært nødvendig å avgrense arbeidsoppgaven til bare å gjelde de primære virkninger av for-

forskjellige skatter og avgifter. At skattleggingen også fører til endringer i sammensetningen av etterspørsel, forbruk, produksjon, eksport og import etc., slik at den endelige virkning av et skattepålegg er langt mer vidtrekkende enn selve betalingstransaksjonen mellom skattyteren og den offentlige myndighet umiddelbart tilsier, vil en ikke trekke inn i beregningene i denne framstillingen.

Videre kommer en til å begrense utredningen til de skatter og avgifter som direkte berører private personer, enten i egenskap av direkte skattytere, eller som kjøpere av varer eller tjenester som er gjenstand for avgiftspålegg etc. Det vil såleis ikke bli gjort noe forsøk på å fordele virkningene av skattene på selskapers og institusjoners inntekt og formue mellom eiere, arbeidstakere og eventuelle kunder.

Ellers har en så vidt mulig søkt å få med alle direkte og indirekte skatter av betydning. Et stort antall mindre avgifter som ikke går inn under oppstillingene for skatter og avgifter i de offentlige regnskaper, men betraktes som gebyrer etc., er dog holdt utenfor.¹⁾

Arbeidet knytter seg i første rekke til årene 1947/48 og 1951/52 fordi en her har aktuelle forbruksundersøkelser å bygge på. Riktignok gjelder oppgavene vesentlig arbeiderhusholdninger i byer og tettgrender, men det materialet som ble innhentet for skog- og landarbeidere i 1947/48 viser at forbruksstrukturen er påfallende lik byarbeidernes. En annen sak er om produsentfamiliene i jordbruk og fiske kan antas å ha samme forbrukssammensetning, eller om funksjonærer og selvstendig næringsdrivende, akademikere etc. nytter inntekten på samme måte som kroppsarbeidere i tilsvarende inntektsklasser. Disse forhold vil bli bedre klarlagt etter hvert som Byrådet får gjennomført husholdningsundersøkelser også for disse grupper.

¹⁾ Rasjonaliseringsdirektoratet nevner i en utredning fra oktober 1952 hele 206 forskjellige avgifter som sorterer under departementer eller andre statlige institusjoner.

Kapitel I

Tidligere undersøkelser over skattesystemets direkte virkninger på den personlige inntektsfordeling i Norge.

Hittil er det her i landet foretatt få og oftest mindre omfattende undersøkelser over skattenes fordeling på inntekts- og familiegrupper. De aller første beregningene omfattet bare den indirekte skattlegging — dvs. tollskattleggingen. Tollen var jo også lenge statens absolutt viktigste inntektskilde. Det var først i dette århundre at de andre forbruksavgiftene begynte å spille noen større rolle. Av direkte skatter ble inntektsskatt til staten først innført i 1892, formuesskatt i 1896. Kommunene hadde før den tid adgang til å utlikne slike skatter, men før skattelovene av 1882 ble vedtatt, besto likevel landkommunenes skatteinntekter overveiende av matrikkelskatter. Bare i mindre grad ble det utskrevet skatter «etter evne» eller «billig proporsjon». Bykommunene nyttet inntekts- og formuesskatter i større grad også før 1882.

En hindring som disse tidligste analysene støtte mot, var mangelen på ordentlig utbygd forbruksstatistikk i tiden før århundreskiftet. Til rådighet sto bare spredte oppgaver over enkelte arbeiderfamiliers forbruk av viktigere varer. Den første fullstendige forbruksundersøkelse gjaldt tidsrommet 30. april 1906—29. april 1907, men undersøkelsen omfattet bare 12 arbeiderbudsjetter. (Jfr. pkt. 6 nedenfor.)

I det følgende skal en gjengi hovedinnholdet av 7 forskjellige undersøkelser. Hvor ikke annet er spesielt nevnt, er alle beregningene utført under den forutsetningen at tollene i sin helhet overveltes på forbrukerne.

Undersøkelser 1869—1925/26.

1.

I innstillingen fra tollkomitéen av 1869 (Indst. S. No. 77) er det tatt inn en oppgave over hva en familie ved Christiania brukte av en del varer, og på dette

grunnlag er tollbeløpet beregnet. Familien besto av mann, kone og 3 barn. Inntekten var 60 sk. pr. dag eller ca. 150 spd. pr. år.

Vare	Forbruk pr. uke	Forbruk pr. år	Tollbeløp på årsforbruket
Brød	36 pd.	1872 pd. Tilsv. 9 tønner rug	1 spd. 96 sk.
Mjøl (antakelig byggmjøl)	5 »	260 pd.	— 41 »
Gryn (antakelig byggryn)	1 »	52 »	— 15 »
Smør	2 »	104 »	— 52 »
Kjøtt	7 »	364 »	— —
Kaffe	1 »	52 »	2 spd. 20 »
Sukker	$\frac{1}{2}$ »	26 »	— 97 »
Poteter	$\frac{1}{4}$ tønne	13 tønner	— —
Parafinolje	$\frac{3}{4}$ pott	39 potter	— 58 »
Sum toll			6 spd. 19 sk.

Tollen på det spesifiserte forbruket utgjør altså ca. 4 pet. av årsinntekten. Noe forsøk på å beregne tollene på andre forbruksvarer er ikke gjort.

2.

Beregninger av daværende tollinspektør, L. J. Vogt, tatt med som bilag til innstillingen fra tollkommisjonen av 1874 og i noe omarbeidd form utgitt som særtrykk: «Den norske Arbeiders Beskatning og Forbrug», Christiania 1877. Det er den siste publikasjon som er lagt til grunn for framstillingen her.

I innledningen peker Vogt på at arbeiderklassen den gang så å si utelukkende ble skattlagt gjennom tollene og konsumavgiftene. Vogts beregninger er basert på følgende budsjetter:

- Arbeiderfamilie ved Christiania, inntatt i innstillingen fra tollkomitéen av 1869 (se pkt. 1). Samlet verdi av oppgitt forbruk, en gros uten toll: 126 spd. 28 sk.
- Verfttømmermannnsfamilie i Tvedestrand. (Mann, kone og 4 barn. Daglønn 96 sk. à 1 spd. 1874.) Forbruk pr. år: 9 tønner rug, 2 tønner bygg, $\frac{1}{2}$ tønne gryn, 18 pd. ris, 112 pd. smør, 25 pd. sukker, 50 pd. sirup, 6 tønner poteter, 52 pd. kaffe, 30 potter jordolje, 6 pd. talglys, 50 pd. grønnsåpe, $\frac{1}{3}$ tønne salt, 100 pd. kjøtt, 180 pd. flesk, 12 pd. ost og 5 potter eddik. Verdi en gros uten toll: 127 spd. 58 sk.
- Fiskerfamilie i Finnmark. (Mann, kone og 3 à 4 barn. Inntekt 254 spd. pr. år etter ca. 102 sk. pr. dag. 1875.) Forbruk pr. år: 7 skpd. rugmjøl, $1\frac{1}{2}$ skpd. gryn, 2 tønner poteter, $1\frac{1}{2}$ tønne salt, 6 pd. ris, 80 pd. smør, 12 pd. ost, 40 pd. sukker, 25 pd. sirup, 40 pd. kaffe, 6 pd. grønnsåpe, 200 pd. kjøtt, 20 pd. flesk, 20 potter jordolje og 6 pd. talglys. Verdi en gros uten toll: 113 spd. 76 sk.

Vogt refererer til sammenlikning enkelte andre budsjetter, men hovedvekten legges på de som er nevnt her.

De tollbeløp som beregnes å falle på de 3 familiers forbruk, er:

Familie		Tollbeløp .					
		1848		1860		1874	
		Spd.	Sk.	Spd.	Sk.	Spd.	Sk.
a	Fiskale artikler (Kaffe, sukker, jordolje)	3	21	4	33½	3	39
	Øvrige artikler (Korn, fetevarer m. v.)	12	21	5	82		70
	Sum ...	15	42	9	115½	3	109
b	Fiskale artikler (Kaffe, ris, sukker, sirup, jordolje)	3	55½	4	71	3	105
	Øvrige artikler (Korn, fetevarer m. v.)	11	104	5	83½	1	25½
	Sum ..	15	39½	10	34½	5	10½
c	Fiskale artikler (Kaffe, ris, sukker, sirup, jordolje)	2	94	3	104	3	59
	Øvrige artikler (Korn, fetevarer m. v.)	5	72	2	107½		79
	Sum ..	8	46	6	91½	4	18

Vogt foretar så videre en beregning av skotøy- og klesforbruket, men gjør oppmerksom på «at hverken mere eller mindre end en til forskjelligartede Erfaringer støttet Række af Sandsynlighedsberegninger ligger til Grund for de udvundne Resultater». Beregningene gjelder bare forbruket av klær og skotøy, ikke tekstilvarer for øvrig (utstyrsvarer m. v.). Forbruket er beregnet for de samme familier som ovenfor med unntak av at Christianiafamilien nå omfatter mann, kone og 4 barn og har en inntekt på 1 spd. pr. dag.

Tollbeløpene er regnet ut etter tollsatsene på stoffene, ikke de ferdige varene.

Familie	Verdi av årlig klesforbruk, en gros ekskl. toll	Toll på årlig forbruk av klær og skotøy					
		1848		1860		1874	
		Spd.	Sk.	Spd.	Sk.	Spd.	Sk.
a	35 95	9	10	6	15	2	94½
b	40 68	9	95	6	94	3	33
c	52 72	10	1	8	25	4	52½

Resultatene kan sammenfattes som vist i neste tabell.

Famili- lie	Dag- lønn	Verdi av årlig forbruk		Tollbeløp					
				1848		1860		1874	
a	60 sk. 1 spd.		Spd. Sk.	Spd. Sk.		Spd. Sk.		Spd. Sk.	
		Av matvarer ..	126 28	15 42		9 115½		3 109	
		Av klær	35 95	9 10		6 15		2 94½	
b	96 sk.	I alt	162 3	24 52		16 10½		6 83½	
		Av matvarer ..	127 58	15 39½		10 34½		5 10½	
		Av klær	40 68	9 95		6 94		3 33	
c	102 sk.	I alt	168 6	25 14½		17 8½		8 43½	
		Av matvarer ..	113 76	8 46		6 91½		4 18	
		Av klær	52 72	10 1		8 25		4 52½	
		I alt	166 28	18 47		14 116½		8 70½	

Til sammenlikning vises en oppgave over matvareforbruket i en gårdsarbeiderfamilie. Da en gårdsarbeider står i en annen stilling m. h. t. kjøp av matvarer, skal her bare vises de tollbeløp som falt på de årlig forbrukte kvanta av sukker, sirup, kaffe, parafin, talglys, grønnsåpe og salt. Klesforbruket er beregnet for mann, kone og 3 barn:

	Verdi av årlig forbruk. En gros		Tollbeløp					
			1848		1860		1874	
Kjøpte matvarer	Spd. Sk.		Spd. Sk.		Spd. Sk.		Spd. Sk.	
	7 24		1 68		2 5½		1 96½	
Klær	53 107½		9 94		8 21		4 6½	

Som det framgår av det foregående, er avgiftene på tobakk, brennevin og øl ikke tatt med i beregningene. I innledningen nevner Vogt vanskene med å beregne «et nogenlunde uangribeligt Gjennomsnitts-Forbrug inden de forskjellige Samfunds-Classer». Han foretar likevel en beregning av det gjennomsnittlige forbruk for de som regelmessig bruker tobakk — resp. brennevin — i hele befolkningen under ett. Skatten på dette gjennomsnittsforbruket settes til ca. 1 spd. pr. år for tobakk og ca. 5 spd. pr. år for brennevin. For øl gis ingen tall.

3.

I innstillingen fra tollkomitéen av 1886 (Indst. S. VIII) er det foretatt en beregning av tollavgiftene på enkelte varer for familier på 4, 6 og 8 personer. Det er forutsatt at kaffe- og sukkerforbruket innen arbeiderklassen — regnet pr. individ — er like stort som innen andre samfunnsklasser, og at forbruket av lysolje er 50 prosent av forbruket i høyere klasser.

Tollavgiftene ville da i 1884 ha blitt:

	For 4 personer (foreldre og 2 barn)		For 6 personer (foreldre og 4 barn)		For 8 personer (foreldre og 6 barn)	
	Årlig forbruk	Toll	Årlig forbruk	Toll	Årlig forbruk	Toll
Kaffe	Kg 15.4	Kr. 6.16	Kg 23.1	Kr. 9.24	Kg 30.8	Kr. 12.32
Sukker	26.9	11.02	40.3	16.53	53.8	22.05
Lysolje	15.3	1.53	23.0	2.30	30.6	3.06
Sum toll		18.71		28.07		37.43

Går en ut fra beløpet kr. 28.07 og til det legger toll på andre varer som en slik familie bruker, får en:

Toll på kaffe, sukker og lysolje	kr. 28.07
» » tobakk	» 13.50
» » andre matvarer enn kaffe og sukker	» 7.00
» » bekledningsgjenstander	» 12.43

Sum toll ... kr. 61.00

Lønnen pr. år for en arbeider settes til kr. 477.00 på landet og kr. 525.00 i byene, dvs. som skatt i form av toll svares henholdsvis 12.8 og 11.6 prosent av lønnen.

4.

Innstilling fra tollkommisjonen av 1887. Denne kommisjonen innhentet oppgaver over forbruket av kaffe, sukker, sirup og lysolje fra 30 familier. De fleste oppgavene gjaldt arbeiderfamilier på Østlandet.

På grunnlag av dette materialet mener kommisjonen at forbruket pr. individ innen arbeiderklassen ikke kan settes høyere enn det nedenstående viser:

	Forbruk pr. individ pr. år			
	Kaffe	Sukker	Sirup	Lysolje
Arbeiderklassen	Kg 3.80	Kg 3.50	Kg 5.00	Kg 3.50
Hele befolkningen	3.80	5.78	2.47	5.40

For en arbeiderfamilie på 6 personer utgjør tollene på forbruket av disse varene ca. kr. 22.00 pr. år. Toll på andre levnetsmidler anslås til kr. 5.00—6.00 pr. år. Klesforbruket mener kommisjonen kan settes til ca. 13 prosent av totalutgiftene for en slik familie. Regner en med en total utgift på kr. 600.00 årlig, og settes tollene til gjennomsnittlig 20 prosent av klesvarenes

verdi, blir tollen på bekledningsgjenstandene neppe lavere enn kr. 14.00—15.00. Etter dette skulle tollen på mat- og klesvarene for en familie på 6 personer til sammen bli vel kr. 40.00 pr. år, eller — dersom den årlige inntekten er kr. 600.00—ca. 7 prosent av inntekten. Kommisjonen regner at tallene blir noe lavere for en husmanns-, fisker- eller mindre bondefamilie, for egentlige arbeiderfamilier noe høyere.

5.

Sth. Prp. Nr. 48, 1890: «Angaaende Indførelse af Skat til Staten paa Indtægt og Formue samt forskjellige andre Spørgsmaal vedrørende Skattevæsenet.»

Her trekkes for første gang de direkte inntekts- og formuesskattene til kommunene inn i analysen. Oppgaver over utliknede skatter, antatt inntekt og antall skattytere fordelt på ervervs- og inntektsklasser ble innhentet fra 153 herreder og 25 byer. De aller fleste tallene refererer seg til skattelikningen for 1889, enkelte til 1888. Antall skattytere, antatt inntekt og iliknet skatt i kommuner som ikke ga oppgave, ble fordelt forholdsmessig på ervervs- og inntektsklasser. Inntektene i disse kommunene lå stort sett lavere enn i de andre. I tabellen nedenfor ligger derfor gjennomsnittsinntekten i enkelte inntektsklasser under nederste grense for vedkommende klasser.

Materialet er ikke spaltet etter forsørgelsesbyrde.

Resultatene kan resymeres slik:

Samfunns- og inntektsklasser	Antall skattytere		Samlet antatt inntekt		Samlet skatt ¹⁾		Gj.sn. innt. Kr.	Skattepct. ²⁾
		Pct.	1000 kr.	Pct.	1000 kr.	Pct.		
<i>Byer:</i>								
Embeds- og bestillingsmenn	7 960	10.10	16 494	13.29	740	12.16	2 070	4.49
Private næringsdrivende	21 111	26.80	62 758	50.57	4 301	70.72	2 970	6.86
Håndverkere i selvstendig stilling	10 583	13.43	12 050	9.71	407	6.69	1 140	3.37
Private betjente	14 205	18.03	17 153	13.82	503	8.27	1 210	2.93
Arbeidere	23 528	29.87	14 312	11.53	90	1.49	610	0.63
Uoppgitt	1 393	1.77	1 347	1.08	41	0.67	—	—
	78 780	100.00	124 114	100.00	6 082	100.00	1 580	4.89
Under 1000 kr.	43 388	55.08	23 479	18.92	221	3.63	540	0.94
1000—1500 »	15 002	19.04	15 662	12.62	233	3.84	1 040	1.50
1500—2000 »	5 090	6.46	7 362	5.93	205	3.37	1 450	2.78
2000—2500 »	4 104	5.21	7 708	6.21	283	4.65	1 880	3.66
2500—3000 »	1 801	2.29	4 189	3.38	183	3.01	2 330	4.36
3000—4000 »	2 850	3.62	8 251	6.65	405	6.66	2 900	4.90
4000—6000 »	3 058	3.88	12 400	9.99	726	11.94	4 060	5.85
6000—8000 »	1 287	1.63	7 401	5.96	517	8.50	5 750	6.99
8000—10000 »	642	0.81	4 806	3.87	359	5.90	7 490	7.47
10 000 kr. og over ..	1 558	1.98	32 856	26.47	2 950	48.50	21 090	8.98
	78 780	100.00	124 114	100.00	6 082	100.00	1 580	4.89

Samfunns- og inntektsklasser	Antall skattytere		Samlet antatt inntekt		Samlet skatt ¹⁾		Gj.sn. innt.	Skatte-pct. ²⁾
		Pct.	1000 kr.	Pct.	1000 kr.	Pct.	Kr.	
<i>Landdistrikter:</i>								
Gårdbrukerklassen ...	181 304	46.10	128 715	70.92	4 693	85.41	710	3.65
Husmannsklassen	212 020	53.90	52 788	29.08	802	14.59	250	1.52
	393 324	100.00	181 503	100.00	5 495	100.00	460	3.04
Under 500 kr.	278 219	70.74	65 974	36.35	1 185	21.55	240	1.78
500—1000 »	85 179	21.65	50 646	27.90	1 345	24.48	590	2.68
1000—1500 »	15 598	3.97	16 962	9.34	618	11.25	1 090	3.63
1500—2000 »	5 285	1.34	8 274	4.56	354	6.44	1 570	4.26
2000—2500 »	2 738	0.70	5 539	3.05	256	4.66	2 020	4.63
2500—3000 »	1 468	0.37	3 651	2.01	174	3.16	2 490	4.76
3000—4000 »	1 774	0.45	5 569	3.07	276	5.03	3 140	4.96
4000—6000 »	1 577	0.40	6 860	3.78	334	6.07	4 350	4.87
6000—10000 »	879	0.22	5 927	3.27	309	5.63	6 740	5.22
10 000 kr. og over	607	0.16	12 101	6.67	644	11.73	19 940	5.32
	393 324	100.00	181 503	100.00	5 495	100.00	460	3.02

¹⁾ Inntekts- og formuesskatt til kommunene.

²⁾ Gjennomsnittsskatt i prosent av gjennomsnittsinntekt.

Til husmannsklassen er regnet fiskere, tjenere og andre som stort sett lever under samme kår som husmenn.

Tabellene ovenfor viser en forholdsvis markert progresjon i byene og en atskillig svakere progresjon i landdistriktene. Ved vurderingen av skatteprosenten for private næringsdrivende og håndverkere må en ha for øye bestemmelsen om minsteskatt som handelsborgere og håndverkere måtte betale, selv om inntekten ikke nådde opp over minimumsbeløpet for skatteplikt.

Gjennomsnittstollen på kaffe, sukker og petroleum pr. husstand.

Ervervsgrupper	Gj.sn. antall voksne pr. husstand ¹⁾	Gj.sn. innt. pr. skattyter Kr.	Toll på kaffe		Toll på sukker		Toll på petroleum		Samlet toll på kaffe, sukker og petroleum	
			Kr.	I pct. av innt.	Kr.	I pct. av innt.	Kr.	I pct. av innt.	Kr.	I pct. av innt.
<i>Landdistriktene:</i>										
Gårdbrukerklas-sen	7.2	710	10.26	1.44	12.29	1.73	5.15	0.73	27.70	3.90
Husmannsklas-sen	4.3	250	6.08	2.43	4.27	1.71	2.32	0.93	12.67	5.07
<i>Byer:</i>										
Embets- og be-stillingsmenn .	5.3	2 070	10.02	0.48	28.06	1.36	13.05	0.63	51.13	2.47
Private nærings-drivende	6.5	2 970	13.87	0.47	38.32	1.29	19.06	0.64	71.25	2.40
Håndv. i selvsten-dig stilling ...	6.1	1 140	12.01	1.05	20.61	1.80	11.98	1.05	44.60	3.90
Private betjente.	5.0	1 210	9.52	0.79	24.29	2.01	10.09	0.83	43.90	3.63
Arbeidere	4.0	610	9.17	1.50	10.30	1.69	4.63	0.76	24.10	3.95

¹⁾ Hvert barn er regnet lik $\frac{1}{2}$ voksen.

Tollavgiftene på kaffe, sukker og petroleum er beregnet på grunnlag av forbruksoppgaver fra 7 165 husstander i forskjellige deler av landet. Forbruket av disse varene er spesifisert for de samme ervervsgrupper som i tabellen på side 18 og øverst på side 19, derimot ikke for inntektsklasser. Oppgaver ble ikke innhentet fra enslige.

Tollskattleggingen viser altså for disse varenes vedkommende en prosentvis nedgående tendens med stigning i inntekten. Den virker regressivt, men ikke særlig sterkt. Kaffetollen var den mest regressive av de tre komponentene.

Resultatene av beregningene hittil kan oppsummeres slik:

	Inntekts- og formues- skatt, toll på kaffe, sukker og petroleum tilsammen			Inntekts- og formues- skatt, toll på kaffe, sukker og petroleum tilsammen	
	Kr.	I pct. av inntekt		Kr.	I pct. av inntekt
<i>Landdistriktene:</i>			<i>Byer (forts.)</i>		
Gårdbrukerklassen .	53.59	7.55	Håndverkere i selv- stendig stilling ...	83.05	7.28
Husmannsklassen ..	16.45	6.58	Private betjente ...	79.33	6.56
<i>Byer:</i>					
Embets- og bestil- lingsmenn	144.06	6.96	Arbeidere	27.94	4.58
Private næringsdri- vende	275.00	9.26			

I tilknytning til dette er det foretatt anslag over tollbeløp som falt på resten av forbruket i en arbeiderfamilie av gjennomsnittsstørrelse i byene. Tallene er vesentlig basert på de anslag som ble gjort av tollkommisjonen av 1887 (referert ovenfor under pkt. 4). En byarbeiderfamilies samlede skatt settes på det grunnlaget til 8—8.5 prosent av gjennomsnittsinntekten. For de andre klassene i byene antas prosenten å stige noe, opp til 11—11.5 prosent for næringsdrivende.

Heller ikke i disse beregningene er det tatt hensyn til avgiftene på tobakk, brennevin og øl.

Hovedinntrykket blir at skattleggingen på den tid var progressiv til en viss grad i byene og nærmest proporsjonal i landkommunene. Resultatene vil endres noe dersom en regner at bare en del av tollen overveltes på konsumentene, eller dersom materialet hadde vært sterkere spesifisert for de høyeste inntektene (over 10 000).

Ryggs beregninger bygger på følgende materiale: Oppgaver fra 2 140 familier i landomdistriktene og 243 familier i byene over forbruket av kaffe, sukker, kjøtt og flesk og utgiftene til klær og skotøy, 12 arbeiderbudsjetter (regnskaper ført 1 år), ca. 20 andre budsjetter fra folk i forskjellige samfunnsklasser, forbruksoppgaver fra Christiania Dampkjøkken, fra det militære over soldatkosten, fra en fattiggård og endelige oppgaver fra skattelikningen i 1907.

Omregningen til forbruksenheter skjedde ved hjelp av følgende skala: Voksen mann 3.6 enheter, voksen kvinne 3.0 enheter, barn ved fødselen 1.0 enhet, stigende med $\frac{1}{10}$ enhet pr. år inntil 26-års alderen for menn og 20-års alderen for kvinner.

Det kan være verdt å nevne at kaffeforbruket viste sterk stigning fra 1886—90 til 1907, nemlig fra 3.52 kg til 5.49 kg pr. innbygger. Sukkerforbruket steg enda sterkere over den samme perioden: fra 6.12 kg til 15.11 kg pr. innbygger.

Tollbeløpene er regnet ut under den forutsetning at samtlige varer som beregningene omfatter, er kjøpt inn. Varer som er produsert i egen husholdning, eller som bare i liten utstrekning er gjenstand for import, er altså utelatt. For brød er toll regnet av mjølet.

Mange av oppgavene over utgiftene til klær og skotøy var usikre. Bekledningsutgiftene på de ulike inntektstrinn er derfor fastsatt på grunnlag av et utvalg oppgaver som syntes mer pålitelige fordi de bygde på regnskap eller opptegnelser. Tollens prosentvise andel av utgiftene er — vesentlig på grunnlag av spesielle beregninger for arbeiderbudsjettene — satt til 10 på alle inntektstrinn. Tollen er da regnet etter satsene på stoffene, ikke på ferdige klær.

Toll på andre varer enn mat og klær er for arbeiderfamilier beregnet til kr. 4.08 pr. år. For familier med høyere inntekter er beløpet anslått til kr. 40.00 à kr. 60.00 pr. år.

Resultatet av beregningene er gjengitt i tabellen på neste side. Tallene viser markert regressivitet: sterkest for matvarer, for bekledning bare i svak grad. Undersøkelsene viste ellers at både kaffe- og sukkertollen var regressive; den første svært sterkt.

Toll på brennevin, tobakk og øl er ikke tatt med i tabellen. På grunnlag av de 12 arbeiderbudsjettene er gjennomsnittsförbruket og -utgiften pr. arbeider utregnet. Den tilsvarende toll utgjør for brennevin 0.7 prosent av inntekten og for tobakk 0.6 prosent.

De direkte inntekts- og formuesskatter til stat og kommuner er beregnet på grunnlag av oppgaver fra skattelikningene over de skattetabeller og skatterør som var i bruk, og gjennomsnittlig formue for personlige skattytere på ulike inntektstrinn. Skattebeløpene er beregnet ut fra en midlere tabell og skattøre for bygder og byer. Det er forutsatt at formuen var like stor i alle skatteklasser innen samme inntektsgruppe. Se tabellen side 23.

Toll på forbruket (unntatt spirituososa og tobakk) innen forskjellige inntektsklasser:

Inntekt	Familie med 2 voksne enheter					Familie med 4 voksne enheter					Familie med 6 voksne enheter				
	Matvarer		Be- kled- ning	Annet	Til- sam- men	Matvarer		Be- kled- ning	Annet	Til- sam- men	Matvarer		Be- kled- ning	Annet	Til- sam- men
	Fis- kal- toll ¹⁾	I alt				Fis- kal- toll ¹⁾	I alt				Fis- kal- toll ¹⁾	I alt			
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
375.00 kr.	—	—	5.00	1.50	—	—	—	8.00	2.00	—	—	—	10.00	2.00	—
575.00 »	11.00	34.00	7.00	2.00	43.00	15.00	43.00	10.00	2.00	55.00	16.00	48.00	12.00	2.00	62.00
875.00 »	15.00	43.00	10.00	3.00	56.00	20.00	59.00	12.00	4.00	75.00	25.00	71.00	15.00	3.00	89.00
1 525.00 »	22.00	68.00	17.00	4.00	89.00	28.00	88.00	20.00	5.00	113.00	34.00	102.00	25.00	4.00	131.00
2 500.00 »	31.00	99.00	28.00	10.00	137.00	45.00	132.00	32.00	8.00	172.00	41.00	144.00	36.00	8.00	188.00
3 750.00 »	39.00	126.00	40.00	20.00	186.00	50.00	164.00	45.00	16.00	225.00	60.00	189.00	51.00	15.00	255.00
5 750.00 »	51.00	167.00	50.00	40.00	257.00	64.00	194.00	75.00	30.00	299.00	72.00	233.00	85.00	25.00	343.00
8 750.00 »	61.00	255.00	80.00	50.00	355.00	74.00	252.00	100.00	40.00	392.00	87.00	309.00	110.00	30.00	449.00
10 500.00 »	66.00	219.00	90.00	60.00	399.00	81.00	294.00	120.00	50.00	464.00	108.00	359.00	130.00	40.00	529.00

Toll i prosent av inntekten:

375.00 kr.	—	²⁾ 4.2	1.3	0.4	5.9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
575.00 »	1.9	5.9	1.2	0.4	7.5	2.6	7.5	1.7	0.3	9.5	2.8	8.3	2.1	0.3	10.7
875.00 »	1.7	4.9	1.2	0.3	6.4	2.3	6.7	1.4	0.5	8.6	2.9	8.1	1.7	0.3	10.1
1 525.00 »	1.4	4.4	1.1	0.3	5.8	1.8	5.8	1.3	0.3	7.4	2.2	6.7	1.6	0.3	8.6
2 500.00 »	1.2	4.0	1.1	0.4	5.5	1.8	5.3	1.3	0.3	6.9	1.6	5.8	1.4	0.3	7.5
3 750.00 »	1.0	3.4	1.1	0.5	5.0	1.3	4.4	1.2	0.4	6.0	1.6	5.0	1.4	0.4	6.8
5 750.00 »	0.9	2.9	0.9	0.7	4.5	1.1	3.4	1.3	0.5	5.2	1.3	4.1	1.5	0.4	6.0
8 750.00 »	0.7	2.6	0.9	0.6	4.1	0.8	2.9	1.1	0.5	4.5	1.0	3.5	1.3	0.3	5.1
10 500.00 »	0.6	2.4	0.8	0.6	3.8	0.8	2.8	1.1	0.5	4.4	1.0	3.4	1.2	0.4	5.0

¹⁾ Toll på kaffe, sukker, te, kakao, ris, krydder, sago, friske og tørkede sydfrukter.

²⁾ Regnet etter kostholdet på en fattiggård og for en fattig sydamme.

Sammendrag av direkte skatter og toll innen forskjellige inntektsklasser.

Inntekt	Bygder						Byer					
	Kommuneskatt		Statsskatt		Toll		Kommuneskatt		Statsskatt		Toll	
	Kr.	I pct. av innt.	Kr.	I pct. av innt.	I pct. av innt.	I pct. av innt.	Kr.	I pct. av innt.	Kr.	I pct. av innt.	I pct. av innt.	I pct. av innt.
Familie med 2 voksne enheter												
400.00 kr.	17.59	4.4	—	—	5.9	10.3	6.19	1.5	—	—	5.9	7.4
600.00 »	37.50	6.2	—	—	7.5	13.7	14.76	2.5	—	—	7.5	10.0
900.00 »	69.30	7.7	—	—	6.4	14.1	33.63	3.7	—	—	6.4	10.1
1 500.00 »	132.69	8.8	23.70	1.6	5.8	16.2	82.97	5.5	20.40	1.4	5.8	12.7
2 500.00 »	238.30	9.5	49.10	2.0	5.5	17.0	235.16	9.4	43.70	1.7	5.5	16.6
4 000.00 »	386.70	9.7	85.40	2.1	5.0	16.8	450.70	11.3	78.50	2.0	5.0	18.3
6 000.00 »	622.29	10.4	156.20	2.6	4.5	17.5	761.30	12.7	144.50	2.4	4.5	19.6
9 000.00 »	979.95	10.9	288.20	3.2	4.1	18.2	1 211.02	13.5	265.90	2.9	4.1	20.5
10 000.00 »	1 111.59	11.1	340.20	3.4	3.8	18.3	1 368.00	13.7	313.50	3.1	3.8	20.6
Familie med 4 voksne enheter												
400.00 kr.	7.26	1.8	—	—	—	—	1.60	0.4	—	—	—	—
600.00 »	18.56	3.1	—	—	9.5	12.6	3.14	0.5	—	—	9.5	10.0
900.00 »	43.47	4.8	—	—	8.6	13.4	10.39	1.2	—	—	8.6	9.8
1 500.00 »	105.14	7.0	13.10	0.9	7.4	15.3	36.49	2.4	9.80	0.7	7.4	10.5
2 500.00 »	210.75	8.4	33.70	1.3	6.9	16.6	116.23	4.7	28.30	1.1	6.9	12.7
4 000.00 »	358.62	9.0	67.80	1.7	6.0	16.7	289.39	7.2	60.90	1.5	6.0	14.7
6 000.00 »	594.74	9.9	129.80	2.2	5.2	17.3	589.06	9.8	118.10	2.0	5.2	17.0
9 000.00 »	952.40	10.6	253.00	2.8	4.5	17.9	1 038.78	11.5	230.70	2.6	4.5	18.6
10 000.00 »	1 084.04	10.8	305.00	3.1	4.4	18.3	1 195.76	12.0	278.30	2.8	4.4	19.2
Familie med 6 voksne enheter												
400.00 kr.	4.67	1.2	—	—	—	—	1.60	0.4	—	—	—	—
600.00 »	12.53	2.1	—	—	10.8	12.9	1.77	0.3	—	—	10.8	11.1
900.00 »	31.41	3.5	—	—	10.1	13.6	7.65	0.9	—	—	10.1	11.0
1 500.00 »	82.75	5.5	10.90	0.7	8.6	14.8	28.29	1.9	7.60	0.5	8.6	11.0
2 500.00 »	188.36	7.5	29.30	1.2	7.5	16.2	98.46	3.9	23.90	1.0	7.5	12.4
4 000.00 »	336.23	8.4	59.00	1.5	6.8	16.7	253.85	6.3	52.10	1.3	6.8	14.4
6 000.00 »	572.35	9.5	116.60	1.9	6.0	17.4	523.44	8.7	104.90	1.7	6.0	16.4
9 000.00 »	930.01	10.3	235.40	2.6	5.1	18.0	973.16	10.8	213.10	2.4	5.1	18.3
10 000.00 »	1 061.65	10.6	287.40	2.9	5.0	18.5	1 130.14	11.3	260.70	2.6	5.0	18.9

Den samlede skattlegging var etter dette tydelig progressiv. Progresjonen i de direkte skattene mer enn oppveide den regressive fordeling av tollbeskatningen. Den merbelastning som tollen påførte større familier, ble videre oppveid nesten fullstendig av lavere inntektsskatter.

I tabellen på forrige side er regnet med den samme tollen for land- som for bybefolkningen. Tar en hensyn til at bøndene i stor utstrekning kan dekke sine behov ved egen produksjon, kan skattene for deres vedkommende reduseres med 4—5 prosent, mener Rygg.

Det er ikke tatt med tollavgifter på 400-kronerstrinnet for større familier. I byene var så små inntekter sammen med så stor forsørgelsesbyrde en sjelden foreteelse. Annerledes på landet, men her kommer det forhold inn som nettopp er nevnt, at tollen betyr en mindre belastning for bøndene.

Beregningene ovenfor er som nevnt utført under den forutsetning at tollen på konsumvarer i sin helhet overveltes på konsumentene. Dette er neppe helt korrekt, sier Rygg, og han foretar til slutt en beregning under følgende forutsetninger: Toll av fiskal karakter faller helt ut på konsumentene; ellers virker tollene bare prisforhøyende med $\frac{1}{2}$ av tollsatsen. Hvis altså tollene på en families forbruk — regnet slik som ovenfor — er kr. 76.00 hvorav kr. 20.00 faller på fiskale artikler, blir den virkelige tollskattleggingen på vedkommende familie: kr. 20.00 + kr. 56.00 $\times \frac{1}{2}$ = kr. 48.00. Resultatet — samlet skatt som prosent av inntekten — blir under denne forutsetningen:

Inntekt	Familie med 2 voksne enheter		Familie med 4 voksne enheter		Familie med 6 voksne enheter	
	Bygder	Byer	Bygder	Byer	Bygder	Byer
400.00 kr.	8.2	5.3	—	—	—	—
600.00 »	10.9	7.2	9.2	6.6	8.9	7.1
900.00 »	11.8	7.8	10.3	6.7	10.0	7.4
1 500.00 »	14.0	10.5	12.5	7.7	11.6	7.8
2 500.00 »	14.8	14.4	14.1	10.2	13.3	9.5
4 000.00 »	14.8	16.3	14.4	12.4	14.1	11.8
6 000.00 »	15.7	17.8	15.3	15.0	15.1	14.1
9 000.00 »	16.5	18.8	16.1	16.8	16.0	16.3
10 000.00 »	16.7	19.0	16.5	17.4	16.5	16.9

Progresjonen i skattesystemet blir selvfølgelig på denne måten mye sterkere.

7.

«Undersøkelser angående forbruksbeskatningen i Norge», av daværende byråsjef W. Kent. Dokument nr. 15, Stortingets Forhandlinger 1927, 5. del.

Det er bare tollavgiftene som behandles mer detaljert i byråsjef Kents undersøkelse. For de andre forbruksskattene redegjøres bare for så vidt angår deres andel av skatteinntektene for stat og kommuner. Følgende oppstilling viser utviklingen fra første verdenskrigs begynnelse og fram til 1925:

Statens og kommunenes skatteinntekter:

	1913/14		1918/19		1924/25	
	Mill. kr.	Pct.	Mill. kr.	Pct.	Mill. kr.	Pct.
Direkte skatter (inkl. eiendoms- skatt og arveavgift).....	74.6	50.0	643.5	82.5	448.0	68.0
Indirekte skatter	74.4	50.0	136.5	17.5	210.0	32.0
Herav toll	} 67.0	} 45.0	69.0	} 11.2	130.0	} 28.5
Herav andre forbruksskatter ...			18.0		61.0	

Av statens skatteinntekter alene utgjorde de indirekte skattene — som hovedsakelig var forbruksskatter — 79 prosent i 1913/14, 23 prosent i 1918/19 og 62 prosent i 1924/25.

Beregningen av tollskattleggingen som belastning av forbruket støtte på den vansken at det ikke fantes husholdningsregnskapsundersøkelser eller annen brukbar statistikk over forbrukssammensetningen av så ny dato at den kunne nyttes uten videre. (Beregningene ble foretatt våren 1926.) De siste husholdningsregnskapene som ikke var preget av ekstraordinære forhold — rasjonering og dyrtid — ble offentliggjort i 1915 og dekket perioden september 1912—august 1913. Disse 171 regnskapene representerte familier i lavere inntektsklasser i 6 av landets byer.

Byråsjef Kent forutsatte at konsumet har den samme sammensetning i 1925/26 (og 1913/14) som i 1912/13. De tilsvarende utgiftssummer er for 1925/26 beregnet ved hjelp av levekostnadsindeksen, mens direkte skatter til stat og kommune, som er tatt med i totalutgiften, er gjennomsnitt av skattebeløp beregnet spesielt for hver inntekts- og familiegruppe i hver av de 6 byer. Antatt inntekt er da i det enkelte tilfelle fastsatt slik at den, fratrukket skatter, blir lik verdien av konsumet. Utgiftssommene i de to periodene blir da:

Gruppe	1913/14			1925/26		
	Utgifter uten skatter	Skatter	Til- sammen	Utgifter uten skatter	Skatter	Til- sammen
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
I. Skatteklasse 5	1 508.00	31.00	1 539.00	3 200.00	56.00	3 256.00
II. »	1 991.00	67.00	2 058.00	4 221.00	262.00	4 483.00
III. » 6	2 967.00	149.00	3 116.00	6 290.00	583.00	6 873.00
IV. » »	4 617.00	383.00	5 000.00	9 788.00	1 494.00	11 282.00

Ved å beregne toll i 1913/14 og 1925/26 på det samme forbruket mener byråsjef Kent å få isolert endringene i tollskattleggingen på disse standardforbrukene som følge av endringer i tollsatsene mellom de to periodene.

Toll på produksjonsmidler er ikke tatt med i beregningene, heller ikke toll på tobakk og alkoholholdige drikkevarer. Det er ellers forutsatt at den beskyt-

telse som tollen gir norske varer, er nyttet fullt ut, dvs. at prisene på norske varer p. gr. a. tollen forhøyes på samme måte som prisene på importvarer. Om det faktisk var slik, mener byråsjef Kent det ikke er nødvendig å diskutere videre, fordi han nærmest søker å finne forholdet mellom skattleggingen i 1913/14 og 1925/26, og han mener at spørsmålet om tollens utnyttelse ikke stilte seg særlig forskjellig i de to periodene.

Resultatene gjengis i følgende tabeller:

Beregnet tollbeløp.

1913/14.

Utgiftspost	Familier med gj.sn. samlet utgift på:			
	kr. 1 539.00	kr. 2 058.00	kr. 3 116.00	kr. 5 000.00
Matvarer.....	kr. 71.89	kr. 87.77	kr. 121.05	kr. 150.36
Manufakturvarer.....	16.21	28.47	40.68	58.24
Skotøy, vedlikehold medregnet.....	5.38	6.76	10.77	14.57
Inventar.....	3.07	3.88	6.12	8.08
Rengjøringsmidler.....	1.32	1.69	2.15	2.25
Tilsammen.....	97.87	128.57	180.77	233.50

1925/26.

Utgiftspost	Familier med gj.sn. samlet utgift på:			
	kr. 3 256.00	kr. 4 483.00	kr. 6 873.00	kr. 11 282.00
Matvarer.....	kr. 161.20	kr. 196.89	kr. 267.45	kr. 339.41
Manufakturvarer.....	29.77	53.14	75.09	103.70
Skotøy, vedlikehold medregnet.....	12.87	16.18	25.68	34.70
Inventar.....	4.38	5.54	8.73	11.53
Rengjøringsmidler.....	2.87	3.56	4.52	4.82
Tilsammen.....	211.09	275.31	381.47	494.16

Tollbeløp i prosent av samlet utgift.

1913/14.

Utgiftspost	Familier med gj.sn. samlet utgift på:			
	kr. 1 539.00	kr. 2 058.00	kr. 3 116.00	kr. 5 000.00
Matvarer.....	Pct. 4.67	Pct. 4.26	Pct. 3.88	Pct. 3.01
Manufakturvarer.....	1.05	1.38	1.31	1.16
Skotøy, vedlikehold medregnet.....	0.35	0.33	0.35	0.29
Inventar.....	0.20	0.19	0.20	0.16
Rengjøringsmidler.....	0.09	0.08	0.07	0.04
Tilsammen.....	6.36	6.24	5.81	4.66

1925/26.

Utgiftspost	Familier med gj.sn. samlet utgift på:			
	kr. 3 256.00	kr. 4 483.00	kr. 6 873.00	kr. 11 282.00
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Matvarer.....	4.95	4.39	3.89	3.01
Manufakturvarer.....	0.91	1.19	1.09	0.92
Skotøy, vedlikehold medregnet.....	0.40	0.36	0.37	0.31
Inventar.....	0.13	0.12	0.13	0.10
Rengjøringsmidler.....	0.09	0.08	0.07	0.04
Tilsammen.....	6.48	6.14	5.55	4.38

Hovedinntrykket av tabellene er at tollen virket omtrent like tyngende i 1925/26 som i 1913/14, og at den var noe regressiv i begge periodene.

Tallene ovenfor gir likevel ikke uttrykk for den maksimale belastning som tollen kan tenkes å forårsake. Regnes nemlig omsetningsleddenes avanser på prosentbasis, får vareprisene dermed p. gr. a. tollpålegget et ekstra tillegg utenom selve tollbeløpet. Det er vanskelig å si i hvilken utstrekning prisene faktisk kalkuleres slik som nevnt, men antar en at avanse beregnes av all toll, og at prisene på norske varer forhøyes tilsvarende, får en følgende tabeller:

Toll, avanse medregnet, i prosent av samlet utgift.

1913/14.

Utgiftspost	Familier med gj.sn. samlet utgift på:			
	kr. 1 539.00	kr. 2 058.00	kr. 3 116.00	kr. 5 000.00
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Matvarer.....	5.70	5.20	4.75	3.67
Manufakturvarer.....	1.63	2.15	2.02	1.81
Skotøy, vedlikehold medregnet.....	0.49	0.46	0.48	0.40
Inventar.....	0.30	0.28	0.30	0.24
Rengjøringsmidler.....	0.11	0.10	0.09	0.06
Tilsammen.....	8.23	8.19	7.64	6.18

1925/26.

Utgiftspost	Familier med gj.sn. samlet utgift på:			
	kr. 3 256.00	kr. 4 483.00	kr. 6 873.00	kr. 11 282.00
Matvarer.....	Pct. 6.04	Pct. 5.36	Pct. 4.75	Pct. 3.67
Manufakturvarer.....	1.42	1.84	1.70	1.42
Skotøy, vedlikehold medregnet.....	0.55	0.50	0.52	0.43
Inventar.....	0.20	0.18	0.19	0.15
Rengjøringsmidler.....	0.11	0.10	0.09	0.05
Tilsammen.....	8.32	7.98	7.25	5.72

Skatteprosentene ligger altså her ikke uvesentlig høyere, men hovedinntrykket er ellers stort sett det samme.

Det beløp de andre forbruksavgiftene innbrakte i statskassen ble femdoblet i tida 1914—1925. Regnet pr. hode av befolkningen steg de fra kr. 4.82 i 1914/15 til kr. 22.14 i 1924/25. Det ville vært av betydelig interesse å få disse skattene inn i beregningene, men det lot seg ikke gjøre.

Anm. I 1920 utførte byråsjef Normann beregninger over tollskattleggingen. De er ikke blitt offentliggjort. Byråsjef Kent (jfr. pkt. 7 ovenfor) utførte sine beregninger etter samme metode som Normann, som igjen i atskillig utstrekning nyttet samme opplegg som Rygg (pkt. 6 ovenfor).

I bilag 3 til innstillingen fra tariffkommisjonen av 1923 har Olav Sendstad beregnet virkningene på levekostnadene av ulike alternativer for tollsatsene. Beregningene er basert på forbruk pr. konsument i Kristiania 1912—13, årsforbruk i en husmannsfamilie i Meldalen (2 konsumenter) og arméens normalregulativ, og refererer seg til årene 1913 og 1920. Innstillingen er trykt som anhang til st. prp. nr. 5 for 1924. Liknende beregninger av samme forfatter finnes i et annet anhang til samme proposisjon. («Tollrevisjonen — belysning og forslag». Innstilling fra Olav Sendstad.)

Vurdering av det eldre materialet.

Som det går fram av det foregående, gjelder de fleste eldre undersøkelser over skattenes virkninger på de personlige inntekter fortrinnsvis tollavgiftene. Dette er en avgrensning som begrenser utsagnskraften av resultatene. Hva tollene angår, er heller ikke den i sin helhet trukket inn i beregningene. For det første er enkelte av undersøkelsene konsentrert om få, viktige forbruksvarer, mens alt forbruk av mer «luksusbetont» karakter er holdt utenfor. Toll på tobakk og brennevin inngår såleis bare i 3 av de 7 undersøkelsene og der med forholdsvis løsere utregnede gjennomsnittstall (jfr. pkt. 2, 3 og 6 ovenfor). For det andre er toll på industrielle råvarer og halvfabrikata, maskiner og produksjonsmidler etc. ikke i noe tilfelle tatt med. På den annen side er det, så vidt en kan se, alltid forutsatt at den beskyttelse som tollene gir norske varer, er nyttet fullt ut, dvs. at tollene bevirker samme tillegg i prisen på norske varer som på im-

porterte varer av samme slag. Denne forutsetning er neppe fullt ut holdbar, men synes likevel mer realistisk den gang undersøkelsen ble foretatt enn den ville vært i dag.

Tollen kan tenkes å få en sekundær virkning på prisene: Hvis nemlig avanser og avgifter som påløper etter at tollen er kalkulert inn i prisene, beregnes ved et prosenttillegg, økes dermed prisene som følge av et tollpålegg mer enn selve tollsatsen tilsier. Under den relativt fri prisdannelse som hersket på den tid da undersøkelsene fant sted, er dette en mulighet en vanskelig kan se bort fra. Det er imidlertid bare Kent (pkt. 7 ovenfor) som har tatt hensyn til forholdet i en alternativ oppstilling.

De fleste innenlandske særavgifter skriver seg fra tiden etter århundreskiftet. Det er vesentlig alkoholavgiftene som til dels er av eldre dato. Innenlandske avgifter er imidlertid høyst sparsomt behandlet i det foreliggende materiale. Et grovt gjennomsnittstall for toll pluss innenlandske avgifter på brennevin er oppgitt hos Vogt (jfr. pkt. 2). Kent omtaler utviklingen av de innenlandske særavgiftene uten å trekke dem inn i sine øvrige beregninger (jfr. pkt. 7).

I det materiale som ovenfor er omtalt, er de direkte skatter til stat og kommune ikke behandlet før i forbindelse med stortingsproposisjon nr. 48 (1890), som gjaldt innføring av skatt til staten på inntekt og formue. En av grunnene til dette var at de direkte skatter tidligere hadde spilt liten rolle for arbeiderklassen som forbruksmaterialet var hentet fra.

I 1890 og særlig 1909 betydde imidlertid direkte skatter så mye at de ble tatt med. (Pkt. 5 og 6 i dette kapitlet.) Disse to undersøkelsene omfatter for øvrig ikke bare arbeiderfamilier. I de to sist nevnte tilfellene er det forutsatt at inntekts- og formuesskatter ikke overveltes, mens tollen, som nevnt, i regelen har vært forutsatt overveltet i sin helhet på forbrukerne. Hvor langt denne forutsetningen er holdbar, er meget vanskelig å avgjøre. I Ryggs undersøkelse (pkt. 6 ovenfor) opereres det også med en alternativ forutsetning om at bare en del av tollen overveltes.

Som antydnet foran er det materialet som undersøkelsene bygger på, til dels svært tynt. Særlig de første undersøkelser kan ikke tas som annet enn eksempler på hvordan tollskattleggingen virker på spesifiserte budsjetter som i store trekk menes å representere arbeiderklassens levesett. Om budsjettene virkelig er representative for arbeiderfamilier på den tid, kan likevel være tvilsomt. Enkelte av forutsetningene er åpenbart urimelige: Vogt (pkt. 2) forutsetter f. eks. samme forbruk i 1848, 1860 og 1874. De resultatene han da kom fram til, kan ikke tas som uttrykk for arbeidernes faktiske skattemessige stilling på de tre tidspunktene, men gir snarere et bilde av endringer i utgiftene til de bestemte varekvanta som følge av endrede tollsatser. Tollkomitéen av 1886 (pkt. 3) forutsetter samme forbruk pr. person av kaffe, sukker og lysolje innen familier av ulik størrelse, og samme forbruk av sukker pr. person innen arbeiderklassen som innen andre samfunnsklasser, noe som allerede tollkommisjonen av 1887 (pkt. 4) fant uriktig.

Andre grupper av befolkningen enn arbeiderklassen er bare behandlet mer utførlig i to tilfelle, nemlig i undersøkelsen fra 1890 (pkt. 5) og i Ryggs undersøkelse (pkt. 6), men noen fullstendig analyse av f. eks. bøndernes stilling m. h. t. tollskattleggingen er ikke foretatt i noe tilfelle.

Et så viktig problem som skattenes variasjon med inntekt og familiestørrelse er svært ufullstendig belyst i dette materialet. Noe annet er selvfølgelig heller ikke å vente i de tilfellene hvor undersøkelsene bare bygger på enkelte regnskaper. Familievirkningen i skattesystemet gir til en viss grad Ryggs analyse, men han opererer bare med tre familietyper, nemlig familier på 2, 4 og 6 «voksne enheter». Disse beregningene gir også beskjed om skattenes variasjon med inntekten innen de samme familietyper. Ellers belyser materialet i stortingsproposisjonen fra 1890 (pkt. 5) inntektsvirkningen for hele befolkningen under ett, men bare for så vidt angår direkte skatter. Byråsjef Kents undersøkelse over tollavgiftene (pkt. 7) er begrenset til to familietyper (skatteklasser) og i alt fire inntektstrinn, men han tok først og fremst sikte på å undersøke endringene i skattleggingen fra 1913/14 til 1925/26.

De slutninger som kan trekkes på grunnlag av disse analysene er altså til dels svært begrensede. De klargjør ikke de samlede virkninger av skattene, men belyser enkelte sider ved vårt skattesystem og dets utvikling.

Kapitel II

Noen utenlandske undersøkelser over skattleggingens virkninger på den personlige inntektsfordeling.

Sambandsstatene.

En interessant utredning om skattenes virkninger på inntektsfordelingen i Sambandsstatene ble offentliggjort i «National Tax Journal», March 1951 (Vol. IV, No. I) av professor R. A. Musgrave og hans medarbeidere J. J. Carrol, L. D. Cook og L. Frane. Den bar titelen: «Distribution of Tax Payments by income Groups: A Case Study for 1948».

Forfatterne søker her å beregne den totale skattlegging for forskjellige forbruksenhetsinntektsklasser (Spending Unit Income Brackets) under alternative forutsetninger om overveltning av indirekte skatter og om bedriftsbeskatningens virkninger på de personlige inntekter, etc. De går til å begynne med til felts mot den oppfatning at det er noen grunn til å sondre mellom direkte virkninger av skattene og de senere «adjustments» som følger av tiltakene.

«For the taxpayer as well as the government, what counts is how income positions are changed on balance by the entire tax adjustment. A decline in a taxpayer's wages, brought about by reduced demand for his services is no less painful than a decline in his wages brought about by an increase in his personal tax. Both changes are part of the same equilibrating process and can be determined only simultaneously.

If there is any meaningful way in which the end result of the tax adjustment may be divided, it appears to be between changes in the level of income before

tax and changes in the distribution of income net of tax. Both are important outcomes of the tax adjustment, but they may be usefully distinguished and be measured separately. This distinction, perhaps, contains the kernel of usefulness in the dichotomy between «incidence» and «effects». Resulting changes in the level of income may be referred to as «effects», while resulting changes in distribution may be referred to as «incidence» of taxation. But if such a distinction is made, it must not be forgotten that both parts are the result of the same adjustment process; the distinction merely applies to different features of the end result».

For de nærmere undersøkelser ble året 1948 lagt til grunn. Inntektsfordelingen etter forbruksenheter finner en i «1949 Survey of Consumer Finances», som er forutsatt å skulle dekke 50.4 mill. forbruksenheter med en samlet pengeinntekt på 176 000 mill. dollar. De personlige inntektsskatter ble forutsatt ikke overveltet selv om forfatterne gjør oppmerksom på økende tendens til forhandlinger på basis av «take home pay». Derimot regnes det med at selskapsskatten delvis blir overveltet både forover (konsumentene) og bakover (arbeidere og funksjonærer) samtidig som en betydelig del bæres av aksjonærene.

En skal ikke her gå nærmere i detaljer med hensyn til forfatternes fordeling av de ulike skatter og avgifter. Resultatet av analysen er imidlertid at det amerikanske skattesystem er regressivt på første trinn (inntekter under 1 000 dollar pr. forbruksenhet), at gruppen 1 000—2 000 dollar pr. forbruksenhet betaler relativt minst i skatt sett i forhold til inntekten, at klassene 2 000—5 000 har nærmest proporsjonal skatt, og at progresjonen opp til 5 000—7 500 dollargruppen er svak. For samtlige inntektsgrupper i intervallet 0—7 500 dollar ligger de gjennomsnittlige skatter mellom ca. 24 og ca. 28 prosent. For inntekter over 7 500 dollar er gjennomsnittet 36—37 prosent, slik at tallet for hele befolkningen blir vel 29 prosent i samlede skatter.

Musgrave og hans medarbeidere har nøyd seg med å se på skatter og avgifter uten å trekke inn de offentlige inntektsoverføringer og andre ytelser. Dette har imidlertid John Adler gjort for finansåret 1946/47 i sitt kapitel «The Fiscal System, the Distribution of Income, and Public Welfare» i Kenyon E. Poole's bok «Fiscal Policies and the American Economy» (New York: Prentice Hall, Inc. 1951). Adlers resultater når det gjelder skattene faller i hovedtrekkene noenlunde sammen med Musgraves. Den viktigste forskjell er at Adler finner en viss progresjon over mellomområdet fra 1 000 dollar pr. konsumentenhet og oppover. Dessuten bygger han på andre forutsetninger m.h.t. overveltning etc. enn i hovedalternativet hos Musgrave m.fl., og han får derfor gjennomgående lavere total belastning. Derimot gir en sammenlikning med Case C, adjusted, hos Musgrave noenlunde felles basis.

Av betydelig interesse er det for øvrig å notere at den relative endring i skattestrukturen fra tiden umiddelbart før siste verdenskrig synes å ha vært helt ubetydelig. De tall som Helen Tarasov og Gerhard Colm kom fram til for 1938/39 (jfr. Helen Tarasov, «Who does Pay the Taxes», Supplement IV, Social Research, 1942), viser regressivitet i bunnen av systemet, nærmest proporsjonal

skattlegging på de neste trinn og senere progresjon oppover mot de høyere inntektsklasser. Det samlede skattenivå var lavere, slik at satsene for de enkelte inntektsgrupper i 1938/39 gjennomgående lå noe under de tilsvarende tall hos Adler og Musgrave.

Når en går over til å behandle virkningene av de forskjellige offentlige ytelser, finner Adler at det har foregått visse forskjvninger siden førkrigstiden. Men også her er de relative endringer overraskende små. Her må en for øvrig være klar over de store problemer av skjønnsmessig karakter som knytter seg til fordeling av slike offentlige ytelser som militærvesenet. Adler regner her «benefits» proporsjonale med inntekten. Velges det en annen formel vil hele resultatet lett bli temmelig sterkt forskjøvet.

Konklusjonen på de beregninger som ble foretatt, var imidlertid at verdien av de offentlige ytelser gjør de samlede virkninger av finanspolitikken klart progressive. Følgende tabell gjengir et sammendrag av Adlers tall:

Inntekt pr. forbruksenhet 1946/47	Betalte skatter i prosent av inntekt	Mottatte ytelser i prosent av inntekt	Netto
	Pct.	Pct.	Pct.
Under \$ 1 000	19.6	80.5	+ 60.9
\$ 1 000—1 999	15.1	32.5	+ 17.3 ¹⁾
\$ 2 000—2 999	17.3	24.6	+ 7.3
\$ 3 000—3 999	17.7	21.0	+ 3.3
\$ 4 000—4 999	22.9	18.5	÷ 4.3 ¹⁾
\$ 5 000—7 499	24.2	14.6	÷ 9.6
\$ 7 500 og over	36.3	12.9	÷ 23.4

¹⁾ Avrundingsdifferanser.

Av andre amerikanske undersøkelser som behandler skattenes virkninger på inntektsfordelingen, kan nevnes Mabel Newcomer: «Estimates of the Tax Burden on Different Income Classes» (Studies in Current Tax Problems, N. Y. The 20th Century Fund, 1937) og Charles Stuffacher: «The Effects of Governmental Expenditures and Tax Withdrawals upon Income Distribution 1930—39» (Public Policy, Vol. II, Cambridge: Harvard University Press, 1941).

Finnland.

En undersøkelse av skattleggingens omfang og innflytelse på personlige inntekter ble foretatt av en komité, oppnevnt i 1948 med professor Valter Lindberg som formann. Den avga sin innstilling i 1951. Innstillingen er trykt som Kommittébetänkande N:o 8, 1951. «Skattetrycket hos fysiske personer år 1949» (Helsingfors 1952). Bakgrunnen for arbeidet var den sterke stigning i finsk skattlegging som fulgte med krigen og de senere krigsskadeerstatninger.

Undersøkelsen er begrenset til fysiske personer. Det er videre sett bort fra eventuell overveltning av direkte skatter fra sammenslutninger på personer. Likeledes har komitéen utelatt en del skatter og avgifter hvis avkastning er

relativt ubetydelig, og hvor virkningene er vanskelige å beregne. Dette gjelder apotekavgiften, skatt på arv og gaver, eksporttoll, forskjellige stempelavgifter, kommunale eiendomsskatter, kommunal hundeskatt og de såkalte «tolagsavgiftene».

Ved beregningene er det skilt mellom direkte og indirekte skatter. Lønns-takerne og folk med annen inntekt er behandlet hver for seg. Det er ellers foretatt en gruppering mellom skattene etter deres «nødvendighetskarakter», idet komitéen taler om «obligatoriske skatter» (inntekts- og formuesskatter, toll og omsetningsavgifter på livsviktige konsumvarer etc.), luksusskatter (toll og omsetningsavgift på luksusvarer, avgifter på alkohol, tobakk, søtsaker etc.) og skatter som delvis hører til begge grupper (kaffeskatter). Det er ikke lett å innse berettigelsen av en slik tredeling, der avgrensingen mellom de ulike skatte- og avgiftsformer nødvendigvis må bli både tilfeldig og flytende. Bare den ting at komitéen har funnet det påkrevd å innføre den tredje gruppen, viser at man her er inne på en tvilsom linje. Bortsett fra perioden med de alvorligste forsyningsproblemer kan det vel heller ikke ha synderlig interesse å foreta en slik oppdeling av forbruket etter nødvendighetsgrad. Den oppdelingen som her foreligger, må vesentlig betraktes som et uttrykk for visse moralske vurderingsnormer hos komitémedlemmene. Det som er av interesse er hvilket forbruk som karakteriserer de forskjellige inntekts-, familie- og sosialgrupper med den herskende varetilgang og prisstruktur på det tidspunkt undersøkelsen blir foretatt. Den videre framstilling ville ikke på noen måte tatt skade av om sontringen mellom obligatoriske skatter, luksusskatter og mellomformer hadde vært utelatt. Heller ikke ville dette fått noen avgjørende innflytelse på de metoder som er brukt under arbeidet.

Framgangsmåten ved beregningen.

Beregningen er, som nevnt, foretatt særskilt for direkte og indirekte skatter. Hva de førstnevnte angår, har komitéen nyttet de gjeldende skattesatser direkte på visse konstruerte typeinntekter (korrigert etter lovens regler om fradragsposter m. v.). Da Finland hadde gjennomført skatt av årets inntekt på dette tidspunktet, skulle en ved å velge typiske inntekts- og familiegrupper få et brukbart grunnlag for denne del av beregningsarbeidet. De vanskelige problemer som knytter seg til «lag»- et mellom inntektsår og betalingstid i den norske skatteordningen, kan en på det nærmeste se bort fra. (Jfr. dog de finske reglene om justeringer av det endelige skattebeløp etter inntektsårets slutt, som spiller en rolle i praksis, men som ikke kommer inn i de konstruerte typetilfelle.)

For de indirekte skatter har komitéen først beregnet skattenes gjennomsnittlige andel av enkeltvarenes pris, og deretter foretatt en undersøkelse av forbruket av skattlagte varer i ulike inntekts- og familiegrupper. For sistnevnte formål ble det innhentet et omfattende forbruksmateriale etter utvalgsmetoden. Det ble dels nyttet intervjuer, dels bokføring. Oppgavene omfattet enslige,

ektepar uten barn og ektepar med forskjellige barnetall. Derimot er det ikke med noen familier med mer enn to voksne. Det pekes på at materialet for enslige gir et betydelig mer uensartet preg enn oppgavene ellers, og at feilmarginene her trolig er større.

Resultatene.

Som totalresultat kommer komitéen til at det finske skattesystemet sett under ett er progressivt, både når en betrakter inntektsvirkningen og familievirkningen. Dette framgår av følgende tabell over den samlede skattlegging på ulike inntektstrinn.

Samlet skatt.

Årsinntekt	100 000 mrk.	200 000 mrk.	300 000 mrk.	500 000 mrk.
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Enslige	29.0	32.2	37.0	41.1
2 voksne	28.2	30.7	34.7	39.2
2 voksne og 1—2 barn	24.1	27.8	29.7	34.0
2 voksne og 3 eller flere barn ..	19.6	22.8	25.8	30.3

Komponentene i systemet er en indirekte skattlegging av noe regressiv karakter (både i relasjon til inntekt og familiestørrelse) og en progressiv inntektskatt, spesielt til staten. En ytterligere forsterkning av systemets familievirkning oppnås gjennom barnebidragene på 7 200 mark pr. barn som ikke er tatt med i tallene ovenfor.

Ellers merker en seg at de indirekte skattene synes å ramme konsumenthusholdningene i byene og produsenthusholdningene på landet like sterkt, når en ser på befolkningsmassene som helhet. Men regressiviteten i skattleggingen av forbruk på landet ved stigende inntekter er atskillig større enn i byene. Med andre ord: folk på landet lar seg ikke i samme grad som bybefolkningen friste til utvidd «luksusforbruk», om de kommer oppover i inntektsklassene.

I sine hovedresultater synes den finske undersøkelsen å bekrefte det alminnelige inntrykk en har av progresjonen i et nordisk skattesystem, men særlig belastningen av de laveste inntektsgrupper virket i 1949 meget høy.

Storbritannia.

Alt i 1919 la Sir Herbert (nå Lord) Samuel fram et anslag over virkningene av de britiske skatter på forskjellige inntektstrinn i et foredrag i Royal Statistical Society. Han tok her for seg både den direkte skattlegging og de indirekte skatter som falt på visse, nærmere bestemte standardforbruk. På grunnlag av Sir Herberts arbeid foretok forfatterne av «Report of the Committee on National Debt and Taxation», (Colwynrapporten) (London 1927) en del ytterligere beregninger som ble lagt fram i rapporten. En kom fram til at skattesystemet gjennom

hele perioden 1903—1926 var regressivt over de laveste inntektsgrupper, på grunn av den relativt høye indirekte skattlegging. Et minimumsnivå for de samlede skatter i prosent av inntekten ble (for 5 personers familier) nådd mellom 150 pund (1903/04) og 500 pund (1923/24—1925/26) i årsinntekt, og skattleggingen ble deretter stort sett progressiv. Et unntak gjaldt for rene arbeidsinntekter i 1903/04, da skattene nådde sitt annet maksimum (bunngruppen under 50 pund lå aller høyest) omkring 1 000 pund i årsinntekt for deretter igjen å falle. Også for folk med formuesinntekt markerte ca. 1 000 pund et foreløpig toppnivå i den gjennomsnittlige skatteprosent, men prosenten begynte da på nytt å stige når inntekten kom over 2 000 pund, og senere ble skattesatsen høyere enn den hadde vært ved 1 000 pund i årsinntekt. Resultatene varierer ellers noe med de familiestørrelser en legger til grunn.

Av senere britiske arbeider på dette felt skal en spesielt peke på to: G. Findlay Shirras and L. Rostas: «The Burden of British Taxation» (Cambridge University Press 1943) og Tibor Barna: «Redistribution of Income through Public Finance in 1937» (Oxford 1945).

Findlay Shirras og Rostas definerer skattebegrepet slik at det også omfatter overskott av postverket og andre offentlige tiltak. De beregner tall for det de kaller totale «unavoidable taxes» for folk med arbeidsinntekt og folk med formuesinntekt i årene 1937 og 1941/42. Resultatene viser (når arveavgift holdes utenfor) for de fleste kategorier av skattytere at skattleggingen framleis er regressiv til å begynne med, at den totale skatt i prosent av inntekten når et minimum på et forholdsvis tidlig stadium (for familier med barn omkring 200—300 pund i årsinntekt), og at det senere er en markert progresjon ettersom virkningene av den direkte inntektsskatt gjør seg gjeldende, opp til 56.5—56.8 prosent av en inntekt på 50 000 pund i 1937/38, og 90.6—91.1 prosent av samme inntekt i 1941/42. På lavere trinn er det en viss forskjell mellom skatt av arbeidsinntekt og formuesinntekt som følge av reglene om «earned income credit», men når en kommer høyere opp, blir differansen ubetydelig (0.1—0.2 prosent av inntekten med 50 000 pund i årsinntekt).

Ved å trekke inn et moderat forbruk av alkohol og tobakk (som er holdt helt utenfor ved beregningen av «unavoidable taxes») og samtidig regne med noe privat bilkjøring for skattytere med over 500 pund i årsinntekt, finner forfatterne en sterk øking av den totale skattlegging, særlig på lavere inntektstrinn. Dette markerer ytterligere systemets regressive karakter nær bunnen av inntektskalaen, men bidrar samtidig til å dempe progresjonen oppover.

Tibor Barna behandler året 1937. Han regner i likhet med Shirras og Rostas premier til sosiale trygder med blant skattene. Boka inneholder en rekke interessante opplysninger. Bl. a. nevner forfatteren at halvparten av den personlige sparing hos skattytere av arbeider- og middelklasse hadde form av tilbakebetaling av lån på hus, innbetaling til boligselskap og fondsopplegg i slike selskap, en femtedel var bankinnskott og resten fortrinnsvis livsforsikring og annen forsikring.

De 86 prosent av befolkningen som tilhørte familier med inntekt under 250 pund om året fikk vel 64 prosent av de samlede personlige inntekter. De betalte gjennomsnittlig 17.4 prosent av inntekten i direkte og indirekte skatter. De som tjente over 250 pund gjennomsnittlig betalte 34.8 prosent skatt av sine inntekter. Stort sett hevder Barna at de indirekte skatter og de offentlige subsidier tilsammen ikke har medført noen merkbar endring i den relative inntektsfordeling. Regressiviteten i den indirekte skattlegging blir opphevd av subsidiene. Forfatteren oppgir følgende tall for:

Netto skattlegging i prosent av inntekt (1937).

Årsinntekt		
Under	125 pund	16.8 pct.
125—	249 »	18.1 »
250—	499 »	20.0 »
500—	999 »	27.4 »
1 000—	1 999 »	33.8 »
2 000—	9 999 »	44.5 »
10 000	pund og over	71.8 »

Endelig bør nevnes en meget ny undersøkelse som ble offentliggjort av Dudley Seers: «The Levelling of Incomes since 1938» (Oxford University Institute of Statistics, Basil Blackwell, Oxford 1951). Følgende tallserier antyder de konklusjoner forfatteren er kommet fram til (Table X, page 39).

Table X.
Cumulative Percentages of all Private Income.

Number of Incomes	1938		1947	
	Pre-tax income	Post-tax income	Pre-tax income	Post-tax income
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Top 1 pct.	19	14	17	11
» 2½ »	27	22	24	16
» 5 »	33	28	30	21
» 10 »	42	38	38	30
» 25 »	58	54	55	48
» 50 »	75	73	74	70

Forfatteren understreker at senere statistiske oppgaver vil gi en noe endret fordeling for 1948 uten at den generelle tendens blir vesentlig annerledes.

Anm. Blant annet britisk materiale av interesse i denne forbindelse kan nevnes:

D. Caradog Jones: «Pre-War and Post War Taxation» i Journal of the Royal Statistical Society. Vol. XC. 1927. (London, 1927.)

D. M. Sandral: «The Taxation of the Various Classes of the People», Journal of the Royal Statistical Society. Vol. XCIV, Part I, 1931.

Sverige.

I 1936 ble det offentliggjort en utredning med tittel: «Undersökningar rörande Det Samlade Skattetrycket i Sverige och Utlandet» (S.O.U. 1936:18). Utredningen var laget av sakkyndige som Finansdepartementet hadde tilkalt. Arbeidet ble ledet av professor Erik Lindahl.

Framstillingen faller i to hoveddeler. Først blir det gjort greie for skattleggingen i Sverige og for utviklingen av de offentlige utgifter og inntekter sett i forhold til nasjonalinntekten. Forfatterne holder seg her vesentlig til den personlige skattlegging. Ved de direkte skatter sondres mellom arbeidsinntekt og kapitalinntekt, og de indirekte skatter søkes fordelt etter visse forbruksnormer i ulike inntektsklasser. Totalresultatet for 1935 blir et system som virker progressivt over hele inntektsskalaen fra kr. 1 300.00 i årsinntekt og oppover. Progressjonen var stort sett moderat for arbeidsinntekter der de samlede direkte og indirekte skatter svarte til 10.8 prosent av inntekten ved kr. 1 300.00, 16.1 prosent ved kr. 10 000.00, 21.2 prosent ved kr. 50 000.00 og 36.0 prosent ved kr. 1 000 000.00 i årsinntekt. Ved formuesinntekt var stigningen atskillig brattere som følge av den spesielle formuesskatt. Forutsettes hele inntekten å bestå av kapitalavkastning etter en sats på $4\frac{1}{2}$ prosent, blir skattene tilsammen 11.2 prosent ved kr. 1 300.00, 21.1 prosent ved kr. 10 000.00, 34.9 prosent ved kr. 50 000.00 og 59.7 prosent ved kr. 1 000 000.00. Samtlige tall refererer seg til familier på mann, kone og 1 barn. Det er forutsatt at alle indirekte skatter blir båret av konsumentene.

Går man nærmere i detalj, viser det seg at systemet besto av en tydelig regressiv indirekte skattlegging (fra 8.8 prosent av inntekter på kr. 1 300.00 til 0.1 prosent av inntekter omkring 1 million), en noe progressiv kommuneskatt og en sterkere progressiv direkte skattlegging til staten.

I framstillingens annen del ble det gjort en rekke internasjonale sammenlikninger både vedrørende skattleggingen av personer og aksjeselskaper. Det viste seg her at det norske skattesystemet virket atskillig mer progressivt overfor personlige skattytere enn skattene i de fleste andre land. Men samtidig var systemet hos oss relativt sterkt familievennlig (iallfall hva statsskatt og kommuneskatt i hovedstaden angår). Større familier i de laveste inntektsklasser kom senere inn under skatteplikt og betalte i begynnelsen lavere skatt i Oslo enn f. eks. i Stockholm og København.

Den svenske utredningen gir et omfattende materiale fra midten av 1930-årene. Selv om en ikke kan trekke for vidtgående slutninger av slike internasjonale sammelikhninger, finner en atskillige holdepunkter for en nærmere vurdering av forholdene både innen de enkelte land og i relasjon til andre land.

For Sveriges vedkommende blir det gjort gjeldende et ganske interessant generelt resonnement. Det hevdes at stigningen i skattebeløp og nasjonalinntekt går temmelig parallelt i «gode» år med 3—4 prosent oppgang om året. I depreasjonsperioder stanser oppgangen i skattebeløpet, men da skattegrunnlaget svikter,

blir en del satser hevet for å holde skatteinntekten på det tidligere nivå. Det vil si at det skjer en reell skjerping av skattleggingen. Når tidene senere blir mer normale, fortsetter skattestigningen i penger å følge nasjonalinntekten, slik at skattleggingen reelt blir svakere, men ikke mer enn at langtidsutviklingen stadig har gått i retning av høyere skatter.

Kapitel III

Skattleggingen av personlige skattytere i Norge i 1947/48 og 1951/52.

Litt prinsipielt om spørsmålet «skattebyrde».

Det har vært gjort mange forsøk på å finne fram til enkle fellesmål for skattleggingen i forskjellige land og på forskjellige inntektstrinn, for dermed å kunne foreta sammenlikninger over skattepolitikkenes virkninger. I det offentlige ordskifte ser en ofte beregninger over den samlede «skattebyrde» der dette uttrykket blir definert som totale skatter i prosent av den antatte inntekt som blir registrert ved skattelikningen. Andre søker å se skattleggingen i relasjon til beregninger av nasjonalinntekten. Det har bl. a. vært hevdet at en skattlegging som overstiger ca. 25 prosent av nettonasjonalinntekten¹⁾ i seg selv skulle virke inflatorisk, og at en derfor har en slags naturlig grense som de totale skatter ikke må overskride.

Atter andre trekker en sontring etter bruken av skattemidlene, og hevder at den naturlige definisjon av skattebyrden er å se på den del av tilgangen på varer og tjenester som brukes av det offentlige. De beløp som betales ut igjen i form av inntektsoverføringer kommer ikke med i en slik skattebyrdedefinisjon. En får da det eiendommelige forhold at finansieringen av offentlige gratisytelser, f. eks. fri skolegang, faller inn under skattebyrden, mens subsidier til reduksjon av prisen på en vare eller ytelse (som det anses ønskelig å øke forbruket av) ikke tas med. En slik definisjon vil neppe være særlig formålstjenlig. Selv om det uten tvil er av interesse å ha oversikt over samtlige offentlige kjøp av varer og tjenester sett i forhold til den totale tilgang, må en ikke legge mer i disse relasjoner enn de faktisk inneholder. Det kan ofte være tilfeldig eller bero mer eller mindre på konkrete skjønns- og hensiktsmessighetsbetraktninger om det offentlige overtar en virksomhet fullt ut, eller nøyer seg med en økonomisk støtte som i praksis kommer ut på omtrent det samme.

Ellers er det i det hele tatt vanskelig å skjønne hvorledes en skal kunne konstruere et totalt skattebyrdebegrep for et samfunn, all den stund størrelsen av de offentlige utgifter og den offentlige utgiftsstruktur er blant de vesentlige faktorer som bestemmer utviklingen av de private inntekter som skattene be-

¹⁾ Jfr. *Colin Clark*: «Public Finance and Changes in Value of Money», s. 371—389 i *The Economic Journal* (London) 1945. Se særlig s. 380, der det bl. a. heter: «The data appear to give very considerable support to the hypothesis that once taxation has exceeded 25 % of the national income (20 % or less in certain countries), influential sections of the economy become willing to support a depreciation of the value of money; while so long as taxation remains below this critical limit, the balance of forces favours a stable, or occasionally an increasing value of money».

tales av. Eller en kan kanskje heller uttrykke det slik at om et skattebyrdebegrep av denne art vel teoretisk kunne la seg definere, ville det være en beregningsmessig nærmest uoverkommelig oppgave å finne fram til de praktiske resultater.

I en noe annen stilling kommer spørsmålet om en sammenlikning av den relative skattlegging på forskjellige inntektstrinn og innen ulike familiestørrelser, forbruksmiljøer, etc. Her vil en kunne foreta beregninger som iallfall i grove trekk gir uttrykk for visse hovedtendenser. Det er imidlertid også i denne forbindelse en rekke definisjonsmessige problemer av stor rekkevidde. Blant annet har en det grunnleggende spørsmålet om behandlingen av de offentlige ytelser. Når hele omsetningsavgiften regnes med i skattleggingen, hvorledes skal en da behandle prissubsidiene? Er det for en konkret vare noen prinsipiell forskjell i denne forbindelse på den del av subsidiebeløpet som går til dekning av omsetningsavgiften, og den del som medfører ytterligere prisreduksjon? Finnes det grunn til å behandle barnetrygden annerledes i relasjon til en skattyter enn de skattereduksjoner en får for de samme barna gjennom skattefrie fradrag eller direkte fradrag i skattebeløpet ved likningen? Ville «skattebyrden» øke dersom fradragene ble samlet i barnetrygden og skatteseddelen gjort tilsvarende større? En har videre en rekke offentlige gratisytelser som alle mer eller mindre har nytte av — gater, parker, politivesen, forsvar osv. — uten at det er mulig å gi noe kvantitativt uttrykk for hvilke fordeler hver enkelt innbygger bør godskrives for seg personlig. Andre ytelser omfatter store grupper av befolkningen uten at alle skattytere direkte trenger å få del i dem. Fri skolegang er såleis i første omgang en særlig lette for familier med barn, men er samtidig en av de grunnleggende forutsetninger for hele folkets kulturelle og materielle standard.

Å finne fram til almengyldige fordelingsnormer for samtlige offentlige ytelser og dermed skaffe seg grunnlag for en utregning av et netto skattenivå på de ulike inntektstrinn (slik John Adler har prøvd å gjøre i Sambandsstatene, se foran, s. 31-32), er neppe praktisk mulig. Det en kan forsøke, er å gi uttrykk for visse relative forskyvninger, som gjør seg gjeldende ved endringer i inntektsnivå, forbrukssammensetning og forsørgelsesbyrde. En må imidlertid ha klart for seg at også slike sammenliknende beregninger har en begrenset utsagnskraft. Spesielt vil det absolutte skattenivå som en kommer fram til på ulike inntektstrinn, henge nøye sammen med de konvensjonelle forutsetninger som beregningene bygger på med omsyn til hvilke skatter og subsidier som skal trekkes inn, i hvilken grad en skal forutsette skattene (positive og negative) overveltet osv.

Hva spørsmålet om en absolutt grense for skattleggingen (de positive skatter) angår, er det neppe mulig å trekke så skjematiske konklusjoner som den foran nevnte av Clark. For det første beror forholdet på hele samfunnsstrukturen til enhver tid, eiendomsretten til bedriftene, fordelingen av befolkningen mellom lønnstakere og selvstendig næringsdrivende, folks psykologiske innstilling osv. osv. Dessuten spiller det atskillig rolle hva de innkomne skattemidler blir

brukt til, m. a. o. hva som blir nettoresultatet av den offentlige finanspolitikk for de ulike folkegrupper.

Det en må kunne slå fast, er imidlertid at etter hvert som skattleggingen øker, gjør det seg gjeldende en stigende motstand hos skattyterne. Denne tendens finner en i alle tilfelle hvor en del av folkets inntekt blir ledet gjennom de offentlige kasser, selv om midlene etterpå blir betalt ut til omtrent de samme menneskene. Men motstanden varierer sterkt med skattens form, og den vil gjerne være sterkere når de formål pengene nyttes til virker fjernere for skattyterne, eller hvor fordelene med de tiltak som finansieres er mindre innlysende for dem.

I den følgende framstilling kommer en ikke til å gå nærmere inn på spørsmålet om de mest hensiktsmessige grenser for skattleggingen, hverken totalt eller på enkelte områder, men en vil prøve å klarlegge en del spørsmål i forbindelse med den faktiske skattlegging av personlige skattytere i Norge for tiden.

Problemer omkring skattenes overveltning.

Ved beregninger over virkningene av de forskjellige skatter (og av subsidier) spiller spørsmålet om skattenes overveltning en sentral rolle. Den tradisjonelle oppfatning har vært at de direkte skatter på inntekt og formue ikke lar seg overvelte, men hviler endelig på dem som betaler inn skattene. Derimot er de indirekte skatter gjenstand for overveltning. Hensikten med disse siste skatteformene er ikke at de først og fremst skal ramme produsenter og forhandlere, men at avgiftene skal virke inn på prisene, og at de skal bæres av forbrukerne av vedkommende varer og tjenester. En har ofte sett sontringen mellom direkte og indirekte skatter trukket definisjonsmessig slik at den ene kategori sies å omfatte de skatter som ikke er gjenstand for overveltning, den annen de skattene som lar seg overvelte.

I praksis er det neppe forsvarlig å opprettholde et slikt absolutt skille mellom skatter som kan overveltes og skatter som ikke kan det. Selv om den gamle regel vel gir uttrykk for en viss hovedtendens, må en vokte seg for å gi regelen almenngyldighet. Det er f. eks. åpenbart at de direkte skatter ikke er uten betydning for de krav som blir satt fram under lønnsforhandlinger o. l. Under lønnsoppgjøret våren 1953 ble faktisk de foreslåtte lempninger i inntektsskatten til staten og endringene i de kommunale reduksjonstabeller godtatt fra fagforeningenes side som et alternativ til lønnsforbedringer. En kan vel heller ikke se bort fra at satsene for bedriftsskattleggingen av inntekt og formue i en rekke tilfelle vil øve innflytelse på bedriftenes prispolitikk osv.

På den andre siden vil mulighetene for å overvelte de indirekte skatter også være begrenset. Her spiller både etterspørselastisiteten for de varene det gjelder og produsentenes kostnadsstruktur en viktig rolle. Spesielle forhold har på mange måter gjort seg gjeldende i etterkrigsårene med vareknapphet og streng prisregulering. Her vil en avgift i regelen bli godkjent med sitt fulle beløp i kalkylegrunnlaget og såleis slå tilsvarende ut i vareprisen. Så lenge etterspørselen

er tilstrekkelig til å absorbere produksjonen til de gjeldende maksimalpriser, har en da på en måte pr. definisjon full overveltning av avgiften.

Annerledes blir stillingen når varetilgangen er rikeligere, og det ikke lenger er opplagt at hele den produksjon som det er kapasitet for kan avsettes til regningssvarende priser. Innføres det da en avgift på en vare, vil dette slett ikke alltid føre til en tilsvarende prisforhøyelse. Og selv om prisen heves, slik at avgiften for så vidt overveltes på forbrukerne, vil dette ikke være uten følger for produsentene. I de aller fleste tilfelle vil disse nemlig måtte tåle en nedgang i de omsatte varemengder. En får med andre ord både en prisreaksjon og en mengdereaksjon som følge av avgiftspålegget.

I denne framstillingen har en operert med sterkt forenklete forutsetninger når det gjelder skatteoverveltningen. For de direkte skatters vedkommende regnes det ikke med noen overveltning. De personlige skattytere forutsettes å bære sine inntekts- og formuesskatter fullt ut, og en har samtidig sett bort fra en mulig overveltning av direkte selskapsskatter (via vareprisene) på personlige forbrukere. Hva de indirekte skatter og prissubsidiene angår, regner en i prinsippet med full overveltning når avgiften (resp. subsidiene) er knyttet direkte til en forbruksvare eller til råstoff for direkte framstilling av varen. Derimot er det ikke tatt omsyn til overveltning av mer indirekte karakter. Likeledes er en del subsidier til produksjonsmidler oppfattet som tilskott til produsentene, ikke som konsumenttilskott. Dette har en gjort nærmere greie for under behandlingen av grunnlaget for regnearbeidet.

En er klar over at det kan reises innvendinger mot det valg av forutsetninger som her er gjort. En har derfor også vært inne på muligheten for å operere med alternative forutsetninger og foreta flere sett av beregninger. Av praktiske grunner, og fordi valg av et sett forutsetninger framfor et annet under alle omstendigheter i høy grad vil bero på et skjønn, er en imidlertid blitt stående ved i denne forbindelse å nøye seg med den framgangsmåten som er skissert foran.

Skatter, avgifter og subsidier som undersøkelsen omfatter.

Som tidligere nevnt, vil det i noen grad bero på et rent konvensjonelt valg hvilke skatter, avgifter m. v. som skal trekkes inn i en undersøkelse av skattesystemets virkninger på den personlige inntektsfordeling. Det forekommer mange grensetilfelle da innbetalinger til det offentlige dels har karakter av betaling for en ytelse fra det offentliges side, og dels inneholder et element av merskatteleggings-artet karakter. Noen avgjørende betydning for det helhetsbilde som en får av hvorledes det samlede skattesystem virker på inntektsfordelingen, synes imidlertid disse tilfellene neppe å ha.

En har videre enkelte skatter og avgifter hvis virkninger er så vidt spesielle eller av engangs-natur at det vanskelig lar seg gjøre å trekke dem inn i en samlende vurdering av den art en har tatt sikte på i denne framstillingen. I denne forbindelse kan det pekes på arveavgiften, krigsskadeavgift på bygninger etc. Heller ikke den ordinære eiendomsskatt til kommuner og fylker er tatt med, da

en her har vanskelig for å antyde noen rimelig beregningsnorm, og skatten dessuten spiller en forholdsvis beskjedne rolle for de fleste skattytere som ikke direkte ernærer seg av å leie ut bygårder.

Et særproblem danner de forskjellige former for trygdepremier o. l. som kreves inn. Det dreier seg her om ytelser hvis karakter har atskillig til felles med vanlig skattlegging. Betalingen er f. eks. tvungen for store grupper av befolkningen, og premiene varierer bl. a. i syketrygden etter inntektsklasser. Disse forhold har gjort at mange er tilbøyelige til å slå tvungne trygdepremier sammen med den vanlige skattlegging slik FN's Europakommisjon har gjort i sin oversikt over skattleggingen i forskjellige europeiske land (jfr. artikkelen «Changes in the Structure of Taxation in Europe», i *Economic Bulletin for Europe*. Third Quarter 1950 Vol. 2, No. 3). Saken har imidlertid forskjellige sider, og en er av den oppfatning at det ikke uten videre er rimelig å slå alle premie- og avgiftsbetalinger til sosialtrygdene sammen i denne forbindelse. I syketrygden og de øvrige trygder som baseres på personlig medlemskap med premiebetaling og rett til bestemte ytelser, har premiene mer preg av en forsikringsordning. Et risikofordelingsprinsipp søkes tillempet overfor et større antall personer med felles interesse av i påkomne tilfelle å få adgang til de samme ytelser. Annerledes er stillingen for alderstrygdavgiften og krigspensjoneringsavgiften. Her skjer finansieringen på rent skattemessig grunnlag. Det er ingen sammenheng mellom de beløp som den enkelte betaler i avgifter og de ytelser som trygdene betaler ut. Tvert imot vil de som har betalt mest i alderstrygdavgift som regel ikke få noen trygd i det hele tatt etter de gjeldende bestemmelser. En er derfor blitt stående ved å behandle alderstrygdavgiften og krigspensjoneringsavgiften på linje med de øvrige skatter på inntekt, mens trygdepremier ellers oppfattes som privat inntektsanvendelse på linje med brannforsikring, tyveriforsikring etc.

Foruten de egentlige skatte- og avgiftspålegg har en også overveid spørsmålet om å trekke de negative skatter, subsidiene, inn i beregningene. Å gjøre dette generelt for alle slags subsidier er neppe praktisk mulig, men en har funnet at enkelte former for tilskott danner så direkte motstykke til tilsvarende skatter og avgifter at de bør trekkes inn. Dette gjelder for det første barnetrygden som ikke skiller seg fra de vanlige lettelser i skattleggingen for familier med barn på annen måte enn ved at den blir utbetalt kontant i stedet for å komme som fradrag på skatteseddelen, og såleis også tilgodeser de familier hvis inntekt ligger under grensen for skatteplikt. Den annen gruppe subsidier som en har funnet det naturlig å ta med i undersøkelsen, er de pristilskott som går direkte til nedskrivning av prisene på forbruksvarer. Her dreier det seg om en form for tilskott som ytes etter generelle prinsipper til alle som oppfyller bestemte vilkår med omsyn til varekjøp. En forbruker har tilsvarende mulighet for å innvirke på størrelsen av de subsidier han mottar som til å unngå å betale indirekte skatter. Det er de individuelle kjøp som bestemmer skattenivået (positivt eller negativt) for den enkelte familie. En skal også være oppmerksom på at 120—130 mill. kr. av de prissubsidier som er foreslått bevilget for 1953/54, vil gå med til å veie

opp de virkninger som omsetningsavgiften har på detaljprisene for de subsidierte forbruksvarer. Tidligere har tallet til dels vært enda større. Det kan diskuteres om en skal begrense seg til å behandle den del av subsidiene som knytter seg direkte til prisene på forbruksvarer, eller om en også skal ta med tilskott på kraftfôr, fiskeredskaper etc. I denne framstillingen har en valgt å oppfatte de sistnevnte subsidieformer som produsentsubsidier, mens en til gjengjeld regner at hele subsidiebeløpet for konsumvarer som mjølk, smør, osv. slår ut i konsumentprisen.

På denne bakgrunn har en inkludert følgende skatter og avgifter i beregningene:

- Direkte skatter: Inntektsskatt til stat og kommune.
 Formuesskatt til stat og kommune.¹⁾
 Alderstrygdavgift og krigspensjoneringsavgift.
- Indirekte skatter: Toll.
 Vanlig omsetningsavgift.
 Tilvirkningsavgift, omsetningsavgift og krisetilleggsavgift på vin og brennevin samt overskott av Vinmonopolet.
 Tilvirkningsavgift og krisetilleggsavgift på øl (sistnevnte opphevd fra 1. juli 1952).
 Omsetningsavgift på alkoholfrie drikkevarer og norsk fruktvin.
 Stempelavgift og krisetilleggsavgift på tobakksvarer.
 Omsetningsavgift på sjokolade og sukkervarer.
 » på spiseis.
 » på visse varer.
 Fyrstikkavgift.
 Avgift på elektrisk energi.
 Skatt på inngangspenger.
 Dieselavgift, gummiavgift, bensinavgift og ekstraordinær bensinavgift.
- Subsidier: Barnetrygden.
 Pristilskott til konsumvarer (ferdigvarer) eller til varer som direkte inngår i ferdige konsumvarer, herunder fortrinsvis:
 Mjøl, brød og bakervarer.
 Mjøl og mjølkeprodukter.
 Produkter fra margarinfabrikkene.

Opplegget av beregningene.

Som utgangspunkt for beregningene har en tatt det materialet som foreligger i husholdningsundersøkelsene for arbeiderfamilier fra 1947/48 og 1951/52. Her har en representert familier på mann, kone; mann, kone og 1 barn; mann,

¹⁾ Formuesskattene er ikke tatt med ved beregningene i kapitel III, da gjennomsnittsformuen for bokførerne er meget liten (i 1947/48 ca. kr. 1 600.00). Derimot inngår formuesskatt til stat og kommune i beregningene i kap. IV.

kone og 2 barn; og endelig en gruppe med mann, kone og gjennomsnittlig ca. 3—4 barn. Samtlige familier hadde i 1947/48 mellom kr. 4 400.00 og kr. 12 800.00 i årsinntekt med et gjennomsnitt på ca. kr. 8 100.00. Tilsvarende tall for 1951/52 var kr. 7 400.00 og kr. 22 400.00 pr. år, gjennomsnittlig ca. kr. 12 100.00.

En har tatt sikte på å studere så vel inntektsvirkningen som familievirkningen av progresjonen i skattesystemet. Slik skattleggingen er bygd opp her i landet, må en regne med at den samlede skatt (direkte og indirekte) i prosent av inntekten vil stige med stigende inntekt, og at skattene vil være forholdsvis høyere for små enn for større familier på samme inntektstrinn. Ulikheter i den kommunale skattlegging og i de enkelte familiers forbruksstruktur vil riktignok medføre avvik fra denne generelle regel, men som hovedtendens kan det neppe være tvil om at betraktningen er riktig.

Beregningsarbeidet faller i to hoveddeler. For det første har en den direkte skattlegging til stat og kommune og barnetrygden som en her regner som supplement til denne. Inntektene av barnetrygden vil gå inn i det totalbeløp som er angitt for familieinntekten når det er minst 2 barn.¹⁾ Nettostønaden gjennom trygden vil avhenge av den skattepliktige inntekt for hver enkelt skattyter.

For det annet har en beregningene vedrørende de indirekte skatter og pris-subsidiene. Her er det naturlig å ta utgangspunkt i de totale utgifter etter direkte skatter, ikke i totalinntekten. Ellers vil bl. a. variasjoner i den kommunale skattlegging kunne bidra til å skape et noe skjevt bilde når fordelingen av oppgavegiverne for forbruksmaterialet er så vidt ujamn mellom forskjellige kommuner som i det foreliggende tilfelle.

Grunnlaget for inntektsskatt.

Husholdningsundersøkelsene inneholder opplysninger om de beløp som bokførerne har betalt i skatt under den periode undersøkelsen omfatter. Da kommuneskatten varierer atskillig innenfor materialet både med omsyn til skatteprosent og reduksjonstabeller, lar det seg imidlertid ikke gjøre å foreta noen umiddelbar sammenlikning av tallene i husholdningsregnskapene. En må søke å finne fram til et felles grunnlag for beregning av kommuneskatten og bruke dette på de enkelte gjennomsnittstall for de grupper av bokførere som undersøkes.

De 452 arbeiderfamilier som inngikk i husholdningsundersøkelsen 1947/48 fordeler seg på 18 byer og 13 herreder, i alt 31 kommuner. Innenfor dette materialet finner en representert 8 av de 11 kommunale reduksjonstabeller som var i bruk på den tid. Tabellene I, II og VI a har ingen skattytere med. Samtidig omfatter oppgavene kommuner der skatteprosenten varierer mellom 15 og 19 prosent, som meget nær skulle dekke hele det spektrum av skatteprosent som var i bruk. (Det var i 1947/48 bare 3 av 750 kommuner som lå under 15 pro-

¹⁾ Da samtlige regnskaper gjelder familier der begge ektefeller lever og bor sammen, blir det ikke spørsmål om bruk av særreglene for eventuell barnetrygd til første barn.

sent — alle tre på 14 — mens ingen lå høyere enn 19 prosent.) Den gjennomsnittlige kommunale skattøre for oppgavegiverne var 17.28 prosent, mens landsgjennomsnittet (inklusive tilleggsskatt på større inntekter) kom opp i 17.53 prosent. Differansen skyldes bl. a. at Oslo (med 17 prosent) er atskillig sterkere representert i husholdningsmaterialet (med nesten en tredjedel av bokførerne) enn i likningsmaterialet når en ser landet som helhet.

Følgende oppstilling viser fordelingen av bokførerne på reduksjonstabeller og skatteprosjenter (skatteår 1947/48):

Reduksjonstabeller og skatteprosjenter 1947/48.

Tabell	Tallet på bokførere	Skattøre	Tallet på bokførere
III.	20	15	10
IV.	8	15.5	19
V.	32	16	26
Va.	87	16.5	18
VI.	49	16.8	23
VII.	97	17	185
VIIa.	6	17.5	57
		18	26
VIIIa.	153	18.5	32
		19	56
	452		452

Gjennomsnitt: Skattøre 17.28. Reduksjonstabell VII (gj.sn. i kl. 4 kr. 2 740.00 mot tabell VII kr. 2 700.00). Mediantallet: Skattøre 17. Reduksjonstabell VII.

Undersøkelsen av 1951/52 omfattet 100 husholdninger fra i alt 27 kommuner, 17 byer og 10 herreder. Av de 9 tabellene som var i bruk i skatteåret 1951/52, var 6 representert i materialet. Tabellene A, B og D har ingen skattytere med. Oppgavene omfatter kommuner med skatteprosjenter mellom 15 og 18½. I landet som helhet varierte skattøren mellom 13½ og 18½ prosent, men bare 7 kommuner hadde under 15 i skattøre. I gjennomsnitt lå skatteprosjenten på 17.37 for hele Norge, mens utvalget i forbruksundersøkelsen gir et veid gjennomsnitt på 16.89 når en ser bort fra tilleggsskatt på større inntekter. Bokførerne fordelte seg slik på reduksjonstabeller og skatteprosjenter:

Reduksjonstabeller og skatteprosjenter 1951/52.

Tabell	Tallet på bokførere	Skattøre	Tallet på bokførere
C	6	15	5
E	7	15½	1
F	4	16	9
G	15	16.2	2
H	18	16½	37
J	50	17	16
	100	17½	13
		18	5
		18½	12
			100

Gjennomsnitt: Skattøre 16.89. Reduksjonstabell H (klasse 4: kr. 3 500.00 i gjennomsnitt, mens tabell G gir kr. 3 200.00 og H kr. 3 600.00). Mediantallet: Skattøre 16.5. Reduksjonstabell H (J).

Som et naturlig gjennomsnitt er en blitt stående ved å nytte en skattøre på 17 og reduksjonstabell H. Skattøren blir da uforandret fra 1947/48 til 1951/52 i beregningene, mens den gjennomsnittlige kommunale skatteprosent for landet sank fra 17.53 til 17.37 mellom de to år. Til gjengjeld vil reduksjonstabell H være noe gunstigere enn det aritmetiske gjennomsnitt for de 100 bokførere skulle tilsi, mens forholdet i 1947/48 var motsatt. Som helhet mener en derfor at de kombinasjoner av skattører og reduksjonstabeller som er valt skulle gi et brukbart bilde av utviklingen 1947/48—1951/52.

Det er imidlertid nødvendig med visse korreksjoner av de tall en kommer fram til ved en beregning basert på henholdsvis skatteår 1947/48 og 1951/52. Regnskapsperiodene for begge husholdningsundersøkelsene faller nemlig slik at de berører to forskjellige skatteår. En må kunne gå ut fra at praktisk talt alle de personer det her dreier seg om, betaler sin skatt gjennom trekk på arbeidsplassene. Dette betyr at innbetalingen skjer over ti måneder, nemlig tidsrommet september—juni. Perioden mai 1947—april 1948 faller da med to trekk måneder ($\frac{2}{10}$) i skatteåret 1946/47 og åtte trekk måneder ($\frac{8}{10}$) i 1947/48. Tilsvarende faller perioden oktober 1951—september 1952 med ni trekk måneder i 1951/52 og en trekk måned i 1952/53. Både skatteprosenten og reduksjonstabeller og den inntekt som skattene regnes ut etter vil være noe forskjellig fra det ene skatteår til det neste.

Etter en tilsvarende gjennomsnittsberegning som foran kommer en til at for de familier som går inn under forbruksundersøkelsen 1947/48, vil den gjennomsnittlige kommunale skattøre for 1946/47 ligge på ca. 17 prosent (17.27) og reduksjonstabellen på Bt $\pm$ 0 (kl. 4 gj.sn. kr. 2 550.00 mot Bt kr. 2 575.00). Husholdningsmaterialet fra 1951/52 er slik sammensatt at den gjennomsnittlige skattøre for skatteåret 1952/53 blir ca. 17 prosent (16.83) og reduksjonstabell H (kl. 4 gj.sn. kr. 3 530.00 mot tab. H kr. 3 600.00). En baserer seg såleis på følgende kombinasjoner av skattøre og reduksjonstabell for de fire skatteår som kommer inn i beregningene:

	Skattøre	Reduksjonstabell
1946/47	17	Bt
1947/48	17	VII
1951/52	17	H
1952/53	17	H

Neste spørsmål blir så å finne fram til de inntektsbeløp som skal legges til grunn for skattleggingen. Det gjelder inntektsårene 1945 og 1946 (skatteårene 1946/47 og 1947/48), 1950 og 1951 (skatteårene 1951/52 og 1952/53). En har her tatt utgangspunkt i de oppgitte inntektsbeløp for regnskapsperioden og korrigert disse for antatte fradragsposter m. v. for å finne fram til «antatt inntekt» ved skattelikningen. Det beløpet en da kommer fram til, gjelder imidlertid ikke den periode som likningstillene bygger på. For å eliminere tidsforskyvningen har en forutsatt at den antatte inntekt (etter skattelovens regler) i husholdningsmaterialet har utviklet seg proporsjonalt med arbeidslønningene i industrien (timelønnsoppgaver for menn i hele industrien), og har justert tallene i samsvar med det. Sammenlikninger mellom de to undersøkelsene 1947/48 og 1951/52 viser for øvrig at en slik forutsetning stemmer forbausende nøyaktig med utviklingen selv over et så vidt langt tidsrom som 4—5 år. I de foreliggende beregninger har det imidlertid bare vært spørsmål om å finne fram til antatt inntekt i 1—2 år forut for vedkommende husholdningsundersøkelse.

Utrekningen av «antatt inntekt».

Med den nåværende skatteordning i Norge vil det alltid være slik at folk i perioder med stigende nominalinntekter betaler en forholdsvis mindre del av inntekten på betalingstidspunktet i skatt enn de fastsatte skattesatser tilsier. Dette forholdet har gjort seg gjeldende i begge de tidsrom som dekkes av husholdningsundersøkelsene for arbeiderfamilier etter krigen. De gjennomsnittlige timelønninger for industriarbeidere lå i kalenderåret 1946 ca. 12 prosent lavere enn gjennomsnittet for 1947/48. For 1945 var lønningene ca. 24 prosent lavere enn i 1947/48.

Tilsvarende har en for kalenderårene 1950 og 1951 timelønnsatser som gjennomsnittlig lå henholdsvis ca. 20 og ca. 8 prosent under nivået for IV. kvartal 1951—III. kvartal 1952 (beregnet etter det grunnlag som ble nyttet for tallene over den gjennomsnittlige timelønn i industrien i Statistiske Meldinger inntil utgangen av 1952). I det følgende kommer en til å nytte prosentsatsene ovenfor til å korrigere de tall for den «antatte inntekt» ved skattelikningen som husholdningsregnskapenes oppgaver skulle betinge.

Husholdningsmaterialet 1947/48 kan splittes opp i følgende inntektsgrupper:

		Gj.sn. brutto årsinntekt	Antall familier
		Kr.	
Gruppe	I. kr. 4 461.00	4 461.00	2
»	II. » 5 970.00— 6 238.00	6 148.00	15
»	III. » 7 024.00— 7 599.00	7 323.00	166
»	IV. » 8 091.00— 8 271.00	8 223.00	158
»	V. » 9 310.00— 9 349.00	9 340.00	81
»	VI. » 9 933.00—10 205.00	10 041.00	30
		8 131.00	452

For å finne den skattepliktige (antatte) inntekt som svarer til de oppgitte bruttoinntektsbeløp, må det gjøres bruk av to typer av korreksjonsposter — poster som er regnet som inntekt i husholdningsundersøkelsen uten å bli betraktet som inntekt i skattelovens forstand, og utgiftsposter som er fradragsberettigede ved skattelikningen. Innenfor den første kategorien faller gaver, skolefrokost, den del av inntekten ved framleie som går til dekning av utleienes utgifter i denne forbindelsen, det såkalte «hustrufradrag» i ektefellenes eventuelle arbeidsinntekt osv. I den andre gruppen kommer livsforsikrings- og trygdepremier, reiseutgifter til arbeidsstedet, gjeldsrenter, delvis utgifter til arbeidsklær m. v.

En har med utgangspunkt i husholdningsmaterialet beregnet disse gjennomsnittsbeløpene for ikke-skattepliktige inntekter og fradragsberettigede utgifter:

Inntektsposter i husholdningsmaterialet 1947/48 som ikke er skattepliktige.

	Inntektsgruppe					
	I	II	III	IV	V	VI
Gjennomsnittlig årsinntekt kr. . .	4 461.00	6 148.00	7 323.00	8 223.00	9 340.00	10 041.00
Mottatte gaver	18	53	96	123	170	117
Skolefrokost	—	9	7	12	11	3
³ / ₄ av bruttoinntekt ved utleie av rom etc.	—	4	16	42	48	81
Hustrufradrag i arbeidsinntekt . . }	36	36	40	91	179	150
Diverse uspesifiserte poster ¹⁾ . . . }			60	70	76	75
	54	102	219	338	484	426

¹⁾ Inklusive ³/₄ utgiftsposten legehjelp og sykehusopphold, så sant dette dekkes av inntekter under trygder etterat det er tatt omsyn til barnetrygden.

Utgifter i husholdningsregnskapene 1947/48 som er fradragsberettigede i skattelikningen.

	Inntektsgruppe					
	I	II	III	IV	V	VI
Gjennomsnittlig årsinntekt kr. . .	4 461.00	6 148.00	7 323.00	8 223.00	9 340.00	10 041.00
Pensjonsinnskott og livsforsikringspremier	79	146	155	158	173	137
Trygdekasse	102	142	141	142	141	146
Reiser til og fra arbeidet	71	149	132	143	163	233
Gjeldsrenter, arbeidsklær etc. . .	43	41	43	45	42	58
	295	478	471	488	519	574

Det knytter seg forskjellige usikkerhetsmomenter til en del av de oppførte poster. Når det gjelder «hustrufradraget» i inntekten har en forutsatt at storparten av ektefellenes tilfeldige arbeidsinntekt faller på mannen, men at hustruen har en noe større del av de tilfeldige inntekter enn av de faste. Tallene

for de uspesifiserte poster er temmelig skjønnsmessige. En har tatt omsyn til de beløp som er ført opp under «andre» inntekter i husholdningsmaterialet, og til sannsynlige refusjoner under syketrygden.

Hva fradragsberettigede utgifter angår har en regnet med de gjennomsnittsbeløp som husholdningsregnskapene viser for hver enkelt inntektsklasse. Dette er neppe helt korrekt, idet den samlede familieinntekt her bare er en av de faktorer som spiller inn. Andre kriterier betyr også mye, særlig familiens størrelse og bosted. Hos ektepar uten barn er f. eks. livsforsikring mindre vanlig enn i de større familier. Det er imidlertid vanskelig å finne fram til en rimelig norm, som kan ta alle disse forhold i betraktning, og da variasjonene i de fleste poster under alle omstendigheter ikke er store fra gruppe til gruppe, har en i de fleste tilfelle funnet det tilstrekkelig å basere seg på gjennomsnittstall for hver inntektsklasse.

Posten reiser til og fra arbeidsstedet er beregnet til to tredjedeler av familiens reiseutgifter. En må gå ut fra at folk i den laveste inntektsgruppe i større grad har gått eller syklet til arbeidet enn de øvrige. Det høyere fradragsbeløp for inntektsgruppene VI (og i noen utstrekning gruppe V) må ses i sammenheng med at begge ektefeller oftere hadde arbeidsinntekt. Under gjeldsrenter, arbeidsklær etc. har en regnet et fast beløp på kr. 40.00 for samtlige grupper til dekning av fradragsberettigede utgifter til arbeidsklær, faglitteratur, porto og telefonutgifter i forbindelse med arbeidet osv., mens resten refererer seg til renter av lån.

Etter dette kommer en fram til følgende beregning av den «antatte» inntekt på grunnlag av regnskapsførernes oppgaver for 1947/48 i de ulike inntektsklasser:

Inntekst- gruppe	Gj.sn. brutto- inntekt	Derav ikke skattepliktig	Fradrags- berettigede utgifter	Antatt inntekt
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
I.	4 461.00	54.00	295.00	4 112.00
II.	6 148.00	102.00	478.00	5 568.00
III.	7 323.00	219.00	471.00	6 633.00
IV.	8 223.00	338.00	488.00	7 397.00
V.	9 340.00	484.00	519.00	8 337.00
VI.	10 041.00	426.00	574.00	9 041.00

For å finne fram til de beregnede inntekter for inntektsårene 1945 og 1946, må tallene for antatt inntekt i tabellen ovenfor justeres for lønnsstigningen. Som tidligere nevnt, lå lønnsnivået i 1945 ca. 24 prosent lavere, og i 1946 ca. 12 prosent lavere enn i regnskapsperioden 1947/48. For de enkelte inntektsgrupper finner en da følgende gjennomsnittstall:

Inntektsgruppe	Antatt inntekt 1945		Antatt inntekt 1946	
	Kr.	Kr. Avrundet	Kr.	Kr. Avrundet
I.	3 125.00	3 100.00	3 619.00	3 600.00
II.	4 232.00	4 200.00	4 900.00	4 900.00
III.	5 041.00	5 000.00	5 837.00	5 800.00
IV.	5 632.00	5 600.00	6 514.00	6 500.00
V.	6 336.00	6 300.00	7 337.00	7 300.00
VI.	6 871.00	6 800.00	7 956.00	7 900.00

De direkte skatter som faller på de forskjellige inntektsgrupper stiller seg slik for henholdsvis inntektsskatt til kommunen, trygdeavgifter og inntekts-skatt til staten i skatteårene 1946/47 og 1947/48.

	1946/47				1947/48				$\frac{2}{10}$ 1946/47 + $\frac{8}{10}$ 1947/48
	Kom.	Tryg- de- avg.	Stat	Total	Kom.	Tryg- de- avg.	Stat	Total	
Inntektsgruppe I. (Kr. 3 100/3 600.)	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kl. 2.	268	34	72	374	367	40	93	500	475
» 3.	178	34	53	265	269	40	73	382	359
» 4.	117	34	35	186	153	40	55	248	236
» 5.	76	34	19	129	20	40	37	97	103
» 6.	48	34	4	86	—	40	22	62	67
Inntektsgruppe II. (Kr. 4 200/4 900.)									
Kl. 2.	455	46	119	620	588	54	174	816	777
» 3.	365	46	98	509	490	54	131	675	642
» 4.	276	46	78	400	374	54	106	534	507
» 5.	198	46	60	304	241	54	86	381	366
» 6.	143	46	45	234	92	54	71	217	220
Inntektsgruppe III. (Kr. 5 000/5 800.)									
Kl. 2.	591	55	183	829	741	64	257	1 062	1 015
» 3.	501	55	140	696	643	64	211	918	874
» 4.	412	55	109	576	527	64	168	759	722
» 5.	323	55	90	468	394	64	128	586	562
» 6.	244	55	75	374	245	64	105	414	406
Inntektsgruppe IV. (Kr. 5 600/6 500.)									
Kl. 2.	693	62	238	993	860	71	322	1 253	1 201
» 3.	603	62	193	858	762	71	273	1 106	1 056
» 4.	514	62	151	727	646	71	228	945	901
» 5.	425	62	112	599	513	71	185	769	735
» 6.	336	62	97	495	364	71	153	588	569
Inntektsgruppe V. (Kr. 6 300/7 300.)									
Kl. 2.	812	69	303	1 184	996	80	396	1 472	1 414
» 3.	722	69	256	1 047	898	80	344	1 322	1 267
» 4.	633	69	211	913	782	80	296	1 158	1 109
» 5.	544	69	169	782	649	80	251	980	940
» 6.	455	69	137	661	500	80	218	798	771

	1946/47				1947/48				$\frac{2}{10}$ 1946/47 + $\frac{8}{10}$ 1947/48
	Kom.	Tryg- de- avg.	Stat	Total	Kom.	Tryg- de- avg.	Stat	Total	
Inntektsgruppe VI. (Kr. 6 800/7 900.)	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kl. 2.....	897	75	349	1 321	1 098	87	476	1 661	1 593
» 3.....	807	75	300	1 182	1 000	87	402	1 489	1 428
» 4.....	718	75	253	1 046	884	87	347	1 318	1 263
» 5.....	629	75	210	914	751	87	299	1 137	1 092
» 6.....	540	75	177	792	602	87	267	956	923

Direkte skatter 1947/48.

Brutto årsinntekt		Direkte skatter	Barne- trygd ¹⁾	Netto	Netto skatter i pct. av brutto års- inntekt
		Kr.	Kr.	Kr.	Pct.
Gruppe I. kr. 4 461	kl. 2.....	475	—	475	10.6
	» 3.....	359	—	359	8.0
	» 4.....	236	180	56	1.3
	» 5.....	103	360	÷ 257	5.8
	» 6.....	67	540	÷ 473	÷ 10.6
» II. » 6 148	» 2.....	777	—	777	12.6
	» 3.....	642	—	642	10.4
	» 4.....	507	180	327	5.3
	» 5.....	366	360	6	0.1
	» 6.....	220	540	÷ 320	÷ 5.2
» III. » 7 323	» 2.....	1 015	—	1 015	13.9
	» 3.....	874	—	874	11.9
	» 4.....	722	180	542	7.4
	» 5.....	562	360	202	2.8
	» 6.....	406	540	÷ 134	÷ 1.8
» IV. » 8 223	» 2.....	1 201	—	1 201	14.6
	» 3.....	1 056	—	1 056	12.8
	» 4.....	901	180	721	8.8
	» 5.....	735	360	375	4.6
	» 6.....	569	540	29	0.4
» V. » 9 340	» 2.....	1 414	—	1 414	15.1
	» 3.....	1 267	—	1 267	13.6
	» 4.....	1 109	180	929	9.9
	» 5.....	940	360	580	6.2
	» 6.....	771	540	231	2.5
» VI. » 10 041	» 2.....	1 593	—	1 593	15.9
	» 3.....	1 428	—	1 428	14.2
	» 4.....	1 263	180	1 083	10.8
	» 5.....	1 092	360	732	7.3
	» 6.....	923	540	383	3.8

¹⁾ Da barnetrygden inngår i de inntektsbeløp som skattene er regnet av, føres den her opp med fullt beløp.

Inntektsforholdene i 1951/52.

På tilsvarende måte som i materialet fra husholdningsundersøkelsen 1947/48 kan en også splitte opp materialet fra 1951/52 i seks inntektsgrupper:

		Gj.sn. brutto årsinntekt	Antall familier
		Kr.	
Gruppe	I. kr. 7 479.00	7 479.00	1
»	II. » 8 759.00—9 579.00	9 442.00	6
»	III. » 10 806.00—11 923.00	11 304.00	61
»	IV. » 13 649.00—14 954.00	13 958.00	30
»	V. » 16 712.00	16 712.00	1
»	VI. » 22 384.00	22 384.00	1
		12 115.00	100

Beregningen av den skattepliktige (antatte) inntekt forutsetter fradrag for de inntektsbeløp som ikke er skattepliktige og for fradragsberettigede utgifter. En finner her følgende tall:

Inntektsposter i husholdningsmaterialet 1951/52 som ikke er skattepliktige.

Inntektsgruppe	I	II	III	IV	V	VI
Gjennomsnittlig årsinntekt kr. .	7 479.00	9 442.00	11 304.00	13 958.00	16 712.00	22 384.00
Mottatte gaver	—	24	111	238	48	42
¾ av bruttoinntekt ved utleie av rom etc.	—	152	73	55	—	—
Hustrufradrag i arbeidsinntekt ..	—	5	96	512	569	1 500
Diverse (inkl. refusjoner for lege- hjelp etc. fra syketrygden) ..	16	52	60	63	35	51
	16	233	340	868	652	1 593

Fradragsberettigede utgiftsposter i husholdningsmaterialet 1951/52.

Inntektsgruppe	I	II	III	IV	V	VI
Gjennomsnittlig årsinntekt kr. .	7 479.00	9 442.00	11 304.00	13 958.00	16 712.00	22 384.00
Livsforsikrings- og pensjonspre- mier	—	145	224	215	467	197
Trygdekasse	166	168	173	184	221	288
Reiser til og fra arbeidsstedet.	54	242	201	296	1) 300	401
Gjeldsrenter, arbeidsklær etc. ...	60	60	65	64	60	60
	280	615	663	759	1 048	946

¹⁾ Tallet er ikke basert på vanlig utregning med 2/3 av familiens reiseutgifter, da reiseutgiftene i dette tilfelle på grunn av ferietur til utlandet er ualminnelig store (over kr. 2 100.00). I stedet har en anslått et beløp som svarer til de tilsvarende reiseutgifter for de øvrige familiegupper med noenlunde tilsvarende inntektsforhold hos begge ektefellene.

Da materialet bare omfatter 100 familier fordelt på samtlige inntektsklasser, og 3 av de 6 klassene består av en eneste familie, vil en del av de utslag som registreres i tabellene bli nokså tilfeldig bestemt. Hvis en ser på de totale fradrag i bruttoinntekten synes imidlertid utviklingen fra inntektsklasse til inntektsklasse å være forholdsvis rimelig. Om posten gjeldsrenter, arbeidsklær etc. er å merke at en har regnet gjeldsrentene for seg, og ført opp et fast beløp på kr. 60.00 i alle grupper for de øvrige fradrag.

En får følgende tall for den «antatte» inntekt etter husholdningsregnskapene 1951/52:

Inntektsgruppe	Gj.sn. brutto- inntekt	Derav ikke skatte- pliktig	Fradrags- berettigede utgifter	Antatt inntekt
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
I.	7 479.00	16.00	280.00	7 183.00
II.	9 442.00	233.00	615.00	8 594.00
III.	11 304.00	340.00	663.00	10 301.00
IV.	13 958.00	868.00	759.00	12 331.00
V.	16 712.00	652.00	1 048.00	15 012.00
VI.	22 384.00	1 593.00	946.00	19 845.00
	12 115.00	504.00	692.00	10 919.00

Dersom en videre korregerer for inntektsoppgangen mellom 1950, 1951 og bokføringsåret 1951/52, finner en disse seriene for antatt inntekt:

Inntektsgruppe	1950 (skatteår 1951/52.) («Antatt inntekt» etter regnskapene ÷ 20 pct.)		1951 (skatteår 1952/53.) («Antatt inntekt» etter regnskapene ÷ 8 pct.)	
	Kr.	Kr. Avrundet	Kr.	Kr. Avrundet
I.	5 746.00	5 700.00	6 608.00	6 600.00
II.	6 875.00	6 800.00	7 906.00	7 900.00
III.	8 241.00	8 200.00	7 477.00	9 400.00
IV.	9 866.00	9 800.00	11 345.00	11 300.00
V.	12 010.00	12 000.00	13 812.00	13 800.00
VI.	15 877.00	15 800.00	18 258.00	18 200.00

De direkte skatter som faller på de forskjellige inntekts- og familiegrupper, kan etter dette beregnes slik for årene 1951/52 og 1952/53 og for regnskapsperioden oktober 1951—september 1952:

	1951/52				1952/53				$\frac{9}{10}$ 1951/52 + $\frac{1}{10}$ 1952/53
	Kom.	Tryg- de- avg.	Stat	Total	Kom.	Tryg- de- avg.	Stat	Total	
Inntektsgruppe I. (Kr. 5 700/6 600.)	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kl. 2.....	671	74	139	884	824	86	172	1 082	904
» 3.....	527	74	90	691	680	86	122	888	711
» 4.....	357	74	41	472	510	86	62	658	491
» 5.....	161	74	—	235	314	86	—	400	252
» 6.....	—	74	—	74	93	86	—	179	85
Inntektsgruppe II. (Kr. 6 800/7 900.)									
Kl. 2.....	858	88	180	1 126	1 045	103	266	1 414	1 155
» 3.....	714	88	130	932	901	103	169	1 173	956
» 4.....	544	88	79	711	731	103	117	951	735
» 5.....	348	88	30	466	535	103	65	703	490
» 6.....	127	88	—	215	314	103	—	417	235
Inntektsgruppe III. (Kr. 8 200/9 400.)									
Kl. 2.....	1 096	107	292	1 495	1 300	122	378	1 800	1 526
» 3.....	952	107	180	1 239	1 156	122	239	1 517	1 267
» 4.....	782	107	128	1 017	986	122	169	1 277	1 043
» 5.....	586	107	76	769	790	122	115	1 027	795
» 6.....	365	107	26	498	569	122	66	757	524
Inntektsgruppe IV. (Kr. 9 800/11 300.)									
Kl. 2.....	1 368	127	406	1 901	1 623	147	551	2 321	1 943
» 3.....	1 224	127	261	1 612	1 479	147	323	1 949	1 646
» 4.....	1 054	127	183	1 364	1 309	147	258	1 714	1 399
» 5.....	858	127	129	1 114	1 113	147	178	1 438	1 146
» 6.....	637	127	79	843	892	147	129	1 168	876
Inntektsgruppe V. (Kr. 12 000/13 800.)									
Kl. 2.....	1 742	156	621	2 519	2 048	179	956	3 183	2 585
» 3.....	1 598	156	370	2 124	1 904	179	546	2 629	2 175
» 4.....	1 428	156	285	1 869	1 734	179	393	2 306	1 913
» 5.....	1 232	156	221	1 609	1 538	179	287	2 004	1 649
» 6.....	1 011	156	152	1 319	1 317	179	218	1 714	1 359
Inntektsgruppe VI. (Kr. 15 800/18 200.)									
Kl. 2.....	2 388	205	1 573	4 166	2 796	237	2 328	5 361	4 286
» 3.....	2 244	205	926	3 375	2 652	237	1 623	4 512	3 489
» 4.....	2 074	205	615	2 894	2 482	237	1 194	3 913	2 996
» 5.....	1 878	205	427	2 510	2 286	237	769	3 292	2 588
» 6.....	1 657	205	315	2 177	2 065	237	523	2 825	2 242

Blant de oppførte poster for 1951/52 som gjelder ikke skattepliktige inntekter, må en spesielt nevne tallene for «hustrufradrag» idet disse ligger over lovens maksimale beløp for ektefeller uten barn både i inntektsgruppene IV, V og VI. I sistnevnte gruppe overstiger tallet også maksimumsbeløpet for familier med ett barn, idet en her opererer med det høyest mulige hustrufradrag, dvs. for familier med minst to barn, der hustruen tjener minst kr. 3 000.00 pr. år utenfor hjemmet. Om en korrigerer for dette forhold, kan skatten for skattytere i inntektsgruppe IV, V og VI bli utregnet etter følgende beløp for antatt inntekt, de tidligere beregnede tall er satt i parentes:

Skattyterklasse	Inntektsgruppe IV	
	1950	1951
Kl. 2.....	9 900 (9 800)	11 400 (11 300)
» 3.....	9 900 (9 800)	11 400 (11 300)
Øvrige uforandret		

Skattyterklasse	Inntektsgruppe V	
	1950	1951
Kl. 2.....	12 100 (12 000)	13 900 (13 800)
» 3.....	12 100 (12 000)	13 900 (13 800)
Øvrige uforandret		

Skattyterklasse	Inntektsgruppe VI	
	1950	1951
Kl. 2.....	16 800 (15 800)	19 200 (18 200)
» 3.....	16 100 (15 800)	18 500 (18 200)
Øvrige uforandret		

Dersom en fører inn i beregningene de korrigerede inntektstall for klasse 2 og 3 i inntektsgruppene IV, V og VI for derved å eliminere de spesielle forhold vedrørende hustrufradraget i det foreliggende regnskapsmateriale, får en i stedet følgende tall:

Inntektsgruppe IV.
(Antatt inntekt i kl. 2 og 3 kr. 9 900/11 400.)

	1951/52				1952/53				$\frac{9}{10}$ 1951/52 + $\frac{1}{10}$ 1952/53
	Kom.	Tryg- de- avg.	Stat	Total	Kom.	Tryg- de- avg.	Stat	Total	
Kl. 2.....	1 385	129	414	1 928	1 640	148	561	2 349	1 970
» 3.....	1 241	129	265	1 635	1 496	148	330	1 974	1 669

Inntektsgruppe V.
(Antatt inntekt i kl. 2 og 3 kr. 12 100/13 900.)

Kl. 2.....	1 759	157	634	2 550	2 065	181	981	3 227	2 618
» 3.....	1 615	157	376	2 148	1 921	181	558	2 660	2 199

Inntektsgruppe VI.
(Antatt inntekt kl. 2 kr. 16 800/19 200, kl. 3 kr. 16 100/18 500.)

Kl. 2.....	2 558	218	1 888	4 664	2 966	250	2 643	5 859	4 783
» 3.....	2 295	209	1 014	3 518	2 703	240	1 710	4 653	3 632

Direkte skatter 1951/52.

Brutto årsinntekt		Direkte skatter	Barne-trygd ¹⁾	Netto	Netto skatter i pct. av brutto årsinntekt
Gruppe		Kr.	Kr.	Kr.	Pct.
I. kr. 7 479 kl.	2.....	904	—	904	12.1
	» 3.....	711	—	711	9.5
	» 4.....	491	240	251	3.4
	» 5.....	252	480	÷ 228	÷ 3.0
	» 6.....	85	720	÷ 635	÷ 8.5
» II. » 9 442 »	2.....	1 155	—	1 155	12.2
	» 3.....	956	—	956	10.1
	» 4.....	735	240	495	5.2
	» 5.....	490	480	10	0.1
	» 6.....	235	720	÷ 485	÷ 5.1
» III. » 11 304 »	2.....	1 526	—	1 526	13.5
	» 3.....	1 267	—	1 267	11.2
	» 4.....	1 043	240	803	7.1
	» 5.....	795	480	315	2.8
	» 6.....	524	720	÷ 196	÷ 1.7
» IV. » 13 958 »	2.....	1 943 (1 970) ²⁾	—	1 943 (1 970) ²⁾	13.9 (14.1) ²⁾
	» 3.....	1 646 (1 669) ²⁾	—	1 646 (1 669) ²⁾	11.8 (12.0) ²⁾
	» 4.....	1 399	240	1 159	8.3
	» 5.....	1 146	480	666	4.8
	» 6.....	876	720	156	1.1
» V. » 16 712 »	2.....	2 585 (2 618) ²⁾	—	2 585 (2 618) ²⁾	15.5 (15.7) ²⁾
	» 3.....	2 175 (2 199) ²⁾	—	2 175 (2 199) ²⁾	13.0 (13.2) ²⁾
	» 4.....	1 913	240	1 673	10.0
	» 5.....	1 649	480	1 169	7.0
	» 6.....	1 359	720	639	3.8
» VI. » 22 384 »	2.....	4 286 (4 783) ²⁾	—	4 286 (4 783) ²⁾	19.1 (21.4) ²⁾
	» 3.....	3 489 (3 632) ²⁾	—	3 489 (3 632) ²⁾	15.6 (16.2) ²⁾
	» 4.....	2 996	240	2 756	12.3
	» 5.....	2 588	480	2 108	9.4
	» 6.....	2 242	720	1 522	6.8

¹⁾ Da barnetrygden inngår i de inntektsbeløp som skattene er regnet av, føres den her opp med fullt beløp.

²⁾ Tallene i parentes gjelder med korrigerde hustrufradrag.

Nærmere om beregningen av indirekte skatter.

For å finne et uttrykk for virkningene av den indirekte skattlegging har en tatt utgangspunkt i de opplysninger som foreligger om hvordan familier av forskjellig størrelse og på ulike inntektsnivåer bruker inntektene sine. Her har en, som nevnt, Statistisk Sentralbyrås husholdningsregnskapsundersøkelser fra 1947/48 og 1951/52 å holde seg til.

Materialet fra undersøkelsene har til dels sterkt spesifiserte oppgaver over utgiftene til varer og tjenester, fordelt på følgende hovedgrupper, utenom direkte skatter:

Matvarer.

Drikkevarer.

Tobakk.

Bolig (husleie, vedlikehold, renter på hus m. v.).

Lys og brensel.

Innbo og andre anskaffelser til huset.

Renhold av hus og klær.

Klær og skotøy.

Personlig pleie.

Helsestell.

Forenings- og forsikringsutgifter (ikke livsforsikr.)

Gaver.

Utgifter til intellektuelle behov.

Fornøyelser og underholdning.

Reiser.

Andre utgifter.

Nesten alle disse postene berøres av indirekte skatter av et eller annet slag. Som tidligere framholdt, er det at det legges avgift på en vare ikke ensbetydende med at den alltid og i full utstrekning overveltes på forbrukeren og representerer en tilsvarende byrde for ham. I denne utredningen har en imidlertid regnet at de avgifter som inngår i beregningene (jfr. spesifikasjon foran s. 43) i sin helhet overveltes på konsumentene.

En konsekvens av dette standpunktet med omsyn til beregningsgrunnlaget er for øvrig at en ikke får fram den ytterligere prisvirkning som følger av eventuelle ekstra avanser og kostnader som p. gr. a. avgiftene kommer inn i kalkylene over vareprisene. For så vidt kan en si at konsumentene forutsettes å bære selve avgiften, produsenter og forhandlere de ekstra utgifter som følger med avgiftspålegget.

En annen virkning av avgiftspålegg som en her har sett bort fra, er den fordel som produsenter av konkurrerende varer får, f. eks. norske varer overfor tollbeskattede importvarer av samme slag, og som de, dersom forholdene ellers ligger til rette for det, kan dra nytte av i form av høyere priser på sine produkter. Slik som situasjonen har vært etter krigen, forringer det neppe resultatenes verdi i særlig grad at en ser bort fra slike mulige bivirkninger av skattleggingen.

Som en følge av den stilling en har tatt til overveltningsproblemet, regner en her at eksportavgifter ikke har noen virkning på markedet innenlands. En har også sett bort fra en del statsavgifter som, vurdert etter den sum de innbringer i statskassen, er mer betydningsløse og avgifter som det er vanskelig å spesifisere i det endelige produkt, f. eks. toll på driftsmidler og produksjonsutstyr. Avgiftene til prisutjammings- og reguleringsfondene har en heller ikke tatt med av flere grunner: Hensikten med de rene prisutjammingsordningene er, som navnet sier, ikke å oppnå en netto beskatning av varene, men å jamne ut ulikheter i produksjons- og importprisene på samme vare. At fondene i enkelte

perioder har overskott og dermed bevirker en netto belastning, er en mer temporer foreteelse og — som nevnt — ikke egentlig etter hensikten. Tilsvarende vil det i andre perioder være netto subsidiering som en heller ikke har regnet med. Midlene som andre utjamnings- og reguleringsavgifter bringer inn, kan brukes mer fritt, men hovedsakelig til prisnedskrivning. En vesentlig del av disse midlene skriver seg imidlertid fra eksportavgifter, tilbakebetaling av pristilskott o. l. Resten av midlene til disse fondene flyter noe mer ujamnt inn, og en ville fått tilfeldige utslag etter hvilket år en la til grunn for beregningen dersom en tok dem med.

En hel rekke mindre avgifter av mer særegen art til stat, kommune og offentlige (eller halvoffentlige) institusjoner og organer, har en ikke funnet det nødvendig å ta hensyn til. En tenker her på avgifter som innkreves for å finansiere spesielle tiltak, f. eks. regulering eller fremme av produksjon og omsetning av bestemte varer, kvalitetskontroll, forskingsarbeid etc. Enkelte slike tiltak kommer i første omgang en bestemt krets til gode, f. eks. den næring som utreder avgiften. I mange tilfelle kan det være vanskelig å si hvor grensen går mellom slike avgifter og gebyrer.

Som en konklusjon kan en si at en stort sett har tatt med avgifter som virker på pris- og omsetningsforholdene innenlands, som er av en mer generell fiskal karakter, som det er mulig å spesifisere i konsumentprisene, og som vurdert etter det beløp de innbringer, er av en viss relativ betydning for en slik undersøkelse som denne.

Sammenlikner en listen over de forbruksskatter som undersøkelsen omfatter med avsnittet om skatter og avgifter på statsregnskapets inntektsside, finner en at de aller fleste forbruksskatter er med her. I 1947/48 representerte de i sum ca. 91 prosent av statens inntekter i form av forbruksskatter.

Selv om undersøkelsen er blitt begrenset slik som forklart foran, mener en at de resultatene en er kommet til, gir gode holdepunkter for å bedømme den relative fordeling av den indirekte skattlegging på de ulike konsumentgruppene i de to beregningsperiodene.

Regneteknisk har en stort sett nyttet to måter til å kalkulere de avgiftsbeløp som faller på de forskjellige konsumentgruppenes forbruk — alt etter den enkelte avgifts art:

Når det gjelder avgifter som er fastsatt til så og så mange kroner og øre, varierende med varens verdi, eller til en viss prosentandel av dens produksjonspris, engrospris, detaljpris el. likn. (ad valorem skatter), har en søkt å finne avgiften uttrykt i prosent av pris til forbruker (i det følgende kalt avgiftsprosent, tollprosent el. likn.). En har så regnet at avgiftsbeløpet utgjør den samme prosentandel av utgiften til vedkommende vare eller varegruppe.

Den andre hovedgruppen av indirekte skatter er kvantumsskatter. Avgiftsbeløpet beregnes her enklest ved å multiplisere avgiftssats pr. mengdeenhet med forbrukt kvantum. Husholdningsregnskapene har imidlertid bare kvantums-

oppgaver for en del av forbruket. Dette er hovedgrunnen til at en har nyttet en prosentberegning som ovenfor også på mange kvantumsbeskattede varer.

Så langt det har vært råd, har én søkt å beregne avgiftsbeløpene for hver enkelt vare for seg, men en har i atskillig utstrekning måttet nøye seg med mer summariske kalkyler.

I det etterfølgende skal en ta for seg de enkelte avgifter og gjøre rede for avgiftssatsene og endringer i dem. Når slike endringer har funnet sted i løpet av en beregningsperiode, har en nyttet en gjennomsnittssats for hele perioden. Videre skal en forklare noe nærmere omfanget av og forutsetningene for beregningene, og hvordan en i hvert enkelt tilfelle er kommet fram til de avgiftsprosenter som er nyttet.

Tollsatsene ble ikke endret i perioden 1947/48 (dvs. mai 1947—april 1948). I 1951/52 (dvs. perioden oktober 1951—september 1952) fikk vi en til dels vesentlig forhøyelse av mange satser samtidig som det fant sted en omlegging fra vekt toll til verditoll på en del varer. De nye satsene ble gjort gjeldende fra 1. januar 1952. Enkelte justeringer av satsene ble også foretatt sommeren 1952.

Det første problemet en støtte på her, var hvilke varer beregningene skulle omfatte. Det var klart at toll på ferdige konsumvarer av alle slag måtte tas med så langt råd var; likeledes fant en det naturlig å ta med toll på viktigere råstoffer til framstilling av konsumvarer, f. eks. spinnestoffer, garn og tråd, tøy, kakao-bønner, rå tobakk, oljefrø, -nøtter og -kjerner, huder og skinn. Å finne den prosentvise del av detaljprisen på konsumvarer som toll på maskiner, produksjonsmidler, malmer, jern og metaller, halvfabrikata av metaller o. likn. utgjør, mente en derimot var en ugjennomførlig oppgave. En del varer går både direkte til konsum og til vareinnsats eller investering. I slike tilfelle har en søkt å følge det prinsippet å ta med toll på varer som vesentlig er konsumvarer, eller som hovedsakelig nyttes som råstoff ved framstilling av konsumvarer.

Mulige ulikheter i forbruket av importvarer i relasjon til norske varer har en ikke kunnet ta hensyn til. En har måttet regne med samme relative fordeling på importerte og norske varer i de forskjellige konsumentgruppers forbruk som i totaltilgangen av de enkelte varene.

For en del typiske importvarer er tollbeløpene på forbruket regnet ut direkte ved hjelp av husholdningsregnskapenes oppgaver over forbrukt kvantum. De varene dette gjelder er: risengryn, appelsiner og sitroner, bananer, andre sydfrukter (i 1951/52), svsker, rosiner, annen tørket frukt, sukker, kaffe og te. For de andre varene kunne en ikke nytte denne framgangsmåten. I stedet har en da satt det totale tollbeløpet på de enkelte varer eller grupper av varer (herunder råstoffer) i relasjon til totalt konsum av de tilsvarende varer eller varegrupper. I tollbeløpene har en inkludert toll på nærings- og nytelsesmiddelindustriens forbruk av sukker, rosiner o. l., så langt en har hatt oppgaver over denne industriens råstofforbruk. Tallene for totalkonsumet har en hentet fra nasjonalregnskapets konsumtabeller. Ved hjelp av de presentsatsene en på

denne måten er kommet fram til, har en så regnet ut de tollbeløp som faller på de enkelte konsumentgruppers forbruk.

Disse tollprosentene er regnet ut for to år: 1947 og 1951, dvs. de gjelder ikke helt de samme periodene som husholdningsregnskapene. En går imidlertid ut fra at forholdene ikke endret seg så mye i disse periodene at det kunne spille noen vesentlig rolle for resultatet. For 1951/52 måtte en likevel ta hensyn til de endringene i tolltariffen som ble gjort gjeldende fra 1. januar 1952. En hadde her nytte av et arbeid som tidligere var blitt utført i Byrået, nemlig en omberegning av de totale tollinntekter i 1951 under forutsetning av at de nye satsene hadde vært i kraft det året, men ellers uforandrede forhold. For 1951/52 har en altså beregnet to sett prosentsatser, tatt et veid gjennomsnitt og på den måten kommet fram til tollprosjenter som gir uttrykk for tollbeskatningen i perioden oktober 1951—september 1952. De mindre endringene i tollsatsene sommeren 1952 har en ikke tatt hensyn til.

Tollen på brennevin og vin, rå tobakk (i 1951) og rutebilenes forbruk av gummi og smøreolje er beregnet under ett med de andre avgiftene på dette forbruket, men er senere skilt ut for tobakkens del. Se ellers under de respektive avsnitt.

Tollprosjenten på mat nytt ute på restauranter o. l. er regnet som et veid gjennomsnitt av prosentene på matvarer brukt i husholdningene. En har gitt kaffetollen noe høyere vekt. Denne prosentsatsen er så redusert noe svarende til spisestedenes bruttoavanser.

Mot den framgangsmåten som er nyttet her, kan det nok rettes innvendinger. En forutsetter f. eks. at varer som blir innført et år, også når den endelige forbruker samme år, mens det ville være riktigere å regne med et «lag» og utjamne tilfeldige svingninger. I de tilfelle en har beregnet tollene på større varegrupper under ett, kan kalkylene også lett bli for summariske; en får ikke tatt tilstrekkelig hensyn til mulige ulikheter i forbrukssammensetningen mellom forskjellige inntekts- og familiegrupper. Hvor detaljert en kan gå til verks her, er imidlertid avhengig av spesifikasjonene i det statistiske grunnmaterialet. Under alle omstendigheter kan det bare bli tale om små variasjoner i sluttresultatene.

Den vanlige omsetningsavgiften (regnes av pris til forbruker) ble nedsatt fra 10 til $6\frac{1}{4}$ prosent fra 1. juli 1947 unntatt for en del jordbruksprodukter der nedslaget først ble satt i kraft fra 1. august 1947 og for brennevin og vin der avgiften fortsatt var 10 prosent. I 1951/52 var satsen hele tiden 10 prosent på alle avgiftspliktige varer og tjenester.

Avgift på mat og drikkevarer nytt ute på restauranter o. l. regnes av restaurantenes innkjøpspriser. Avgiftsprosjenten er en derfor kommet fram til ved å redusere satsene en del svarende til spise- og skjenkestedenes bruttoavanser.

En del av postene i husholdningsregnskapene inneholder utgifter til både avgiftspliktige og avgiftsfrie varer og tjenester. I slike tilfelle har en til dels skjønnsmessig fastsatt det avgiftspliktige forbrukets andel av de samlede utgiftene.

Utgiftsposten gavner omfatter rene pengegaver og sikkert også varer som er

belagt med spesielle avgifter. Imidlertid savner en nærmere opplysninger om det. Som et kompromiss har en regnet bare vanlig omsetningsavgift, men til gjengjeld på hele beløpet.

Vanlig omsetningsavgift på brennevin og vin, øl og mineralvarer forbrukt utenom husholdningen, tobakk og rutebilenes utgifter til drivstoff og gummi er regnet ut under ett med andre avgifter, men er senere skilt ut da en ønsket å få fram en fordeling av avgiftsbeløpene på a) vanlig omsetningsavgift, b) toll og c) andre avgifter.

Forbruk av varer som bokførerene har produsert selv, er i husholdningsregnskapene ført både til inntekt og til utgift, vurdert til varenes priser ved vanlig kjøp og salg. Nettoverdien (dvs. omkostninger fratrukket) av forbruket av denne egenproduksjonen er spesifisert under inntekter i regnskapsundersøkelsen tabeller. En har her regnet at det stort sett dreier seg om produksjon av matvarer, og har som korreksjonspost beregnet vanlig omsetningsavgift av denne nettoverdien og ført den til fradrag i omsetningsavgiften på de samlede matvareutgifter.

Gaver mottatt fra andre enn familiemedlemmer er bokført på samme måte som egenproduserte varer. Etter samme resonnement som under gaver gitt, har en beregnet omsetningsavgift av hele posten og som korreksjon trukket den fra omsetningsavgift beregnet av det samlede forbruk.

I materialet for 1951/52 er inntektene ved salg av varer kjøpt etter bokføringsperiodens begynnelse spesifisert. Midlertidig omsetningsavgift er beregnet også av denne posten og ført til fradrag.

Ølavgiftene. Satsene for disse avgiftene utviklet seg slik i de to beregningsperiodene:

	Mai 1947—april 1948		Okt. 1951—sept. 1952	
	Inntil 1. juli 1947	Fra 1 juli 1947	Inntil 1. juli 1952	Fra 1. juli 1952
Tilvirkningsavgift, øre pr. l:				
Øl med inntil 2.5 volumpet. alkohol		35	35	30
» med over 2.5 inntil 4.75 volumpet. alkohol		50	50	97
» med over 4.75 volumpet. alkohol		70	70	160
Krisetilleggsavgift, øre pr. l:				
Øl klasse I.	31	35	28	—
» II.	47	52	52	—
» III.	61	67	92	—
Skjenkeavgift på øl med over 2.5 volumpet. alkohol, regnes av den samlede om- setnings beløp inklusive avgiften.		20 pct.	20 pct.	16 $\frac{2}{3}$ pct.

Tilvirkningsavgift og krisetilleggsavgift på hjemmeforbruket av øl er regnet ut ved hjelp av kvantumsoppgavene i husholdningsregnskapene. Skattene

av forbruket utenom husholdningene er regnet ut under ett, uttrykt i prosent av forbrukerprisen på hver ølsort.

Avgiftene på brennevin og vin, herunder norsk fruktvin. Tilvirkningsavgift og omsetningsavgift på drikkebrennevin ble utliknet etter samme satser både i 1947/48 og 1951/52, nemlig med kr. 4.72 pr. l beregnet til 100 prosent alkoholstyrke og 25 prosent av bruttosalgsbeløpet, avgiften inklusive. Omsetningsavgiften på innenlands tilvirket fruktvin var i 1947/48 kr. 0.65 pr. l ikke-musserende vin og kr. 1.25 pr. l musserende vin; i 1951/52 var den henholdsvis kr. 0.45 og kr. 1.00 pr. l. Krisetilleggsavgiften, som ved vanlig salg regnes av detaljprisen og ved utskjenking av skjenkeprisen inklusive skjenkeavgift, ble utliknet slik:

	Mai 1947—april 1948		Okt. 1951— sept. 1952
	Inntil 1. juli 1947	Fra 1. juli 1947	
Brennevin, ved vanlig salg	Pct. 50	Pct. 100	Pct. 150
» ved utskjenking	50	75	75
Sterk vin, herunder fruktvin, ved vanlig salg...	50	100	100
» » herunder fruktvin, ved utskjenking ..	50	—	—
Svak vin, herunder fruktvin, ved vanlig salg...	50	50	50
» » herunder fruktvin, ved utskjenking ..	50	—	—

Skjenkeavgiften på brennevin, vin og fruktvin utgjorde i 1947/48 20 prosent av den samlede omsetningens beløp inklusive avgiften; den ble ikke innkrevd i 1951/52. En har regnet at A/S Vinmonopolets overskott må kunne sidestilles med vanlige skatteinntekter for staten. Også kommune- og statsskatter og avgift til almenntilrette for mål er regnet med her.

Å beregne disse avgiftene etter de vanlige retningslinjene førte ikke fram. En visste ikke hvor stor del av Vinmonopolets overskott en måtte belaste de ulike vareslagene, og en gjennomsnittsberegning førte til noe urimelige resultater. I stedet har en regnet ut produksjons-, salgs- og administrasjonskostnader etc. for en del av de mest solgte merkene, uttrykt i prosent av forbrukerprisene og bestemt de samlede avgiftene residualt. Dette arbeidet er utført med assistanse av Vinmonopolet. Vanlig omsetningsavgift er senere skilt ut; derimot har en ikke fått spesifisert tollene på importert brennevin og vin, slik at denne avgiften er tatt med under «andre avgifter» i tabellene.

Omsetningsavgift på kullsyreholdige alkoholfrie drikkevarer var inntil 1 juli 1947 kr. 0.25 pr. l, senere kr. 0.30 pr. l. Avgiftsbeløpene er regnet ut ved hjelp av kvantumsoppgaver over forbruket.

Tobakksskattene. Stempelavgift på tobakksvarer er en kvantumsskatt hvor avgiften varierer med varenes verdi. Fra 1947/48 til 1951/52 var det skjedd en del endringer, men det vil føre for langt å gjengi alle de ulike satsene her.

Med krisetilleggsavgiften som regnes av detaljprisen, stilte det seg slik:

	Mai 1947—april 1948			Okt. 1951— sept. 1952
	Inntil 1. juli 1947	1. juli 1947— 29. feb. 1948	Fra 1. mars 1948	
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Sigaretter	20	30	50	30
Sigaretthylser	20	25	50	45
Sigarer	20	25	50	45
Røyketobakk	20	25	40	30
Skråtoakk	20	25		17.5
Snus	20	25		17.5

Fra Tobaksfabrikernes Landsforening av 1901 har en fått oppgitt hva de samlede statsavgifter var beregnet å utgjøre i prosent av detaljprisen for de ymse varene etter avgiftssatser gjeldende pr. 1. januar 1952. Fra disse tallene har en så skilt ut vanlig omsetningsavgift og toll. For 1947/48 er avgiftene kalkulert på vanlig måte, dvs. for hver varesort har en beregnet avgiftsprosentene på en del av de mest brukte merkene og regnet ut uveide gjennomsnitt av disse.

Fyrstikkavgiften var i 1947/48:

- 1 øre pr. eske eller pakke som normalt inneholder opptil 25 fyrstikker.
- 2 øre pr. eske eller pakke som normalt inneholder over 25 til 50 fyrstikker.
- 20 øre pr. eske eller pakke som normalt inneholder over 50 til 500 fyrstikker.
- 20 øre for hver 500 fyrstikker, eller del derav som pakken inneholder ut over 500.

I 1951/52 var avgiften 0.5 øre for hver 5 fyrstikk eller del av det.

Avgiftsprosenten er beregnet på grunnlag av prisen pr. pakke à 12 esker.

Omsetningsavgift på sjokolade- og sukkervarer regnes av prisene ved salg til detaljforhandler og ble utliknet slik:

	Mai 1947—april 1948		Okt. 1951—sept. 1952	
	Inntil 1. juli 1947	Fra 1. juli 1947	Inntil 1. des. 1951	Fra 1. des. 1951
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Kakaopulver	20		20	
Kokesjokolade (med høyst 26 pct. fettinnhold og i pakninger på minst 125 g)	30		30	50
Øvrige varer	60	66 $\frac{2}{3}$	150	

Ved utregningen av avgiftsprosenten for posten sjokolade i husholdnings-regnskapene har en gitt prosenten for kokesjokolade vekt 1 og prosenten for øvrige varer vekt 7 — som i vektgrunnlaget for levekostnadsindeksen.

Iskremavgift var ikke innført i 1947/48. I 1951/52 var den kr. 1.00 pr. 1 spiseis av ethvert slag. Skattevedtaket inneholdt bestemmelser om et minste avgiftsbeløp pr. budsjettermin for forskjellige tilvirkere, men en har her bare

regnet med satsen kr. 1.00 pr. l. Avgiften er på vanlig måte uttrykt i prosent av utsalgsprisen.

Skatt på inngangspenger til forestillinger og framvisninger m. v. regnes av inngangspengenes samlede beløp. Satsene var:

	Mai 1947—april 1948		Okt. 1951— sept. 1952
	Inntil 1. juli 1947	Fra 1. juli 1947	
	Pct.	Pct.	Pct.
Kinematografforestillinger	40 ¹⁾		40 ²⁾
Konsert med utenlandsk kunstner	10	8	8
Offentlig dans	20	12	40
Andre forestillinger og framvisninger	30		30

¹⁾ Satsen kunne settes ned til 25 pct. for norsk film.

²⁾ Satsen ble i regelen redusert til 35 pct. ved «kontantrabatt». Også ytterligere reduksjon for kinoer med lave spilleinntekter.

Til andre skattepliktige forestillinger og framvisninger regnes bl. a. forestillinger på revyteatre, varietéer, kabareter, viseaftener og sirkusforestillinger.

En har hatt oppgaver og beregninger over spilleinntekter og betalte skatter for skattepliktige og -frie forestillinger under ett i årene 1947 og 1951, fordelt på a) kinematografer og b) andre forestillinger, og har på grunnlag av disse tallene beregnet gjennomsnittlige skatteprosenten. Med støtte i prosenten for andre forestillinger har en anslått avgiftsprosenter for husholdningsregnskapenes poster teater og konserter og andre fornøyerse.

Omsetningsavgift på visse varer regnes av engrosprisene. Den ble utliknet slik som tabellen øverst på neste side viser.

På varer som er nevnt under 5 a og 5 b, og som er tilvirket av vevd stoff eller trikotstoff (metervare), skal avgiften beregnes av verdien av stoffet.

Avgiftsprosentene er her beregnet på samme måte som tollprosentene, dvs. totale avgiftsbeløp innbetalt til staten er satt i relasjon til totalkonsumet av de ulike varene. Avgiftsbeløpene innbetalt til staten er dels hentet fra industristatistikken, dels er de beregnet.

Framgangsmåten gir noe summariske resultater da forbruket av avgiftspliktige varer både i husholdningsregnskapene og i nasjonalregnskapets konsumtabeller ofte er slått sammen med andre varer og tjenester. Utgiftene til enkelte varer av silke er imidlertid spesifisert for seg. Da en samtidig har hatt opplysninger om omsetningsleddenes bruttoavanse på silkevarer, er avgiftsprosentene her regnet ut ved å redusere avgiftssatsen iflg. skattevedtaket i overensstemmelse med avansesatsene. Opphevingen av avgiften på kunstsilke fra 1. juli 1952 har en ikke tatt hensyn til.

Veiavgifter og ekstraordinær bensinavgift. Husholdningsregnskapene har ingen opplysninger om utgifter til drift av egen bil, men under de forutsetninger som er lagt til grunn her, blir avgifter betalt av rutebilselskapene båret av trafikantene. Satsene i de to periodene for de avgiftene som er med her, er vist i tabellen nederst på neste side.

Omsetningsavgift på visse varer	Mai 1947—april 1948		Okt. 1951—sept. 1952	
	Inntil 1. juli 1947	Fra 1. juli 1947	Inntil 1. juli 1952	Fra 1. juli 1952
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
1. Platina-, gull- og sølvvarer ...	20	30	50	
2. Smykkevarer av annet mate- riale enn edle metaller	20	30	50	
3a. Hansker og vanter av skinn eller silke	10		10	
3b. Hansker og vanter av kunst- silke	10		10	
4. Skotøy (visse sorter, jfr. skatte- vedtak)	15		15	
5a. Silkevarer unntatt spinnestof- fer og garn	6		6	
5b. Kunstsilkevarer unntatt spin- nestoffer og garn	6		6	
6a. Sminke, leppestift, øyebryns- kosmetikk og pudder	30	60	60	
6b. Andre kosmetika unntatt munnvann, tannkrem o. likn. .	30		30	
7. Glassvarer som hører under tolltariffens post «Glassvarer 11 a»	5		5	
8a. Varer som er tilvirket av eller overtrukket med skinn eller lær, og som hører inn under tolltarif- fens poster «Etuier etc. 2» med innlegg og «Reisekuffter etc. a»	—	30	30	
8b. Varer som svarer til «Etuier etc. 2» og er tilvirket av eller overtrukket med formstoff (plastics) som hører inn under siste l.nr. i tolltariffen	—	30	30	
8c. Varer som svarer til «Reisekuf- fer etc. a» og er tilvirket av eller overtrukket med stoff som nevnt under pkt. 8 b og varer som for det meste er tilvirket av eller overtrukket med voksduk eller voksdukliknende stoff, og som hører inn under tolltariff- postene «Etuier etc. 3» med inn- legg og «Reisekuffter etc. b». .	—	—	30	
9. Fotografiske håndkameraer, filmopptakerapparat medregnet	—	10	10	

Veiavgifter m.v.	Mai 1947— april 1948	Okt. 1951— sept. 1952
Av motorvogner med luftgummiringer som nytter drivstoff som ikke er avgiftspliktig betales pr. år: For hvert påbegynt 100 kg av vognens vekt i driftferdig stand:	Kr.	Kr.
a) av buss med over 25 sitteplasser	36.00	} 70.00
b) » buss ellers	24.00	
c) » kombinerte biler	24.00	
Av hjulringer (dekk, slanger) av gummi, pr. kg	3.00	3.00
Av bensin, pr. liter	0.18	0.18
Ekstraordinær bensinavgift, pr. liter	—	0.28

Dessuten har en tatt med vanlig omsetningsavgift på drivstoff og gummi, og toll på smøreolje og gummi, men disse avgiftene spiller svært liten rolle i denne forbindelsen.

Avgiftsprosenten er en kommet fram til ved å sette de samlede avgifter som faller på rutebilselskapenes persontrafikk i relasjon til driftsinntektene av persontrafikken. Til støtte for utregningen har en fra Norges Rutebileieres Forbund fått opplyst hva rutebilselskapene iflg. beregninger alt i alt betalte i avgifter i 1949. Videre har en nyttet den årlige rutebilstatistikken som har oppgaver over kjørte vognkilometer i persontrafikk og godstrafikk, driftsinntekter, utgifter til bensin, olje og gummi og antall vogner i rutetrafikk. Endelig har en fra Vegdirektoratet fått oppgitt antall dieseldrevne vogner i rutetrafikk ved utgangen av årene 1947, 1949 og 1951 og fra bransjehold gjennomsnittsvekten på dieseldrevne busser.

Ved beregningen av vektavgiften på dieselvogner har en forutsatt at halvparten av avgiften på kombinerte biler kan belastes persontrafikken.

Gummiavgift betalt i 1949 har en først fordelt på person- og godstrafikk proporsjonalt med kjørte vognkilometer, og så har en regnet seg tilbake til 1947/48 og fram til 1951 ved å la avgiftsbeløpet (dvs. den delen som er tilregnet passasjertrafikken) variere over tiden i takt med kjørt distanse.

Bensinavgiftene er behandlet på tilsvarende måte, men her har en måttet ta i betraktning at bensindrevne vogner svarer for en noe mindre prosentvis andel av kjørte vognkilometer enn av det samlede antall vogner, og at ekstraordinær bensinavgift ble innført mellom de to regnskapsperiodene.

2/3 av utgiftsposten trikk, buss m. v. i husholdningsregnskapene er antatt å gjelde bussreiser. Det er her tatt omsyn til at vel halvparten av bokførerene bodde i byer der det fins trikker, eller i forstadskommuner til slike byer.

Avgift på elektrisk energi ble ikke utliknet i første regnskapsperiode. I 1951/52 ble alle vannkraftverk på over 100 kW. pålagt en avgift på 0.10 øre pr. kWh. produsert. Kraftverkene kunne innkalkulere avgiften i sine salgspriser til fordelingsverkene som på sin side kunne heve sine leveringspriser tilsvarende. Det var adgang til å legge til et beløp for administrasjonskostnader og for tap under overføringen av kraften.

Oslo Lysverker beregnet avgiften etter 0.12 øre pr. kWh. forbrukt og regnet at dette svarte til kr. 8.00 pr. år for hvert 1000 W i fast abonnement eller 4.5 prosent av pris (inklusive avgiften) pr. kW. til vanlig forbruk. For overforbruks-tariffer og strøm til oppvarming blir forholdene noe annerledes, men beregninger en har foretatt under forskjellige forutsetninger, tyder på at en avgiftsprosent på 4.5 skulle være brukbar; muligens ligger den litt høyt.

Pristilskottene.

I forhold til avgiftene har subsidiene en motsatt effekt på prisene på en rekke varer. En støter her på problemer av tilsvarende art som ved avgiftene. Først

og fremst kan det reises spørsmål om hvilke grupper det er som nyter godt av pristilskottene. Etter samme resonnement som ble gjort gjeldende under behandlingen av avgiftene og i samsvar med de forutsetningene en der bygde på, har en valgt å regne at hele subsidiebeløpet slår direkte ut i konsumentprisene og representerer en tilsvarende forbedring i forbrukernes stilling. En er klar over at det med rette kan sies at subsidieringen av enkelte forbruksvarer delvis tar sikte på å heve inntektsnivået for produsentene. Da det i praksis har vært umulig å foreta noen oppdeling av de enkelte subsidiebeløp, har en imidlertid, som tidligere nevnt, blitt stående ved å foreta avgrensingen på annen måte. En har bare trukket inn i beregningene de subsidiene som har mer direkte tilknytning til spesifikke konsumvarer. Tilskott til nedskrivning av prisene på kunstgjødsel, kraftfôr, fiskeredskaper og andre produksjonsmidler m. v. er holdt utenfor, selv om disse subsidiene også i noen grad må antas å virke inn på konsumentprisene.

Framgangsmåten er for øvrig i samsvar med behandlingen av avgifter på liknende varer. På denne måten er det altså foretatt en inndeling av subsidiene i to atskilte kategorier, subsidier til konsumentene og subsidier til produsentene.

I begge de budsjettårene som ligger nærmest opp til de periodene disse beregningene dekker, ble det ytt betydelige beløp til prisnedskrivning. I 1947/48 ble det fra statskassen betalt ut brutto ca. 702 mill. kr. og i 1951/52 brutto ca. 413 mill. kr., innbefattet tilskott til kraftfôr, kunstgjødsel o. l. Dessuten ble det gitt tilskott over Prisdirektoratets alminnelige prisreguleringsfond, i 1947/48 bl. a. til importerte bunnlærshuder og sålelær, dongeryklær og importert kunstsilkegarn med henholdsvis ca. 11.0, 7.0 og 2.5 mill. kr., i 1951/52 til bl. a. kaffe med 89.7 mill. kr., sukker med 64.5 mill. kr. og fettstoffer med 64.6 mill. kr. Slike tilskottsordninger som er nevnt her — nemlig over kap. 1166 i statsbudsjettet og over det alminnelige prisreguleringsfondet — er tatt med i disse beregningene, mens en har sett bort fra bevilgninger med karakter av tilskott eller støtte på andre kapitler enn 1166 i statsbudsjettet og tilfeldige overskott av utbetalinger i enkelte perioder i forbindelse med de rene prisutjamningsordningene. Heller ikke er det regnet som tilskott til konsumentene, når maksimalprisen er satt slik at varer selges til lavere priser innenlands enn det kan oppnås ved eksport.

I husholdningsregnskapsperioden 1947/48 ble følgende utgiftsposter i regnskapene berørt av subsidieordningene: kjøtt, kjøttvarer og flesk, fiskevarer (fiskepudding), mjølk, smør, ost, mjøl, gryn, brød og andre bakervarer, kolonialvarer (sukker og kaffe), mat spist ute, ved, tekstilvarer til huset og klær og skotøy. Hva tekstilvarene angår, ble det ikke gitt tilskott på importerte stoffer og ferdige klær. I 1951/52 ble det ikke ytt subsidier på kjøtt, kjøttvarer og flesk, tekstilvarer, klær og skotøy, mens på den annen side tilskottene på fett til en viss grad slo ut i prisene på såpe og vaskemidler. Ellers var subsidiene jamt over lavere i 1951/52 enn i 1947/48 for mjøl, bakervarer o. l., mens de lå atskillig høyere for

sukker og særlig for kaffe inntil ordningen med tilskott for disse varene ble opphevet fra 31. august 1952.

I begge regnskapsperiodene fikk bakeriene og konditoriene sukker til nedskrevet pris, mens industrien hele tida har betalt sukkeret med full pris — uten tilskott.

Ved en beregning av subsidiebeløp pr. mengdeenhet av ulike varer, reiser det seg en rekke problemer av både prinsipiell og praktisk natur. Enkelte punkter i denne forbindelse er nevnt nedenfor. Det gis ingen entydig objektiv løsning, men flere mulige alternativer. Kalkylene må bygges på det alternativ som synes mest relevant og realistisk, men ofte blir støtten for et bestemt valg temmelig usikker. Dertil kommer at det knapt er mulig å kalkulere tilskottene på et bestemt tidspunkt eller i et skarpt avgrenset tidsavsnitt fordi det byr på store vansker å finne de beløp som egentlig vedrører de enkelte perioder ut fra stats- og fondsregnskapene og eliminere virkningene av tilfeldigheter.

Byrådet har for disse beregningers vedkommende søkt samarbeid med Prisdirektoratet som har utført en vesentlig del av dette arbeidet.

I beregningene er det forutsatt en situasjon med prisregulering, slik at tilskottene slår direkte ut i vareprisene. Det er i regelen ikke tatt hensyn til sekundære virkninger. Et unntak har en likevel gjort for den ekstra virkning som subsidiene får på prisene p. gr. a. den vanlige omsetningsavgiften. Antar en eksempelvis at tilskottet pr. liter mjølk settes opp med 10 øre pr. liter, vil mjølkeprisen avta med 11.11 øre idet omsetningsavgiften vil gå ned med 1.11 øre (forutsatt 10 prosent omsetningsavgift). Denne automatiske ekstravirkningen av pristilskottene har en inkludert i den direkte effekt av subsidiene. Pristilskottet på en vare framtrer da som differansen mellom den beregnede pris uten subsidier og den faktiske pris.

I flere tilfelle har det vist seg praktisk å foreta prisnedskrivningen på råstofferne til de varene som skal subsidieres. Dette gjelder f. eks. margarin, brød, ost og smør. Bl. a. er denne framgangsmåten nyttet når varer som ønskes subsidiert, har et felles råstoff. Oljefrø gir f. eks. både kraftfôr og olje som nyttes til margarin. Når det gjelder kraftfôr og fett, støter en dessuten på det problem at det ikke gis noe objektivt bestemt kalkylemessig grunnlag for fordelingen av kostnadene og dermed tilskottene. Det er derfor valgt den framgangsmåten å la de beregnede prisene bli proporsjonale med verdensmarkedets priser for vedkommende varer. Hva mjølk og mjølkeprodukter angår, er det valgt som forutsetning at tilskottet er knyttet til mjølkefettet.

Blant subsidiene har en også regnet tilskott til dekning av korntrygden og 3-ørestilletget pr. liter mjølk fra fjord- og fjellbygder og små bruk i andre bygder.

Pristilskott er regnet ut for en hel rekke varer—hovedsakelig slike som er med i levekostnadsindeksens prismateriale. I dette materiale er de fleste utgiftspostene i husholdningsregnskapene representert med en eller flere av de enkelte varer som vedkommende post inneholder. Ofte omfatter postene så

nær beslektede varer at oppgitte tilskott — eventuelt et gjennomsnitt av dem — må kunne forutsettes å dekke hele posten. I andre tilfelle har en i atskillig grad måttet bygge på skjønn.

De totale subsidiebeløpene på hver konsumentgruppes forbruk er regnet ut dels ved hjelp av husholdningsregnskapenes kvantumsoppgaver og dels ved å beregne tilskottenes prosentvise del av detaljprisen for (og dermed av utgiftene til) ulike varer.

Det har ikke vært til å unngå at enkelte subsidierte varer ikke helt ut er blitt dekket av beregningene. Det dreier seg imidlertid om varer som spiller en forholdsvis ubetydelig rolle i et alminnelig hushold. Alt i alt skulle derfor resultatene gi et noenlunde fullstendig bilde av tilskottsordningenes virkninger ut fra de forutsetninger som er forklart foran.

Nedenfor gjengir en i tabellform de resultater som beregningene har ført fram til:

Indirekte skatter og subsidier i 1947/48 i prosent av disponibel inntekt.

Inntektsgruppe		Indirekte	Subsidier	Netto
Brutto årsinntekt (gj.snitt)		skatter		
Gruppe	I. kr. 4 461 kl. 2.....	Pct.	Pct.	Pct.
	» 3.....	—	—	—
	» 4.....	7.5	12.6	÷ 5.1
	» 5.....	—	—	—
	» 6.....	—	—	—
Gruppe	II. kr. 6 148 kl. 2.....	11.2	10.3	0.9
	» 3.....	10.8	12.2	÷ 1.4
	» 4.....	—	—	—
	» 5.....	—	—	—
	» 6.....	—	—	—
Gruppe	III. kr. 7 323 kl. 2.....	11.2	8.1	3.1
	» 3.....	10.3	10.2	0.1
	» 4.....	10.4	12.4	÷ 2.0
	» 5.....	—	—	—
	Familier med gj.sn. 5.8 personer ..	9.8	14.3	÷ 4.5
	kl. 6 (anslag)	—	—	÷ 4.8
Gruppe	IV. kr. 8 223 kl. 2.....	—	—	—
	» 3.....	—	—	—
	» 4.....	10.3	10.3	0
	» 5 (anslag)	—	—	÷ 1.4
	Familier med gj.sn. 5.4 personer ..	10.1	12.1	÷ 2.0
	kl. 6.....	—	—	—
Gruppe	V. kr. 9 340 kl. 2.....	—	—	—
	» 3.....	11.1	8.2	2.9
	» 4.....	—	—	—
	» 5 (anslag)	—	—	÷ 0.1
	Familier med gj.sn. 5.1 personer ..	10.1	10.2	÷ 0.1
	kl. 6.....	—	—	—
Gruppe	VI. kr. 10 041 kl. 2.....	12.4	6.7	5.7
	» 3.....	—	—	—
	» 4.....	10.5	8.8	1.7
	» 5.....	—	—	—
	» 6.....	—	—	—

Indirekte skatter og subsidier i 1951/52 i prosent av disponibel inntekt.

Inntektsgruppe Brutto årsinntekt (gj.snitt)		Indirekte skatter	Subsidier	Netto
		Pct.	Pct.	Pct.
Gruppe I. kr. 7 479	kl. 2.....	—	—	—
	» 3.....	—	—	—
	» 4.....	—	—	—
	» 5.....	9.5	9.5	0
	» 6.....	—	—	—
Gruppe II. kr. 9 442	kl. 2.....	10.1	5.4	4.7
	» 3.....	9.9	6.9	3.0
	» 4.....	—	—	—
	» 5.....	—	—	—
	» 6.....	—	—	—
Gruppe III. kr. 11 304	kl. 2.....	12.6	4.9	7.7
	» 3.....	11.6	5.6	6.0
	» 4.....	11.4	6.4	5.0
	» 5(anslag).....	—	—	2.4
	Familier med gj.sn. 5.1 personer . . kl. 6.....	9.8	7.5	2.3
Gruppe IV. kr. 13 958	kl. 2.....	12.0	3.0	9.0
	» 3.....	13.0	3.9	9.1
	» 4.....	12.0	5.2	6.8
	» 5.....	—	—	—
	» 6.....	—	—	—
Gruppe V. kr. 16 712	kl. 2.....	—	—	—
	» 3.....	—	—	—
	» 4.....	8.0	3.4	4.6
	» 5.....	—	—	—
	» 6.....	—	—	—
Gruppe VI. kr. 22 384	kl. 2.....	—	—	—
	» 3.....	—	—	—
	» 4.....	—	—	—
	» 5.....	—	—	—
	» 6.....	12.8	4.2	8.6

Sammendrag av direkte og indirekte skattlegging.

I de foregående avsnitt har en gjort greie for de beregninger som er foretatt over de direkte skatter og subsidier (barnetrygden) og over den indirekte skattlegging, inklusive pristilskott på forbruksvarer. Her skal en prøve å finne et samlet uttrykk for den skattlegging som falt på familier av den størrelse og med de inntektsforhold og den forbruksstruktur som husholdningsregnskapene 1947/48 og 1951/52 omfatter.

Tabellene på s. 71 og 72 er beregnet på den måten at en for de kombinasjoner av inntekts- og familiegrupper som er direkte representert i forbruksmaterialet,

har foretatt en summering av prosenttallene for totale direkte skatter og totale indirekte skatter. Siden tallene for den indirekte skattlegging tidligere er angitt i prosent av disponibel inntekt (for å kunne vise progresjonen i systemet av indirekte skatter særskilt), har det vært nødvendig å regne disse om på basis av bruttoinntekt før direkte skatter.

Det forelå, som tidligere nevnt, i alt oppgaver over forbruket og dermed over forbruksskattene for 13 (av 30) kombinasjoner av inntekts- og familiegrupper i 1947/48 og for 12 (av 30) grupper i 1951/52. Av de sistnevnte gjaldt for-

Total skattlegging 1947/48 for lønnstakerfamilier i inntektsgrupper med gjennomsnittlig årsinntekt ca. kr. 4 500.00—10 000.00.

Gjennomsnittlig brutto årsinntekt			Direkte skatter ÷ barne-trygd i pct. av brutto årsinntekt	Indirekte skatter ÷ konsument-subsidier i pct. av brutto årsinntekt	Total skattlegging i pct. av brutto årsinntekt
			Pct.	Pct.	Pct.
Gruppe I. kr. 4 461	kl. 2.....		10.6	(÷ 0.5)	(10.1)
	» 3.....		8.0	(÷ 3.1)	(4.9)
	» 4.....		1.3	÷ 5.0	÷ 3.7
	» 5.....		÷ 5.8	(÷ 6.4)	(÷ 12.2)
	» 6.....		÷ 10.6	(÷ 7.8)	(÷ 18.4)
Gruppe II. kr. 6 148	kl. 2.....		12.6	0.8	13.4
	» 3.....		10.4	÷ 1.3	9.1
	» 4.....		5.3	(÷ 3.3)	(2.0)
	» 5.....		0.1	(÷ 4.6)	(÷ 4.5)
	» 6.....		÷ 5.2	(÷ 6.0)	(÷ 11.2)
Gruppe III. kr. 7 323	kl. 2.....		13.9	2.7	16.6
	» 3.....		11.9	0.1	12.0
	» 4.....		7.4	÷ 1.9	5.5
	» 5.....		2.8	(÷ 3.3)	(÷ 0.5)
	» 6.....		÷ 1.8	÷ 4.9	÷ 6.7
Gruppe IV. kr. 8 223	kl. 2.....		14.6	(3.9)	(18.5)
	» 3.....		12.8	(2.0)	(14.8)
	» 4.....		8.8	0	8.8
	» 5.....		4.6	÷ 1.3	3.3
	» 6.....		0.4	(÷ 2.9)	(÷ 2.5)
Gruppe V. kr. 9 340	kl. 2.....		15.1	(4.4)	(19.5)
	» 3.....		13.6	2.5	16.1
	» 4.....		9.9	(1.9)	(11.8)
	» 5.....		6.2	÷ 0.1	6.1
	» 6.....		2.5	(÷ 1.2)	(1.3)
Gruppe VI. kr. 10 041	kl. 2.....		15.9	4.9	20.8
	» 3.....		14.2	(3.0)	(17.2)
	» 4.....		10.8	1.4	12.2
	» 5.....		7.3	(0.6)	(7.9)
	» 6.....		3.8	(÷ 0.5)	(3.3)

bruksoppgavene for tre grupper bare en enkelt husholdning, og de er derfor lite representative.

For de kombinasjoner av inntekts- og familiegrupper der det ikke foreligger spesifisert forbruksmateriale, har en for de indirekte skatters vedkommende regnet ut prosenttall ved interpolering, slik at en kunne få et visst grunnlag for å anslå den samlede skattlegging. Totaltall utregnet etter denne metoden er i tabellene oppført i parentes for å markere at det ikke dreier seg om direkte beregninger.

Total skattlegging 1951/52 for lønnstakerfamilier i inntektsgrupper med gjennomsnittlig årsinntekt ca. kr. 7 500.00—22 400.00.

Gjennomsnittlig brutto årsinntekt			Direkte skatter ÷ barne-trygd i pct. av brutto årsinntekt	Indirekte skatter ÷ konsument-subsidier i pct. av brutto årsinntekt	Total skattlegging i pct. av brutto årsinntekt
			Pct.	Pct.	Pct.
Gruppe I. kr. 7 479	kl. 2.....		12.1	(3.1)	(15.2)
	» 3.....		9.5	(1.6)	(11.1)
	» 4.....		3.4	(0.9)	(4.3)
	» 5.....		÷ 3.0	[0] ²⁾	[÷ 3.0] ²⁾
	» 6.....		÷ 8.5	(÷ 1.8)	(÷ 10.3)
Gruppe II. kr. 9 442	kl. 2.....		12.2	4.1	16.3
	» 3.....		10.1	2.7	12.8
	» 4.....		5.2	(2.0)	(7.2)
	» 5.....		0.1	(1.2)	(1.3)
	» 6.....		÷ 5.1	(÷ 0.5)	(÷ 5.6)
Gruppe III. kr. 11 304	kl. 2.....		13.5	6.7	20.2
	» 3.....		11.2	5.3	16.5
	» 4.....		7.1	4.6	11.7
	» 5.....		2.8	2.3	5.1
	» 6.....		÷ 1.7	(0.7)	(÷ 1.0)
Gruppe IV. kr. 13 958	kl. 2.....		14.1 ¹⁾	7.7	21.8
	» 3.....		12.0 ¹⁾	8.0	20.0
	» 4.....		8.3	6.2	14.5
	» 5.....		4.8	(4.9)	(9.7)
	» 6.....		1.1	(3.4)	(4.5)
Gruppe V. kr. 16 712	kl. 2.....		15.7 ¹⁾	(10.0)	(25.7)
	» 3.....		13.2 ¹⁾	(10.0)	(23.2)
	» 4.....		10.0	[4.2] ²⁾	[14.2] ²⁾
	» 5.....		7.0	(6.9)	(13.9)
	» 6.....		3.8	(5.8)	(9.6)
Gruppe VI. kr. 22 384	kl. 2.....		21.4 ¹⁾	(11.6)	(33.0)
	» 3.....		16.2 ¹⁾	(11.7)	(27.9)
	» 4.....		12.3	(10.1)	(22.4)
	» 5.....		9.4	(8.9)	(18.3)
	» 6.....		6.8	[8.0] ²⁾	[14.8] ²⁾

¹⁾ Korrigerende tall for hustrufradraget ved beregning av skattepliktig inntekt.

²⁾ [] markerer at en bare har ett regnskap, slik at tallene er særlig usikre.

Kommentar til resultatene vedrørende skattleggingen av lønnstakerfamilier 1947/48 og 1951/52.

Når en skal vurdere resultatene av de beregninger som er foretatt over virkningen av skattleggingen på lønnstakerfamilier i 1947/48 og 1951/52, er det nødvendig å understreke reservasjonene med omsyn til det statistiske materialet som har ligget til grunn og de forutsetninger som beregningene bygger på med omsyn til hvilke skatteformer en har tatt med, hvorledes skatter og avgifter kan overveltes, osv.

I og med at en har holdt seg til husholdningsregnskaper for arbeiderfamilier i byer og tettbygde strøk, er det foretatt en betydelig avgrensning, både når det gjelder de inntektsklasser som undersøkelsen omfatter og for så vidt angår de sosiale grupper som faller inn under materialet. En husholdningsundersøkelse for jord- og skogsarbeidere fra 1947/48 (trykt i N.O.S. XI. 23, Husholdningsregnskaper mai 1947—april 1948) viser for øvrig at forbruksstrukturen var temmelig lik for disse arbeidere og de grupper som var med i industriarbeidermaterialet. Selv om utvalget av jord- og skogsarbeidere var forholdsvis begrenset, må en kunne si at de to parallelle husholdningsundersøkelser synes å tyde på at lønnsarbeiderfamilier i de samme inntekts- og familiegrupper i hovedtrekkene har en nokså lik forbruksstruktur enten de er knyttet til by- eller landnæringer.

Atskillig mer tvilsomt er det om en kan nytte resultatene av beregningene for lønnsarbeidere som grunnlag for en vurdering av stillingen hos andre folkegrupper. Det er sannsynlig at inntektsanvendelsen skifter atskillig fra sosialgruppe til sosialgruppe, slik at f. eks. kontorfunksjonærfamilier i samme lønnsklasse som arbeidere har en annen forbruksstruktur. Enda større avvik kan antakelig ventes når en kommer over til selvstendig næringsdrivende. Spesielt må en tro at de produsenter som kan dekke en forholdsvis større del av sitt daglige forbruk ved egne produkter — det gjelder særlig innen jordbruket og delvis i fiske etc. — vil få en noe annen forbrukssammensetning enn folk som er henvist til å kjøpe alle varer de trenger.

Byrådet planlegger etter hvert å gjennomføre en rekke forbruksundersøkelser for større folkegrupper som ikke er representert i det tidligere husholdningsmaterialet. En regnskapsundersøkelse for høyere funksjonærer («akademikerundersøkelsen 1952/53») er avsluttet, og materialet er for tiden under bearbeidelse. Resultatene her kan ventes offentliggjort i begynnelsen av 1954. Senere håper en å få gjennomført liknende undersøkelser for bl. a. bønder og fiskere. Likeledes er det et sterkt ønske om å søke nærmere opplysning om forbruket hos enslige personer innen forskjellige lag av befolkningen. Alle forbruksundersøkelser som hittil er foretatt i Norge knytter seg til familier av varierende størrelse. Dermed faller en meget stor gruppe personer utenfor, som til dels antas å ha andre forbruksvaner enn familiene, nemlig alle enslige. Skatteforskningskontoret har til hensikt å følge de resultater som etter hvert vil bli tilgjengelige

fra Byråets forbruksundersøkelser for dermed å kunne utfylle det bilde som en har fått av skattleggingen av personlige skattytere gjennom beregningene for lønnsarbeiderfamilier. Inntil ytterligere forbruksmateriale foreligger, må en imidlertid nøye seg med å understreke begrensningen av det materiale som beregningene i denne utredning bygger på, og de konsekvenser dette må få for gyldigheten av de konklusjoner som kan trekkes på grunnlag av resultatene.

Hva beregningsgrunnlaget angår, viser en til det som er nevnt foran om de skatter og subsidier som er tatt med i denne undersøkelsen. Særlig vil en peke på at virkningene av selskapsbeskatningen er holdt utenfor, og at det samme er tilfelle med eiendomsskattene. I begge disse tilfelle er det meget vanskelig å finne noen rimelig måte å fordele skattene på mellom de personlige skattytere, idet en ikke kan si noe sikkert om overveltningsmuligheter m. v., hverken generelt eller i relasjon til enkelte folkegrupper. De familier som inngår i forbruksundersøkelsene har videre gjennomgående hatt så små formuesbeløp at en ikke har funnet grunn til å trekke inn formuesskattene i beregningene.

For subsidienes vedkommende har en nøyd seg med å ta med barnetrygden og de direkte pristilskott til konsumvarer. Trygder som er avhengig av behovsprøving (som alderstrygden, de kommunale uførhets- og morstrygder m. v.) eller er bygd opp mer etter forsikringstekniske prinsipper (ulykkestygder, syketrygd etc.) inngår ikke i beregningene. Heller ikke har en tatt med subsidier med karakter av produsenttilskott (kraftfôr- og kunstgjødselsubsidier m. v.).

En vil understreke at en for de indirekte skatter og prissubsidier som undersøkelsen omfatter, har regnet med full overveltning på konsumentene, mens en har gått ut fra at de direkte skatter i sin helhet blir båret av dem som betaler inn skattene.

Disse forutsetninger har nødvendigvis hatt betydelig innflytelse på beregningsresultatet. Holdbarheten av de slutninger som kan trekkes av det framlagte materiale, vil derfor i stor grad bero på hvor langt man finner å kunne godta de beregningsmessige forutsetninger. En vil likevel peke på at for de framlagte resultater har de personlige inntektsskatter spilt en vesentlig rolle for selve hovedtendensene, og for inntektsskattene må feilmarginen for lønns-takerfamilier antas å være forholdsvis beskjedne. Her blir det såleis vesentlig valget av kommunetype (skattøre/reduksjonstabell) som kan være gjenstand for diskusjon, likesom det vel er noen usikkerhet knyttet til beregningen av fradragposter ved likningen etc. Hva de øvrige skatter og avgifter angår er dessuten å merke at valget av forutsetninger med omsyn til overveltning etc. neppe kan spille noen vesentlig rolle for den relative forskjell mellom de ulike inntekts- og familiegrupper. Dertil er variasjonene i forbruksstrukturen for små.

Både for 1947/48 og for 1951/52 viser beregningene en klar progresjon i beskatningen over de inntekts- og familieklasser som omfattes av undersøkelsen. For de direkte skatters vedkommende er et slikt resultat umiddelbart innlysende, idet hele oppbyggingen av skatteskalaene med skattefrie fradrag (eventuelt fradrag i skatt) avpasset etter forsørgelsesbyrden og progressive satser for inn-

tektsskatt til staten tar sikte på det. I begge perioder var også selve skattesatsene for statsskattens vedkommende variert med forsørgelsesbyrden, slik at familier med barn ikke bare nøt godt av de ordinære klassefradrag, men også av de lavere skatteprosjenter som den skattepliktige inntekt ble skattlagt etter. Det eneste helt proporsjonale element i den direkte skattlegging for de inntektsgrupper som inngår i husholdningsmaterialet, er alderstrygd- og krigspensjoneringsavgiftene, idet disse beregnes på grunnlag av skattyternes antatte inntekt.

Når det gjelder indirekte skatter i sin alminnelighet, har det vært en nokså vanlig oppfatning at disse etter sin natur vil ha en tendens til å virke regressivt. Denne tradisjonelle oppfatning går tilbake til en tid da hoveddelen av de indirekte skatter ble krevd opp i form av toll, og da fortrinnsvis på viktige forbruksvarer. De norske tollsatsene på sukker, kaffe, petroleum m. v. i tiden omkring århundreskiftet er illustrerende eksempler. Beregningene på grunnlag av husholdningsregnskapene 1947/48 og 1951/52 viser at den kombinasjon av indirekte skatter og subsidier som vi har hatt i etterkrigsårene, har skapt et progressivt system av indirekte skattlegging over de inntektsgrupper som materialet omfatter (ca. kr. 4 400.00—10 000.00 i årsinntekt 1947/48 og ca. kr. 7 400.00—22 400.00 i årsinntekt 1951/52). Denne progresjonen gjør seg gjeldende både mellom inntektsgrupper og mellom ulike familiestørrelser på samme inntekts-trinn. Familievirkningen i progresjonen av indirekte skatter er temmelig markert, selv om det ikke blir tale om så sterke utslag som for kombinasjonen direkte skatter og barnetrygd, når en kommer opp i familiestørrelser hvor barnetrygden blir aktuell.

En må anta at progresjonen i den indirekte skattlegging også gjør seg gjeldende nedover på inntektsskalaen, slik at de laveste inntektstakere betaler relativt mindre i indirekte skatter (eller får større netto subsidier) enn de tilsvarende familier som inngår i regnskapsmaterialet. Derimot er det mer tvilsomt hvorledes stillingen er oppover i de høyere inntektsklasser. Her vil for det første konsumstrukturen formentlig være atskillig mer variert, slik at det er vanskelig å trekke noenlunde almenngyldige konklusjoner. For det annet må en anta at folk med inntekter over et visst nivå har relativt større forbruk av varer og tjenester som ikke direkte berøres av de avgiftsformer som inngår i denne undersøkelsen. Det er således sannsynlig at den indirekte skattlegging i prosent av disponibel inntekt når et visst maksimum for så å virke regressiv overfor riktig høye inntekter. Materialet fra andre land synes å gi samme inntrykk. I denne forbindelse er det bl. a. nærliggende å vise til de britiske undersøkelser som er omtalt på s. 34-36. Da tallet på inntektstakere i de høyere inntektsklasser er lite, vil imidlertid utsagnskraften av eventuelle gjennomsnittsberegninger være begrenset, og en kan neppe regne med å finne samme jamne utviklingstendenser mellom inntekts- og familiegrupper som på de lavere inntektstrinn.

Resultatene for 1947/48.

Tar en for seg tallene for perioden mai 1947—april 1948, viser det seg at den direkte skattlegging legger beslag på beløp som for ektepar uten barn med inntekter omkring kr. 10 000.00 utgjorde ca. 16 prosent av dens samlede inntekt på det tidspunktet da skattene ble betalt. I forhold til den skattepliktige («antatte») inntekt etter likningen ligger prosenten høyere, idet beregningene forutsetter at inntektsutviklingen for de familier som er med i undersøkelsen har fulgt utviklingen av de gjennomsnittlige arbeiderlønninger i industrien.

Mens progresjonen i den direkte skattlegging for ektepar var forholdsvis avdempet over de inntektsintervaller som husholdningsundersøkelsene omfattet, ble systemet atskillig mer progressivt når en kom opp i de større familier. Forskjellen i den samlede skatt varierte for klasse 2 mellom 10.6 prosent av totalinntekten i laveste inntektsgruppe (ca. kr. 4 400.00 pr. år) og 15.9 prosent i høyeste (ca. kr. 10 000.00). Allerede i klasse 3 var spranget utvidd til mellom 8.0 og 14.2 prosent. I klasse 4 kom barnetrygden inn, slik at familier med to barn i laveste inntektsgruppe netto ble praktisk talt skattefrie (1.3 prosent), mens skattene ved kr. 10 000.00 i inntekt framleis svarte til 10.8 prosent. En firebarnsfamilie fikk i laveste inntektsgruppe 10.6 prosent i netto tilskott ved at barnetrygden langt oversteg de direkte skatter. Først omkring kr. 8 000.00 i årsinntekt ble disse familiene netto skattebetalere, og ved kr. 10 000.00 utgjorde skattene 3.8 prosent av inntekten.

På liknende måte viser tabellen over direkte skatter i 1947/48 (på s. 51) også familievirkningen av progresjonen. Ved kr. 4 400.00 i aktuell inntekt måtte ektepar uten barn betale over 10 prosent netto i skatter, mens familier med to barn var praktisk talt skattefrie, og familier med fire barn mottok over 10 prosent i tilskott. Tilsvarende tall ved ca. kr. 6 100.00 i aktuell årsinntekt var 12.6 og 5.3 prosent skatt for ektepar henholdsvis uten barn og med to barn, mens firebarnsfamilier fikk 5.2 prosent netto tilskott. Ved et inntektsnivå på kr. 7 300.00 varierte skatten mellom 13.9 prosent (kl. 2), 7.4 prosent (kl. 4) og ÷ 1.8 prosent (1.8 prosent netto tilskott, i kl. 6). Først i inntektsgruppen kr. 8 200.00 ble samtlige familiekombinasjoner til og med fire barn netto skattytere, idet presentsatsene varierte mellom 14.6 prosent (kl. 2), 8.8 prosent (kl. 4) og 0.4 prosent (kl. 6). De to høyeste inntektsgrupper representerte skattenivåer mellom henholdsvis 15.1 (kl. 2) og 2.5 prosent (kl. 6), 15.9 (kl. 2) og 3.8 prosent (kl. 6).

Når det gjelder den indirekte skattlegging, var beregningsmaterialet mer begrenset, idet bare 13 av 30 mulige kombinasjoner av familie- og inntektsgrupper er direkte representert. For de øvrige grupper måtte en prøve å finne fram til anslag gjennom interpolering. Totalinntrykket av beregningene (som i tabellene, s. 69, er gjengitt på basis av disponibel inntekt etter direkte skatter) er at familiene på laveste inntektstrinn (brutto før skatten ca. kr. 4 400.00 pr. år) mottok subsidier som oversteg de indirekte skatter for samtlige familietyper,

mens familiene på det øverste inntektstrinn (ca. kr. 10 000.00) alle netto betalte noe indirekte skatt. I mellomgruppene var de små familiene netto skattytere, mens de større familier mottok netto subsidier. Best representert i regnskapsmaterialet var inntektsgruppe III (årsinntekt brutto ca. kr. 7 300.00) med utregninger for fire familietyper. Her varierte nettobeskatningen mellom 3.1 prosent av den disponible inntekt for ektefeller uten barn og $\div$ 4.5 for de største familier i materialet (med gjennomsnittlig 5.8 personer pr. familie). En liknende progresjon etter variasjon med familiestørrelsen fant en for de øvrige inntektsgrupper. Hva variasjonene i skatten angår for samme familietype mellom de ulike inntektsgrupper, ga de forskjellige beregninger for klasse 4 (ektepar med 2 barn) de beste holdepunkter. Indirekte skatter representerte her $\div$ 5.1 prosent i laveste inntektsgruppe (ca. kr. 4 400.00) brutto før skatt, $\div$ 2.0 prosent i gruppe III (brutto ca. kr. 7 300.00), 0 i gruppe IV (brutto ca. kr. 8 200.00) og 1.7 prosent i gruppe VI (brutto ca. kr. 10 000.00 pr. år).

Generelt vil en peke på at bruttonivået for de indirekte skatter holdt seg påfallende konstant for inntektsgruppene mellom kr. 6 000.00 og kr. 10 000.00 i brutto årsinntekt, stort sett rundt 10—11 prosent av disponibel inntekt. Sat sen lå litt høyere for ektepar uten barn, der nivået med kr. 10 000.00 i bruttoinntekt nådde opp i vel 12 prosent av den disponible inntekt etter direkte skatter. Når en kom ned i den aller laveste inntektsgruppe, ble imidlertid summen av de indirekte skatter forholdsvis mindre, i første rekke fordi særavgiftene på nytelsesmidler m. v. ble sterkt redusert. Det viktigste bidrag til progresjonen i den indirekte skattlegging kom imidlertid fra prissubsidiene, hvis relative betydning økte merkbart etter som man gikk nedover i inntektsgruppene, og innen den enkelte gruppe etter som familiene ble større. En peker i denne forbindelse på at subsidiene i klasse 4 for familier i laveste inntektsgruppe utgjorde 12.6 prosent av den disponible inntekt, mens tilsvarende tall for høyeste inntektsgruppe var 8.8 prosent. I gruppe III med bruttoinntekt ca. kr. 7 300.00 pr. år steg subsidiene fra 8.1 prosent for enslige til 14.3 prosent for familier med 3—4 barn.

Resultatene for 1951/52.

De inntektsgruppene som ble omfattet av materialet fra husholdningsundersøkelsene 1951/52 lå gjennomgående noe høyere enn de tilsvarende grupper i 1947/48-materialet, enda om en korrigerer for inntektsstigningen mellom de to periodene. Dette må en ha for øye når en vurderer resultatet av beregningene for de to år.

Som nevnt viste også tallene for 1951/52 en tydelig progresjon i den direkte skattlegging for de familiegrupper som gikk inn i undersøkelsen. Dette kommer særlig klart fram i familievirkningen av skattene. I den laveste inntektsgruppe med ca. kr. 7 400.00 i årsinntekt betalte såleis ektepar uten barn ca. 12.1 prosent av sin løpende inntekt i direkte skatter, mens familier med 2 barn slapp

med 3.4 prosent og familier med 4 barn mottok en netto stønad (ved at barne-trygden oversteg skattene) på ca. 8.5 prosent. Tabellen på s. 56 gir tilsvarende tall for de øvrige inntektsgrupper. Som illustrasjon kan nevnes gruppene III og VI. I inntektsgruppe III (løpende brutto årsinntekt ca. kr. 11 300.00) betalte ektepar 13.5 prosent i skatter og familier med to barn 7.1 prosent, mens firebarnsfamilier også her fikk et netto tilskott — på 1.7 prosent. Meget markert var familievirkningen av de direkte skatter også for de høyeste inntekter i materialet (løpende brutto årsinntekt ca. kr. 22 300.00), der skattene totalt lå mellom 21.4 og 6.8 prosent av bruttoinntekten for henholdsvis barnløse ektepar og ektepar med fire barn.

Endringene i nivået for de direkte skatter fra inntektsgruppe til inntektsgruppe varierte en del etter familiens størrelse. Minst var progresjonen i klasse 3, dvs. for familier med ett barn. Ved tobarnsfamiliene kom barnetrygden inn som en viktig faktor og bidro til sterkere progresjon i systemet, idet større familier på de lavere inntektstrinn derved (som nevnt foran) fikk mer i tilskott enn de beløp som de betalte i direkte skatter. For folk med høyere inntekter spilte ikke barnetrygden samme forholdsmessige rolle.

Ved et eiendommelig sammentreff er den beregnede skattesats i prosent av løpende brutto inntekt for familier i klasse 2 blitt praktisk talt den samme i inntektsgruppe I og II, dvs. for familier med henholdsvis ca. kr. 7 400.00 og ca. kr. 9 400.00 i årsinntekt, mens en skulle ventet en viss stigning i prosenttallet. Dette resultat henger sammen med det grunnlag beregningene er utført på. Det viste seg f. eks. at familiene i den øverste av de to inntektsgruppene hadde livsforsikringspremier å trekke fra ved beregningen av skattepliktig inntekt, mens dette ikke var tilfelle i laveste gruppe, videre at reiser til og fra arbeidsstedet i større grad hadde skjedd med offentlige befordringsmidler (i stedet for med sykkel eller til fots) osv. Forskjellen mellom familienes skattepliktige inntekter ble derfor mindre enn mellom de løpende bruttoinntekter. Da skattene i tabellen ble regnet i prosent av løpende bruttoinntekt, kom disse forhold til å øve atskillig innflytelse på resultatet. I sin alminnelighet synes det for øvrig ikke urimelig at fradragsberettigede utgifter av den art som er nevnt ovenfor, stiger relativt sterkt mellom de inntektsnivåer som her er markert ved inntektsgruppene I og II, slik at den effektive skatteprosent over et visst intervall holder seg noenlunde konstant. Det beregnede tall i denne undersøkelsen må imidlertid også, som nevnt, tilskrives det spesielle beregningsgrunnlag en har hatt å støtte seg til. Herunder må en ta i betraktning at utvalget av regnskaper er forholdsvis lite i hver gruppe, og at variasjoner i enkeltposter hos noen få bokførere derfor kan innvirke relativt sterkt på resultatene.

For den indirekte skattleggings vedkommende har det skjedd en ganske betydelig omlegging mellom 1947/48 og 1951/52. Dette kommer til uttrykk ved at mens ca. halvparten av de familiegrupper som inngikk i materialet fra 1947/48 mottok større subsidier enn de beløp de betalte i avgifter, var det i 1951/52 ingen familietyper innenfor det foreliggende husholdningsmateriale,

som mottok netto subsidier. For de største familiene i den laveste inntektsgruppen viste beregningene at indirekte skatter og subsidier nøyaktig veide hverandre opp, slik at nettoskattleggingen ble 0. (Se tabell s. 70).

I alt forelå det regnskapsmateriale for 11 familietyper, altså noe mindre enn i 1947/48. Dessuten må en være merksam på at antall regnskap innen de enkelte grupper stort sett var betydelig mindre i 1951/52. Særlig må den usikkerhet understrekes som knytter seg til inntektsgruppene V og VI, der det bare er en familie i hver gruppe.

Stort sett er tallene for 1951/52 preget både av en skjerpet indirekte skattlegging (særlig p. gr. a. at den vanlige omsetningsavgift i 1950 ble hevet fra $6\frac{1}{4}$ til 10 prosent) og av en innskrenkning av prissubsidiene sammenliknet med 1947/48. For de regnskaper som foreligger finner en stort sett totale avgiftsprosenter mellom 9.5 og 13 (unntatt spesialtilfellet med 8.0 prosent for familien i inntektsgruppe V, der forbruket av nytelsesmidler med særavgifter var minimalt). Som hovedtendens så det fortsatt ut til at den indirekte skattlegging var progressiv over alle de inntektstrinn som husholdningsmaterialet omfatter, idet satsene for samme familietype gjennomgående viste stigning etter som man kom oppover i inntektsgruppene, likesom avgiftenes totale andel av den disponible inntekt sank med økende familiestørrelse. Enkelte mindre avvik fra hovedregelen må antakelig tilskrives tilfeldige variasjoner i forbruksmaterialet på grunn av det begrensede antall oppgavegivere i en del av gruppene.

Selv om pristilskottene totalt sett gikk ned mellom 1947/48 og 1951/52 betegnet subsidiene fortsatt et tydelig progressivt element i systemet. En vil i denne forbindelse peke på tallene for den familietypen som rommer de største familier (med 3—4 barn). Her sank subsidienes andel av den disponible inntekt fra 9.5 prosent i inntektsgruppe I til 7.5 prosent i gruppe III og videre til 4.2 prosent i toppgruppen VI. I forhold til den delen av inntekten som sto til disposisjon for kjøp av varer og tjenester etterat direkte skatter var betalt, mottok såleis familiene i inntektsgruppe I mer enn dobbelt så mye i subsidier som tilsvarende familier i gruppe VI. For samtlige familietyper var subsidiene i kroner forholdsvis konstante fra inntektsgruppe til inntektsgruppe. I tre av fire familieklasser (ektepar, ektepar med ett barn og ektepar med to barn) viste endog subsidiebeløpet en svak nedgang, når man kom opp i de høyere inntektsgrupper. Hovedinntrykket er såleis at det absolutte beløp for subsidiene har variert med familiestørrelsen, mens inntektsnivået var en faktor av mer underordnet betydning.

Den totale skattlegging av industriarbeiderfamilier i 1947/48 og 1951/52.

Når en sammenlikner skattleggingen i de to år som undersøkelsen omfatter, kommer en til det resultat at regnet i 1951/52-kroner har det netto foregått en viss øking av de totale skatter for lønnstakere på de inntektstrinn beregningene gjelder. Omregningen av inntekts- og skattebeløp fra 1947/48 har da skjedd

på grunnlag av levekostnadsindeksen.¹⁾ Endringene i skattleggingen gjelder alle de kombinasjoner av familietyper og inntekter som en har tilgjengelig materiale for. En vil imidlertid peke på at oppgavene for 1947/48 stanser ved en gjennomsnittlig årsinntekt på ca. kr. 10 000.00 (eller ca. 13 300.00 1951/52-kroner), mens enkelte regnskaper i 1951/52 representerte et betydelig høyere inntektsnivå.

Etter de foreliggende resultater av beregningene finner en i begge år en del familier i klassene 5 og 6 (dvs. med 3 eller 4 barn) som mottok større subsidier i form av barnetrygd og pristilskott enn de beløp de samme familiene betalte i direkte og indirekte skatter. I 1947/48 kom også en del familier i klasse 4 (tobarnsfamilier) inn under denne kategori. I alt kan en si at tallene for 1947/48 tyder på at tobarnsfamilier med inntil ca. 7 500.00 1951/52-kroner i årsinntekt, trebarnsfamilier med inntekt opptil ca. 10 000.00 1951/52-kroner og firebarnsfamilier som tjente opptil ca. 12 000.00 1951/52-kroner mottok netto subsidier og tilskott. Tilsvarende fant en i 1951/52 at trebarnsfamilier med inntekter under ca. kr. 8 900.00 og firebarnsfamilier under ca. kr. 11 900.00 var netto stønadsmottakere.

For tobarnsfamiliene vedkommende ble det i 1951/52 betalt netto ca. 4.3 prosent av den løpende brutto inntekt i skatter og avgifter i den laveste inntektsgruppe som en har oppgave for. Et tilsvarende inntektsnivå i 1947/48 ville etter beregningene ha gitt praktisk talt likevekt mellom skatter og subsidier.

Spranget i skattlegging fra familier med to barn til familier med ett barn var begge år større enn mellom noen av de øvrige grupper. Dette henger sammen med reglene om utbetaling av barnetrygd. I 1951/52 var såleis den laveste netto skatt som ble beregnet for ettbarnsfamilier ca. 11 prosent (for tilsvarende inntektsnivå i 1947/48 var tallet mellom 7 og 8 prosent) — ved ca. kr. 7 400.00 i årsinntekt. Barnløse ektepar kom samtidig opp i en samlet skatt på vel 15 prosent av løpende bruttoinntekt i denne inntektsklasse (mot ca. 12 prosent i 1947/48).

Oppover i de noe høyere inntektsgrupper jamner forholdet mellom tallene fra 1947/48 og 1951/52 seg mer ut. Ved toppinntekten i regnskapsmaterialet fra 1947/48 (13 300.00—13 400.00 1951/52-kroner i løpende bruttoinntekt) fant en såleis følgende nettotall for samlede skatter (tallene 1951/52 gjengis i parentes): ektefeller uten barn 20.8 prosent (ca. 21.5 prosent), familier med ett barn 17.2 prosent (ca. 19.0 prosent), familier med 2 barn 12.2 prosent (ca. 13.5 prosent), familier med tre barn 7.9 prosent (ca. 8.5 prosent) og familier med fire barn 3.3 prosent (ca. 3.2 prosent).

I den høyeste inntektsgruppen fra 1951/52 (årsinntekt kr. 22 385.00) varierte den totale skatt mellom 33.0 prosent for familier uten barn og 14.8 prosent for firebarnsfamilier. Også i nest høyeste inntektsgruppe lå totalbeskatningen for

¹⁾ I gjennomsnitt for perioden juni 1947—april 1948 lå Byråets levekostnadsindeks på 98.2. (Se Statistiske Meldinger nr. 7, 1950.) I perioden oktober 1951—september 1952 var den gjennomsnittlig 130.6.

enslige ektepar i over en fjerdedel av løpende bruttoinntekt, mens man her for firebarnsfamilier kom ned i 9.6 prosent.

Samlet kan en med utgangspunkt i de beregninger som er foretatt over skattleggingen av norske arbeiderfamilier resumere resultatene slik:

Den kombinasjon av skatter og subsidier av forskjellige slag som har vært praktisert i Norge i etterkrigsårene har skapt et skattesystem som for vanlige lønnsinntekter virker progressivt med inntekten, både for de direkte og indirekte skatters vedkommende. Familievirkningen i systemet er meget markert, hvilket tyder på at man for disse inntektsgrupper er kommet et stykke på vei mot en skattlegging som er mer avpasset etter inntekt pr. konsumenten enn pr. familie. Ved at barnetrygden normalt først gjøres gjeldende fra annet barn, blir det et spesielt sprang i skattleggingen mellom klasse 3 og klasse 4.

Selv om det skjedde en del lempninger i de direkte skatter på inntekt mellom 1947/48 og 1951/52, er totalresultatet av beregningene at skattleggingen som helhet ble noe skjerpet mellom de to år. Det var spesielt endringene i pris-subsidiens omfang og fordeling som førte til dette, men også økingen av den vanlige omsetningsavgift må nevnes som en viktig faktor. En bør imidlertid være varsom med å legge for mye i de sammenlikninger som i denne henseende kan trekkes mellom tallene fra 1947/48 og 1951/52. For det første bygger beregningene, som tidligere forklart, på ganske bestemte forutsetninger om overveltningen av indirekte skatter og subsidier, og går ut fra at mulighetene for overveltning er de samme i de to år tross endringer i pris- og inntektsforhold og i størrelsen av de enkelte avgifter og subsidier. For det annet må en ta i betraktning at varetilgangen var en vesentlig annen i 1951/52 enn i 1947/48. Ved opphevingen av de fleste rasjoneringsordninger hadde forbrukerne i 1951/52 langt større valgmuligheter og dermed bedre høve til å tilpasse bruken av sin disponible inntekt etter ønsker og behov.

Kapitel IV

Den personlige inntektsfordeling i Norge i 1950 før og etter skatter m.v.

Beregningene over skattleggingen på forskjellige inntektstrinn på basis av det tilgjengelige materiale fra husholdningsregnskaper m. v. dekker bare en del av befolkningen. Betydelige grupper ligger lavere enn de inntektsklasser som er med i materialet. De midlere inntektsklasser er videre svakt representert i materialet, og en har ikke oppgaver for folk på de høyere inntektstrinn. Blant yrkesgruppene er det bare lønnstakerne som går inn i husholdningsmaterialet. Osv.

En har ikke statistisk grunnlag for å foreta noen detaljert analyse over skattenes fordeling på samtlige inntekts- og yrkesgrupper. I det følgende skal en imidlertid søke å antyde visse hovedtall for skattenes virkninger på den personlige inntektsfordeling. Beregningene tar sitt utgangspunkt i inntektsfordelingen for 1950, slik denne er uttrykt i tallene for skattelikningen 1951/52. En har videre søkt å trekke inn de grupper av inntektstakere som ligger under skattepliktig inntekt.

Direkte skatter.

Ved likningen 1951/52 var det ca. 1 390 000 personer som ble iliknet kommuneskatt her i landet. En del (eiere av fast eiendom etc.) var skattlagt i flere kommuner, men dette har en tatt omsyn til ved beregningen av tallet ovenfor. I tillegg til kommuneskattyterne har en så dem som tjener så lite at de ikke når opp i skatteplikt. Her kommer en stor del av de alderstrygdde og folk med små pensjoner inn. Likeledes finner en atskillige hjemmевærende barn og barn som bor utenfor hjemmet i utdanningsøyemed, som har noe inntekt, og derfor er registrert under et yrke.

Etter de foreløpige tall for folketellingen 1950 utgjorde den aktive yrkesbefolkning (arbeidende personer over 15 år unntatt husmødre og kvinnelige slektninger i husarbeid hjemme) ca. 1 379 000 personer. Hertil kom ca. 215 000 personer som levde av formue, pensjon, alderstrygd etc. Tilsammen blir dette 1 594 000 personer (når offentlig og privat forsørgede holdes utenfor). Hvor mange av disse som likningsmessig faller inn under en husholdning hvor deres inntekt regnes med i familieinntekten, har en ikke fullstendig oversikt over. En er imidlertid blitt stående ved å anslå tallet på selvstendig likningsmessige enheter til i alt 1 500 000, hvorav altså 1 390 000 er gjenstand for skattlegging, mens 110 000 faller under grensene for vanlig inntekts- og formuesskatt. I beregningene er sjøfolk i utenriksfart holdt utenfor med et inntektsbeløp på anslagsvis 250 millioner kr., idet en her bl. a. sakner grunnlag for å foreta noen kalkyle over indirekte skattlegging.

På basis av de inntektstall som er registrert ved likningen 1951/52 har en foretatt en beregning over inntektsfordelingen i Norge i 1950 før og etter direkte skatter. (Se neste side.) En behandler her bare de ordinære skatter, ikke gjenstående betalinger av engangsskatt, krigsskadeavgift o. l. I beregningen er barnestrygden trukket inn som en negativ direkte skatt. Derimot har en ikke regnet andre sosiale trygdeytelser som er knyttet til behovsprøving (alderstrygd, kommunale uførhetstrygder og morstrygder etc.) som negative skatter. Disse trygdeytelsene inngår imidlertid i de beregnede inntektsbeløp på linje med andre pensjoner. Uten trygdeordningene ville såleis den del av den antatte inntekt som faller på de laveste inntektsgrupper i befolkningen blitt atskillig mindre enn tilfelle er etter beregningene her.

Etter den kommunale skattelikning 1951/52 utgjorde den antatte inntekt for personlige, innenbygds skattytere 7 665.7 mill. kr. Til dette beløp må en for det første legge den inntekt som er skattlagt i andre kommuner. Videre kommer aksjeutbytte som er opptjent av privatpersoner. Dette er bare skattepliktig ved statsskattelikningen og inngår derfor ikke i beløpet ovenfor. Bankrenter skattlegges særskilt og inntektsbeløpet her må legges til. Endelig har en inntektene for 110 000 som ikke nådde opp i skattepliktig inntekt eller formue. Tilsammen kan disse korreksjonspostene anslås til noe over 500 mill. kr., slik at den beregnede inntekt med utgangspunkt i likningen blir ca. 8 200 mill. kr. Det er her ikke gjort noe forsøk på å korrigere for svikt i materialet som følge av mangel-

fulle likningsoppgaver etc. I mangel av andre opplysninger har en gått ut fra at skattesvik m. v. fordeler seg i samme relative forhold gjennom hele inntektskalaen. Hvis denne forutsetning holder stikk, skulle iallfall den prosentvise fordeling av inntektene som er gjengitt nedenfor, være forholdsvis nøyaktig.

Under beregningen har en for de høyere og midlere innteksgruppers vedkommende nyttet tallene fra statsskattelikningen. Her er både aksjeutbytte, bankrenter, inntekter i andre kommuner etc. med, slik at tallene skulle bli så fullstendige som det er mulig med likningsmaterialet som grunnlag. Noen større usikkerhet knytter det seg til fordelingen på de lavere inntektsklasser, men heller ikke her skulle feilmarginene være særlig store. Ialffall må en kunne gå ut fra at tallene gir et godt bilde av hovedtendensene.

Beregnet inntektsfordeling for 1950 på basis av likningstallene 1951/52.

Prosentvis andel av yrkes- befolkning + pensjonister m.v.	Inntektsintervall, års- inntekt	Beregnet inntekt i alt (før skatter)	Prosentvis inntektsfor- deling
		Mill. kr.	Pct.
Øverste 1 pct. (15 000 personer)	Over ca. 22 000 kr.	640	7.8
» 2 pct. (30 000 personer)	» » 17 000 »	930	11.3
Første tiendedel (150 000 pers.)	Over ca. 10 000 kr.	2 380	29.0
Annen » — » —	» 7 900—9 900 kr.	1 310	16.0
Tredje » — » —	» 6 500—7 800 »	1 070	13.0
Fjerde » — » —	» 5 400—6 400 »	875	10.7
Femte » — » —	» 4 400—5 300 »	690	8.4
Sjette » — » —	» 3 600—4 300 »	570	7.0
Sjuende » — » —	» 3 000—3 500 »	475	5.8
Åttende » — » —	» 2 400—2 900 »	380	4.6
Niende » — » —	» 1 800—2 300 »	300	3.7
Tiende » — » —	Inntil ca. 1 700 kr.	150	1.8
Tilsammen 1 500 000 pers.		8 200	100.0

De ordinære direkte skatter som ble betalt i kalenderåret 1950 refererte seg dels til skatteåret 1949/50 og dels til skatteåret 1950/51. Etter skattestatistikken falt det på samtlige statsskattytere i de to år henholdsvis 1 186.8 mill. kr. og 1 364.1 mill. kr. i inntekts- og formuesskatter til stat og kommune. Hertil kommer kommuneskatt og trygdeavgifter for de som ikke er statsskattepliktige samt kommuneskatt av bankinnskott («renteskatt») for samtlige skattytergrupper. Tilsammen representerer disse postene et tillegg på anslagsvis ca. 120 mill. kr. i 1949/50 og noe mer i 1950/51. — Når en tar i betraktning at en noe større del av de personlige inntektsskatter i regelen blir innbetalt i annen halvdel av skatteåret (da lønnstakerne har 6 av sine 10 trekk måneder), vil det være rimelig å anslå de samlede betalinger av ordinære inntekts- og formuesskatter i 1950 til 1 400 mill. kr.

Samme år ble det utbetalt barnetrygd med et beløp på rundt regnet 75 mill. kr., slik at nettobeløpet i direkte skatter for de personlige skattytere etter den definisjon en her har valgt, ble ca. 1 325 mill. kr.

Beløpene fordelte seg på de ulike inntektsgrupper som tabellen viser:

Inntektsfordelingen 1950 etter ordinære inntekts- og formuesskatter.

	Beregnet inntekt før skatter	Direkte skat- ter betalt av personlige skattytere ÷ barnetrygd	Netto dispo- nibel inn- tekt	Prosentvis fordeling av disponibel inntekt
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Pct.
Øverste 1 pct.	640	263	377	5.5
» 2 pct.	930	326	604	8.7
Første tiendedel	2 380	592	1 788	26.0
Annen »	1 310	197	1 113	16.2
Tredje »	1 070	150	920	13.4
Fjerde »	875	121	754	11.0
Femte »	690	97	593	8.6
Sjette »	570	78	492	7.2
Sjuende »	475	49	426	6.2
Åttende »	380	25	355	5.2
Niende »	300	13	287	4.2
Tiende »	150	3	147	2.1
	8 200	1 325	6 875	100.0 ¹⁾

¹⁾ Stemmer ikke helt p. gr. a. avrundinger.

Sammenlikner en den prosentvise inntektsfordeling før og etter direkte skatter, viser det seg at den øverste tiendedel av inntektstakerne får sin andel av de samlede inntekter skåret ned fra ca. 29 til ca. 26 prosent. Alle de andre gruppene har igjen en noe større andel av den totale inntekt som disponeres av private personer etter skatt enn de hadde før skattlegging. Endringene er forholdsvis størst på de laveste inntektstrinn, men er ikke særlig omfattende for noen gruppe.

Hva skattleggingen innen den øverste gruppen angår, er å merke at den øverste ene prosent av skattyterne alene fikk sin andel av totalinntekten redusert med 2.3 (fra 7.8 til 5.5) prosent av de 3 prosentene som gjelder gruppen som helhet. De øverste to prosent av inntektstakerne (fra ca. kr. 17 000.00 og oppover i årsinntekt) bar 2.6 prosent av reduksjonen på 3 prosent.

En må for øvrig være merksam på at skattleggingen av selskapene som er holdt utenfor i disse beregningene, innebærer en større belastning på de høyere inntektsgrupper, der storparten av aksjonærene er å finne, enn på folk i de lavere inntektsklasser. Videre falt de ca. 140 mill. kr. som i kalenderåret 1950 ble betalt i engangsskatt, krigsskadeavgift og verneskatt for en betydelig dels vedkommende på personlige skattytere på de høyere inntektstrinn. Tallene ovenfor gir derfor ikke et fullstendig bilde av virkningene av hele systemet av direkte skatter.

I tabellform kan stillingen før og etter direkte skatt uttrykkes slik for de personlige skattytere:

*Prosentvis inntektsfordeling før og etter ordinære skatter
på personlig inntekt og formue.*

Inntektsgruppe	Samlet bruttoinntekt før skatter	Samlet disponibel inntekt etter skatter	Forskyvning ¹⁾
	Pct.	Pct.	
Første tiendedel	29.0	26.0	÷ 3.0
Annen »	16.0	16.2	+ 0.2
Tredje »	13.0	13.4	+ 0.4
Fjerde »	10.7	11.0	+ 0.3
Femte »	8.4	8.6	+ 0.2
Sjette »	7.0	7.2	+ 0.2
Sjuende »	5.8	6.2	+ 0.4
Åttende »	4.6	5.2	+ 0.6
Niende »	3.7	4.2	+ 0.5
Tiende »	1.8	2.1	+ 0.3
	100.0	100.0	

¹⁾ Avrundingsdifferanse 0.1.

Når det gjelder endringen på de lavere inntektstrinn spiller ulikheter i den kommunale skattlegging atskillig rolle for resultatet. Det samme gjelder fordelingen av familier med barn mellom inntektsgruppene. En beregning basert på konsumentheter ville antakelig vist en noe jammere inntektsfordeling enn de tall som er knyttet til familieinntektene.

Indirekte skatter og subsidier.

Fordelingen av de indirekte skatter reiser betydelig større problemer, fordi en her ikke har et tilsvarende statistisk materiale å bygge på. På basis av oppgavene over innbetalte avgifter m. v. har en beregnet den del av avgiftsbeløpet i kalenderåret 1950 som direkte angår de personlige konsumenter til ca. 1 172 mill. kr. for de avgifters vedkommende som er tatt med i denne undersøkelsen (jfr. s. 43). Det er da korrigert for salg av avgiftspliktige varer til bedrifter, institusjoner m. v., både til løpende konsum og til investeringer. Som en særskilt post har en anslått den del av alkohol- og tobakksavgiftene som faller på representasjon o.l., og såleis ikke blir betalt av personlige skattytere, til ca. 47 mill. kr. Beløpet er beregnet med 10 prosent av særavgiftene på vin og brennevin samt av skjenkeavgiften, og 5 prosent av de øvrige ølavgifter, pluss avgifter av tobakksvarene. For vegavgiftenes vedkommende har en i tallet foran bare regnet med den del som faller på rutebiltrafikken.

På den andre siden er det i samme periode betalt ut konsumentsubsidier (etter den definisjon en har lagt til grunn i denne undersøkelsen) med ca. 510 mill. kr. over statsregnskapet og ca. 61 mill. kr. over Prisdirektoratets alminnelige prisreguleringsfond. Tilsammen blir dette ca. 571 mill. kr.

Netto representerer såleis de indirekte skatter som inngår i beregningene et beløp på ca. 601 mill. kr. — eller mellom 8 og 9 prosent av det beløp som de personlige skattytere i alt hadde til disposisjon etter at direkte skatter var betalt. Denne andelen er tydelig større enn de tall beregningen på grunnlag av husholdningsundersøkelsen 1947/48 viser. (Tallene for 1947/48 danner et bedre sammenlikningsgrunnlag i denne forbindelse enn tallene for 1951/52 på grunn av de betydelige endringer i avgifter og subsidier i 1951 og 1952.) I noen grad kan dette henge sammen med endringer i subsidiene og i enkelte avgiftssatser mellom de to tidsrom. Videre må en regne med at inntektsoppgaver basert på likningsresultatene gir for lave totaltall, slik at prosentsatsen for indirekte skatter av den grunn blir for høy. Den største differansen oppstår imidlertid som følge av at de spesielle avgiftene på alkohol er underrepresentert i materialet fra husholdningsundersøkelsen. Beregner en avgiftene for alle slags drikkevarer etter fradrag for det alkoholkonsum som en antok ble kjøpt for regning av bedrifter m. v., kommer en til et nettobeløp for 1950 på ca. 377 mill. kr. (toll og vanlig omsetningsavgift ikke medregnet). Dette svarer til ca. 5.5 prosent av en samlet disponibel inntekt på ca. 6'900 mill. kr.

Av de familiegrupper som inngår i husholdningsmaterialet for 1947/48 er det ingen som kommer opp i dette gjennomsnittstallet. De fleste, i alt 7 av 13 grupper, betaler mellom 1 og 2 prosent av inntekten i avgifter på drikkevarer (inklusive vanlig omsetningsavgift og toll). Tre grupper ligger mellom 2 og 3 prosent, to grupper mellom 3 og 4 prosent og en gruppe (der inntektene er særlig lave) under 1 prosent. I gjennomsnitt representerer disse familiegruppene et forbruk av drikkevarer som bare krever 1.8 prosent av inntektene i avgifter på slike varer, mens gjennomsnittet for befolkningen ligger omkring det tredobbelte (eller noe under dette om en korrigerer for at tallene i likningsmaterialet ligger for lavt).

En skal ikke her søke å gi noen mer omfattende utredning av årsakene til at tallene for alkoholforbruket i husholdningsregnskapene bare utgjør en tredjedel av landsgjennomsnittet etter omsetningsstatistikken. Et forhold som sikkert spiller atskillig rolle er at husholdningsundersøkelsen 1947/48 bare omfatter familier med mindreårige barn og ektefeller uten barn. Det store antall enslige personer er såleis ikke representert, og heller ikke familier med voksne barn som bor hjemme. En må videre være oppmerksom på at en ved å plukke ut folk som er villige og i stand til å føre tilfredsstillende husholdningsregnskaper over et helt år, har foretatt en begrensning i representasjonen av familier som meget vel kan innebære at det blir forholdsvis mange med lavt alkoholforbruk med. Endelig er det alminnelig antatt fra en rekke husholdningsundersøkelser i forskjellige land at oppgavegiverne er tilbøyelige til å føre opp et mindre forbruk av drikkevarer enn de faktisk har hatt ¹⁾.

¹⁾ Jfr. f. eks. den finske utredning «Kommittébetänkande N:o. 8, 1951. Skattetrycket hos fysiska personer år 1949» (Helsingfors 1952), s. 34, der det bl. a. heter at «rusdryck-konsumtionen systematiskt har uppgivits til knappa $\frac{1}{3}$ av den faktiska konsumtionen».

Også når det gjelder tobakksavgiftene ligger beløpene i husholdningsregnskapene temmelig lavt. Gjennomsnittlig representerer de innenlandske særavgiftene på tobakksvarer ca. 1.2 prosent av inntekten til regnskapsførerne. Statens inntekter av stempelavgiften og krisetilleggsavgiften på tobakksvarer kommer imidlertid tilsammen opp i ca. 170 mill. kr. for de personlige skattytere, dersom en regner at 5 prosent av tobakksforbruket betales av selskaper m. v. I forhold til et beløp for den disponible inntekt på 6 900 mill. kr., svarer 170 mill. kr. til ca. 2.5 prosent. At prosenttallet ligger noe lavere for familier som for det meste har mindreårige barn, er naturlig. Noe mer overraskende virker det at heller ikke de familier som består av to voksne (mann og kone) kommer over ca. 1.7 prosent i særavgifter, selv på de høyeste inntektstrinn som inngikk i husholdningsundersøkelsen 1947/48. Sannsynligvis må en regne med at tobakksutgiftene gjennomgående utgjør en større prosent av inntektene blant enslige enn for gifte.

I den følgende oppstilling over beregnet personlig inntektsfordeling 1950 før og etter skatter, har en for de indirekte skatters vedkommende tatt utgangspunkt i husholdningsregnskapene for 1947/48. En har søkt å korrigere disse tallene for stigningen i prisnivå og har anslått virkningene av de endringer som har funnet sted i avgiftssatser og subsidier. Videre har en for å få fram en rimelig fordeling av alkoholbeskatningen multiplisert opp tallene fra husholdningsregnskapene til det tredobbelte på samtlige inntektstrinn ¹⁾. En forutsetter med andre ord her at drikkevarenes relative underrepresentasjon i forbruksmaterialet er den samme for alle inntektstrinn og familiestørrelser, slik at tallene fra husholdningsundersøkelsene gir et riktig uttrykk for den forholdsvis fordeling mellom gruppene. Denne forutsetning kan selvsagt diskuteres, bl. a. fordi de enslige forbrukerne er så vidt ulikt representert i de enkelte inntektsklasser. En har imidlertid søkt å ta noe omsyn til forholdet ved beregningen av de indirekte skatter for enslige, idet en har gått ut fra at de betaler samme prosent av sin disponible inntekt i indirekte skatter som ektepar med det dobbelte inntektsnivå. En annen gruppe familier med forholdsvis høyt gjennomsnittlig alkoholforbruk er de familiene som består av flere voksne uten at det er mindreårige barn. En har imidlertid ikke hatt materiale til å foreta spesielle korreksjoner i forbindelse med denne gruppen.

Foruten korreksjonene for avgifter av drikkevarer er det også foretatt visse justeringer av materialet fra husholdningsregnskapene med omsyn til tobakksavgiftene, for å få disse fordelt i sin helhet på innteksgrupper. Hva subsidiene angår har en søkt å ta omsyn til det forhold at jordbruksbefolkningen i atskillig utstrekning er holdt utenfor ved utbetalingen av det en her har definert som konsumentsubsidier. Dette gjelder produsentenes eget forbruk av mjølk og

¹⁾ En forbruksundersøkelse for året 1952 som Byrået foretok etter intervjumetoden i jan.-febr. 1953 viste stort sett noe høyere prosenttall for det gjennomsnittlige alkoholforbruk i ulike inntektsklasser enn den regnskapsundersøkelsen som her er lagt til grunn, men differansene var ikke særlig store. Også tallene fra intervjuundersøkelsen lå langt lavere enn en skulle vente.

mjølkeprodukter, kjøtt, flesk osv. Korreksjonene er gjort under omsyn til jordbruksbefolkningens relative andel av samtlige inntektstakere på de ulike inntektstrinn.

Ved den direkte beregning av avgifter og subsidier fikk en i alt fordelt netto vel 550 mill. kr. De resterende ca. 9 prosent av avgiftsbeløpet etter totalberegningen på 601 mill. kr. ble deretter fordelt pro rata på inntektsgruppene i forhold til størrelsen av de disponible inntekter innen hver gruppe.

En vil understreke at det hefter større usikkerhetsmomenter ved beregningen av de indirekte skatters fordeling på inntektsgrupper enn ved de øvrige tall i tabellen nedenfor. Likevel er en av den oppfatning at de resultater som gjengis i hovedtrekkene skulle dekke de faktiske forhold ut fra de forutsetninger en har gjort ved bestemmelsen av omfanget for undersøkelsen og prinsippene for gjennomføringen av den.

Beregnet personlig inntektsfordeling 1950 før og etter skatter.

	Beregnet inntekt før skatter	Direkte skatter betalt av personlige skattytere ÷ barne-trygd	Indirekte skatter betalt av personlige skattytere ÷ subsidier	Netto inntekt etter skatter og subsidier	Prosentvis inntektsfordeling	
					Før skatter og subsidier	Etter skatter og subsidier
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Pct.	Pct.
Øverste 1 pct. ...	640	263	45	332	7.8	5.3
» 2 pct. ...	930	326	72	532	11.3	8.5
Første tiendedel	2 380	592	200	1 588	29.0	25.3
Annen »	1 310	197	125	988	16.0	15.8
Tredje »	1 070	150	95	825	13.0	13.2
Fjerde »	875	121	70	684	10.7	10.9
Femte »	690	97	48	545	8.4	8.6
Sjette »	570	78	35	457	7.0	7.3
Sjuende »	475	49	22	404	5.8	6.4
Åttende »	380	25	12	343	4.6	5.5
Niende »	300	13	0	287	3.7	4.6
Tiende »	150	3	÷ 6	153	1.8	2.4
	8 200	1 325	601	6 274	100.0	100.0

Kommentar til hovedresultatene.

Det går fram av tabellen foran at de direkte og indirekte skatter (positive og negative) som blir betalt av personlige skattytere bidrar til å endre fordelingen av de disponible inntekter i samfunnet, slik at denne blir jammere enn fordelingen av bruttointekten før skatter og subsidier. En merker seg at folk innenfor de to øverste inntektsgruppene får sin forholdsvise andel noe redusert, mens de øvrige åtte tiendedeler av befolkningen disponerer en større del av de personlige inntekter etter skatt enn før. Den laveste gruppen mottar endog mer i form av subsidier o. l. enn den betaler i direkte og indirekte skatter.

Her skal en dessuten være merksam på at alderstrygden ikke er regnet med blant de offentlige subsidier, og heller ikke de kommunale morstrygder, uførhets-

trygdene osv. I virkeligheten faller såleis en meget betydelig part av de inntektsbeløp som er registrert for folk innenfor den tiende og også innen den niende tiendedel av inntektstakerne på sosiale trygdeytelser. Den selvstendige inntekt av arbeid og formue innen disse to grupper ligger m. a. o. en god del lavere enn inntektstallene i tabellen. Det er ikke urimelig å anta at mellom en tredjedel og halvparten av inntektsgrunnlaget for den laveste tiendedel av inntektstakerne i 1950 kom fra offentlige trygder og i form av netto subsidiering av forbruksvarer m. v. Det samme gjelder antakelig mellom en femtedel og en sjettedel av den disponible inntekt for nest laveste inntektsgruppe. Først når en kommer opp i den derpå følgende gruppe synes det klart at de betalte skatter og avgifter overstiger mottatte subsidier og trygdeytelser.

Ser en på tallene i sin alminnelighet viser det seg, som en kunne vente, at det fortrinnsvis er i ytterpunktene av inntektsskalaen at utjamningseffekten av skattesystemet gjør seg gjeldende. Av de 3.7 prosent av totalinntekten som de øverste gruppene får sin forholdsmessige andel redusert med, faller 2.5 prosent på den øverste prosent av inntektstakerne, altså de med over kr. 22 000.00 i årsinntekt. Ytterligere 0.3 prosent faller på neste inntektstrinn, dvs. den ene prosent av inntektstakerne som etter skattelikningen befinner seg mellom kr. 17 000.00 og kr. 22 000.00 i årsinntekt. De resterende 1.1 prosent fordeler seg på gruppene nedover til inntekter noe under kr. 10 000.00. Det må for øvrig understrekes at de tallene som her refereres er nettotall for vedkommende inntektsklasser. Da skattene også henger nøye sammen med familiestørrelsen og med forbrukssammensetningen, vil selvsagt endel inntektstakere som hører til gruppene over kr. 10 000.00 også få øking i sin forholdsmessige andel av den totale disponible inntekt etter skatt, mens på den annen side en del personer (særlig enslige) som fins i de lavere inntektsklasser (som samlet beholder en større prosent av totalinntekten), vil gå forholdsmessig ned.

Når en derfor på grunnlag av hovedtabellen kan konkludere at omfordelingen via skattesystemet vesentlig skjer ved at man tar forholdsvis mer fra den øverste tiendedelen av inntektstakerne og forholdsvis mindre fra de laveste fire tiendedeler, mens den halvparten som ligger i midten bare er gjenstand for beskjedne endringer i sin forholdsmessige stilling, er dette en betydelig forenkling. Som det gikk fram av de detaljerte undersøkelsene for årene 1947/48 og 1951/52 er skattesystemet tydelig progressivt med omsyn til inntekten (samlet familieinntekt) og det er en markert familievirkning. For det store antall personer i de midlere inntektsklasser (jfr. annen til og med sjette tiendedel av inntektstakerne i tabellen s. 88) er det familievirkningen som gjør seg sterkest gjeldende.

Et felles uttrykk for inntekts- og familievirkning av progresjonen ville en få ved å foreta beregninger på grunnlag av konsumentheter, idet familieinntekten før og etter skatt da måtte fordeles på familiemedlemmene etter en eller annen konsumenthetsskala. Så lenge en helt sakner forbruksmateriale for det store antall enslige personer og dessuten bare har enkelte yrkesgrupper blant familier med barn dekket av spesifiserte forbruksundersøkelser, vil imidlertid det statis-

tiske grunnlag være så vidt usikkert at en ikke har funnet å ville gå inn på de omfattende beregninger som kreves for å finne fram til skattenes fordeling på konsumentenetsbasis. En vil nøye seg med å understreke de tendenser som be-
arbeidingen av tallene for 1947/48 og 1951/52 i så måte gir uttrykk for.

Sluttord.

En undersøkelse av den art som her er foretatt, må nødvendigvis bygge på en rekke forutsetninger av mer eller mindre skjematisk karakter. En har tidligere gjort greie for de hovedforutsetninger som er gjort med omsyn til skattenes overveltning, subsidienes virkninger på prisene for subsidierte varer etc. Likeledes har en pekt på begrensningene i det husholdningsmaterialet som foreligger ved at en for 1947/48 bare har regnskaper for 452 familier og 1951/52 bare for 100 familier — alle arbeiderfamilier i byer og industristrøk. Videre har det ved beregningene til dels vært nødvendig å bruke noen summariske gjennomsnittskalkyler — f. eks. ved beregningen av fradragposter ved likningen og ved anslag over den indirekte skattlegging av forskjellige varegrupper.

Enkelte skatter og avgifter og visse typer av subsidier er holdt helt utenfor undersøkelsen. Såleis har en i de detaljerte beregninger over skattene ved forskjellige kombinasjoner av inntekt og familiestørrelse nøyd seg med å behandle de direkte inntektsskatter (kommuneskatt, trygdeavgifter og statsskatt), mens formuesskattene og de spesielle eiendomsskatter (vesentlig på byeieendommer) ikke er tatt med. De formuesbeløp som er oppgitt av bokførerne i husholdningsmaterialet gjør det nærliggende å se bort fra formuesbeskatningen i forbindelse med disse gruppene av skattytere, men en må selvsagt være klar over den begrensning av resultatenes generelle utsagnskraft som ligger i en slik framgangsmåte. Ved beregningene over den personlige inntektsfordeling i 1950 før og etter skatter og konsumentsubsidier, har en søkt å ta med formuesskattene til stat og kommune, mens eiendomsskattene også her er holdt utenfor på grunn av den særlig store usikkerhet som knytter seg til overveltningsproblemene her, og fordi skattebeløpene er forholdsvis beskjedne sammenliknet med den totale skattlegging. — En avgrensning av betydelig rekkevidde er også foretatt ved å holde skattleggingen av selskaper utenfor undersøkelsen. Selv om disse skattene ikke direkte vedrører de personlige skattytere, er det neppe tvilsomt at iallfall aksjonærenes, sannsynligvis også i noen grad arbeidernes og funksjonærenes, inntekter blir influert av størrelsen på selskapsskattene.

Visse spesielle usikkerhetsmomenter knytter seg til beregningene i kapitel IV over den personlige inntektsfordeling i Norge i 1950. Her er det bl. a. gjort den forutsetning at manglene ved likningsmaterialet er forholdsvis like store gjennom hele inntektsskalaen. Nå er det en vanlig oppfatning at lønnsinntekter gjennomgående er gjenstand for skarpere kontroll enn de fleste andre inntektsformer, fordi en har strenge regler om tvungne lønnsinnberetninger og lønningene i regelen blir utgiftsført og krevd som fradrag i arbeidsgiverens inntekt ved likningen.

I den utstrekning lønnsinntektene kan sies å komme bedre med i likningsmaterialet enn andre inntekter, oppstår det en skjevhet som følge av at lønnsstakerne er særlig sterkt representert på enkelte inntektstrinn. Noe brukbart statistisk grunnlag for å innføre korreksjoner i beregningene på dette punkt har en imidlertid ikke. Forskjellen på det inntektsbegrep som ligger til grunn for Byråets beregninger av nasjonalregnskapet og skattelovens inntektsbegrep er for det første så vidt stor at direkte sammenlikninger mellom nasjonalinntektstillene (tall for faktorinntekten) og inntektene etter skattelikningen neppe lar seg gjennomføre på tilfredsstillende måte. Dertil kommer de ytterligere komplikasjoner som følger med yrkeskombineringer i jordbruk, skogbruk, fiske, håndverk osv. Også fordelingen av de indirekte skatter mellom inntektsgruppene reiser betydelige problemer som her er løst ut fra bestemte og nødvendigvis noe skjematisk valte forutsetninger.

Tross de begrensninger som følger av det materialet som har ligget til grunn, de avgrensninger som er foretatt gjennom valg av forutsetninger og de metodene som er nyttet ved denne undersøkelsen, mener en at de resultatene som legges fram, har sin interesse og bidrar til å kaste noe lys over de kompliserte spørsmål som knytter seg til skattesystemets virkninger på den personlige inntektsfordeling. Spesielt vil en peke på at den kombinasjon av indirekte skatter og subsidier som har vært nyttet i etterkrigsårene tydeligvis må ha innført et progressivt element i den indirekte skattlegging for familier innenfor de inntektsklasser som omfattes av husholdningsundersøkelsene 1947/48 og 1951/52. Likeledes må det være berettiget å trekke den slutning av resultatene at den relative omfordeling av personlige inntekter mellom inntektsgruppene som er en følge av skatter, avgifter og de subsidier undersøkelsen omfatter, ikke synes være så stor som en kunne være tilbøyelig til å tro. For det overveiende flertall av inntektstakere later det til at familieeffekten i systemet spiller en mer framtrædende rolle enn omfordelingen mellom inntektsgruppene. Et unntak gjelder for de inntekter som befinner seg særlig høyt oppe (de øverste inntektsklasser med ca. 2—3 prosent av skattyterne) og delvis for dem langt nede på inntektsskalaen, hvor progresjonen etter inntektens størrelse er et mer framtrædende trekk enn skattesystemets familievirkning.

En er klar over at mange av de spørsmål som reiser seg i forbindelse med denne undersøkelsen trenger nærmere bearbeiding. Det forbruksmaterialet en har hatt til disposisjon, har f. eks. vært begrenset til ganske bestemte inntekts-, sosial- og familiegrupper. Byrådet kommer i tiden framover til å legge fram en rekke undersøkelser over forbrukets størrelse og sammensetning i andre folkegrupper, som kan gi grunnlag for en atskillig mer detaljert analyse av skattesystemets virkninger. Det er Skatteforskningskontorets hensikt å trekke dette materialet inn under bearbeiding etter hvert som det foreligger.

Utbyggingen av inntekts- og skattestatistikken vil også legge et bedre grunnlag for å analysere de problemer som knytter seg til skattesystemets virkninger på inntektsfordelingen. En vil videre i den utstrekning det lar seg gjøre, søke å

nytte ut i skatteforskningen de opplysninger som arbeidet med nasjonalregnskapet gir.

I den undersøkelsen som her er offentliggjort, har en ikke gått nærmere inn på hvorledes skattene påvirker folks disponering av inntekten — til forbruk og sparing og med omsyn til sammensetningen av forbruket på forskjellige varer og tjenester. Det er imidlertid innlysende at et bedre kjennskap til disse spørsmål vil være av meget stor interesse både fra et teoretisk synspunkt og for det praktiske arbeid med å bygge ut et mest mulig rasjonelt skattesystem.

Med det grunnlag en nå har fått, vil en ha et naturlig utgangspunkt for en videre gjennomtenking av en rekke problemer som reiser seg i forbindelse med skattleggingen av personlige skattytere og for nye forskningsoppgaver på felter der kjennskapet til skattleggingens virkninger i dag er svært begrenset.

Summary.

The study «The effects of the Norwegian tax system on the personal income distribution» is an attempt to show how direct personal taxes, indirect taxation, family allowances, and price subsidies on consumer goods are influencing the net distribution of personal incomes in Norway.

Although no recent studies are available in the field, this is not the first time that material which throws some light on these problems has been published in Norway. Chapter I refers to a number of previous calculations which deserve considerable attention. A report of the Customs Committee of 1869 already gave a survey of the customs duties on food and liquid fuel (paraffin) and concluded that these duties represented about 4 per cent of an average family budget. On a similar basis several calculations of the indirect taxation were made during the 1870-ies by Mr. L. J. Vogt. The main results were published in L. J. Vogt: «The Taxation and Consumption of the Norwegian Worker» (Christiania 1877). This publication showed that the burden of customs duties were reduced from 12—15 per cent of the total expenditures on food and clothing in 1848 to about 10 per cent in 1860 and to 4—5 per cent in 1874. Some indications as to the effect of the taxation of alcohol and tobacco were also given in addition to the figures above.

The Customs Committee of 1886 published some estimates of the burden of customs duties on families of 4, 6 and 8 persons respectively. The main conclusion was that these duties represented an average of roughly 12 per cent of the workers' incomes. The percentage increased from 10 per cent in families of 4 persons to about 14 per cent in families of 8 (man, wife, 6 children) at the same income level. Thus the effect of these taxes seemed to be clearly regressive. In 1890 the Norwegian Ministry of Public Finance made a study of the total taxation for various income and social groups as a part of the material presented in connection with the proposal to introduce a general income tax at state (national) level. Total taxes at that time were found to be slightly progressive, increas-

ing from an average of 8—8.5 per cent on the income of a worker in urban districts to 11—11.5 per cent for businessmen etc. Average taxation of independent farmers and tenants in rural districts fell somewhere between these figures. Taxes on tobacco and alcohol were not included in the estimates because of the great differences in the individual consumption of such articles.

Among the material available from the present century an extensive study prepared by the former secretary, later director of the Central Bureau of Statistics, Mr. N. Rygg, should particularly be mentioned. The study «Distribution of Taxes According to Income and Size of Families» (N.O.S. V, 104, Kristiania 1909) was based on consumer data from over 2,400 rural and urban families. The total taxation was found to be clearly progressive with the total family income, except in the very lowest income bracket. However, the differences in the level of the total taxation of a given income bracket with changes in the size of the families were rather insignificant. In 1927 the former chief of Division in the Ministry of Public Finance, Mr. W. Kent, wrote a survey called «Studies of Consumer Taxation in Norway», which was published as an official document. He found that the customs duties in 1925/26 (as well as in 1913/14) turned out to be somewhat regressive, the total burden of these duties going down from ca. 6.5 per cent of incomes around kr. 3,200.00 to 4.4 per cent of incomes around kr. 11,200.00 a year (figures relating to 1925/26).

In the present study that has now been prepared about the conditions in post-war Norway, the family budget studies for industrial workers in 1947/48 and 1951/52 made by the Central Bureau of Statistics, have served as a main basis for the investigations. The calculations include most direct and indirect taxes affecting the personal taxpayers directly. The taxation of corporations is, however, not brought into the picture, because of the difficulties of finding a reasonable method of distributing the effects of corporate taxes back on stockholders, employees and customers. In addition to the regular «positive» taxation certain «negative» taxes in the form of family allowances (negative direct taxation) and price subsidies on consumer goods (negative indirect taxes) are taken into account.

It has been assumed that direct taxes on personal taxpayers are not subject to shifting. As regards indirect taxes the assumption has been full shifting of the amounts actually paid to the state, but with no additional mark up of the prices. (This implies that the producers and sellers are supposed to be carrying the cost of collection and advanced payments of customs, sales taxes and excises). The assumptions thus made seem reasonable under a system of extensive price control of the type operated in Norway during the period to which the studies refer.

Among the main findings should be mentioned that the indirect taxation (indirect taxes less price subsidies on consumer goods) appeared to have been progressive in all income brackets covered by the study. This structure of indirect taxation has first of all been obtained by the introduction of extensive

price subsidies. Also the system of graduated indirect taxes (excises and customs duties) does, however, play an important part. — The development between 1947/48 and 1951/52 is characterized by a reduction of the price subsidies and by an increase of the general retail sales tax from $6\frac{1}{4}$ to 10 per cent. These measures have made the indirect taxation less progressive than during the immediate post-war years.

The direct taxation in Norway is made up by a clearly progressive state tax on income and wealth, a slightly progressive municipal income tax combined with a proportional wealth tax and a proportional social insurance tax on income. Family allowances are paid to all families with 2 or more children with kr. 240.00 per year from child no. 2 and up (in exceptional cases also for child no. 1).

From what is stated above it appears that the families included in the family budget studies are subject to a total taxation that is markedly progressive. Furthermore it must be stressed that the system has a clear family effect. A certain tendency towards a taxation on the basis of consumer unit incomes rather than on the size of the total family income may be observed in the income brackets, where the main part of the wage earners are found.

It was found that the total taxation of a number of family groups with children is negative because of family allowances and price subsidies. In 1947/48 this was the case for incomes around kr. 4,400.00 per year already for families with two children. The net subsidies were in this case estimated at 3.7 per cent of the family income. With four children the net subsidies at the same income level was 18.4 per cent. For incomes around kr. 6,000.00—7,000.00 a year, subsidies and family allowances were exceeding direct and indirect taxes from child no. 3. With a yearly income of about kr. 8,200.00 the taxation did not become negative until the family had four children and from about kr. 9,000.00 a year and up all groups of families with maximum four children were net tax payers. Average yearly income in 1947/48 for the families concerned was about kr. 8,100.00.

Corresponding results for 1951/52 when the average income was about kr. 12,100.00 showed net subsidies for families with incomes around kr. 7,500.00 per year from 3 children and up. Between about kr. 9,000.00 and kr. 12,000.00 in yearly income families with four children were still negative taxpayers. Above that limit all family groups covered by the calculations were in average paying more taxes than they were receiving in subsidies and family allowances.

The calculations also showed that taxation in 1947/48 varied between 10.1 per cent in total taxes for married couples without children in the lowest income group (about kr. 4,400.00) and 20.8 per cent in the highest income group (about kr. 10,000.00), between — 3.7 per cent and + 12.2 per cent for families with two children and between — 18.4 per cent and + 3.3 per cent of the yearly income for families with four children. Corresponding figures for 1951/52 were for married couples without children between 15.2 per cent in the income bracket around kr. 7,500.00 a year and 33.0 per cent for incomes around kr. 22,000.00, between 4.3 and 22.4 per cent respectively for families with two children within

the same income groups and between — 10.3 per cent and + 14.8 per cent for families with four children.

When comparing income figures from the periods 1947/48, it must be taken into account that the cost of living had risen by ca. 30 per cent and the average hourly earnings by 40—45 per cent between the two budget studies.

An attempt to calculate the personal income distribution in Norway for the calendar year 1950 showed that the upper 2 per cent of the income earners had 11.3 per cent of the total incomes before taxes and 8.5 per cent of total private incomes after taxes. The upper one tenth of the income earners received 29 per cent of all personal incomes and had 25.3 per cent of the total net personal income after taxes at their disposal. The corresponding figures for the lowest one tenth of the income earners were 1.8 and 2.4 per cent respectively. Further details will appear from the table on page 88. It should be noted that the old age pensions, which constitute a considerable part of the income in the lowest income groups, are included in the figure of 1.8 per cent as personal incomes.

The present study is limited to one specific group of the population and is based on a number of rather simple assumptions as regards the shifting of taxes, the reactions of consumers, etc. The tax research office intend to work more on these problems in the future, when additional consumer data are made available and the structural relations between the taxation and the level and composition of consumption are more classified. The material presented above is, however, presumed to be of some interest as a first step towards a better knowledge of the redistributive influence of Norwegian taxation on the personal incomes.

Tabell 1. Disponibel inntekt. Utgifter, avgifter og pristilskott etter utgiftsgrupper. Fordeling på inntekts- og familiegrupper. Arbeiderhusholdninger i byer og industristeder. Mai 1947—april 1948.

	Mann og kone			Mann, kone og 1 barn			Mann, kone og 2 barn				Mann, kone og 3 barn eller flere ¹⁾		
	Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet			Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet			Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet				Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet		
	2530— 3559	3560— 4999	5000 og over	1800— 2529	2530— 3559	3560— 4999	Under 1800	1800— 2529	2530— 3559	3560— 4999	Under 1800	1800— 2529	2530— 3559
Antall husholdninger	5	40	12	10	72	63	2	44	124	18	10	34	18
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Gjennomsnittlig årsinntekt .	5 970.90	7 599.90	10 205.77	6 238.78	7 385.35	9 349.66	4 461.61	7 040.66	8 271.49	9 933.86	7 024.63	8 091.50	9 310.94
Betalte kommune- og statsskatter ²⁾	595.43	1 067.42	1 593.85	723.46	822.97	1 086.06	258.07	608.14	792.75	1 024.93	463.23	626.05	863.49
Disponibel inntekt	5 375.47	6 532.48	8 611.92	5 515.32	6 562.38	8 263.60	4 203.54	6 432.52	7 478.74	8 908.93	6 561.40	7 465.45	8 447.45
Matvarer:													
Utgifter	2 127.71	2 083.25	2 348.61	2 316.17	2 402.42	2 678.48	1 654.15	2 637.34	2 769.12	2 914.33	3 094.03	3 127.93	3 077.70
Avgifter	194.03	191.51	216.06	222.65	231.52	253.40	145.63	261.65	272.81	282.05	306.41	311.15	306.37
Herav vanlig oms.avg. ³⁾	149.53	143.65	161.85	162.27	167.19	185.64	110.42	184.00	192.37	201.38	216.26	219.26	214.09
» toll	26.86	27.96	32.07	33.09	33.48	35.87	21.35	38.30	39.41	39.99	44.39	45.98	45.05
» andre avgifter ..	17.64	19.90	22.14	27.29	30.85	31.89	13.86	39.35	41.03	40.68	45.76	45.91	47.23
Pristilskott ⁴⁾	491.39	451.74	484.41	562.23	553.97	564.78	480.97	675.20	651.02	653.77	813.05	782.04	738.89
Drikkevarer:													
Utgifter	234.14	232.01	433.38	180.57	163.56	259.63	6.56	127.79	156.05	219.60	118.34	119.78	159.05
Avgifter	171.79	170.36	337.98	123.24	110.10	193.40	2.53	85.52	105.09	148.10	69.88	76.04	105.13
Herav vanlig oms.avg.. ⁵⁾	11.94	12.16	22.55	9.76	8.82	13.84	0.33	7.02	8.44	11.74	6.60	6.58	8.71
» toll ⁵⁾	0.06	0.10	0.11	0.10	0.12	0.14	0.01	0.12	0.12	0.16	0.12	0.12	0.13
» andre avgifter ⁵⁾ .	159.79	158.10	315.32	113.38	101.16	179.42	2.19	78.38	96.53	136.20	63.16	69.34	96.29

Tobakk:														
Utgifter	119.76	227.66	304.77	105.95	164.13	238.89	74.76	169.13	201.28	209.09	116.88	183.07	180.66	
Avgifter	65.86	135.38	182.08	61.51	98.19	145.65	41.47	99.89	118.36	124.94	65.97	107.54	108.77	
Herav vanlig oms.avg..	6.58	12.35	16.53	5.78	8.90	12.91	4.11	9.20	10.95	11.34	6.40	9.96	9.79	
» toll	7.56	14.37	19.23	6.68	10.36	15.08	4.72	10.67	12.70	13.19	7.38	11.55	11.40	
» andre avgifter ..	51.72	108.66	146.32	49.05	78.93	117.66	32.64	80.02	94.71	100.41	52.19	86.03	87.58	
Bolig, lys og brensel, innbo etc., renhold:														
Utgifter ⁶⁾	956.70	1 294.84	1 815.82	1 053.06	1 192.02	1 657.11	561.61	1 082.28	1 402.35	1 934.69	1 043.64	1 310.05	1 708.15	
Avgifter	36.56	45.25	68.02	33.49	39.48	58.04	19.16	33.74	53.15	84.29	25.28	39.90	73.04	
Herav vanlig oms.avg..	28.42	34.21	50.46	24.79	29.95	43.49	15.17	24.71	40.45	67.31	20.46	31.54	57.36	
» toll	7.81	10.74	17.09	8.60	9.29	14.17	3.89	8.82	12.41	16.66	4.71	8.15	15.35	
» andre avgifter ..	0.33	0.30	0.47	0.10	0.24	0.38	0.10	0.21	0.29	0.32	0.11	0.21	0.33	
Pristilskott ⁴⁾	25.23	38.54	43.97	66.95	58.56	45.32	16.62	61.27	55.15	59.33	67.08	51.24	43.73	
Klær og skotøy:														
Utgifter	641.47	836.60	1 192.33	773.57	990.24	1 304.96	469.97	980.51	1 192.69	1 530.68	917.76	1 253.40	1 541.57	
Avgifter	72.21	95.32	137.57	87.24	112.00	148.00	52.76	110.75	134.66	174.17	102.90	141.21	173.34	
Herav vanlig oms.avg..	44.10	57.52	81.97	53.18	68.08	89.72	32.31	67.41	82.00	105.23	63.10	86.17	105.98	
» toll	24.57	32.04	45.67	29.63	37.93	49.98	18.00	37.55	45.68	58.63	35.15	48.01	59.04	
» andre avgifter ..	3.54	5.76	9.93	4.43	5.99	8.30	2.45	5.79	6.98	10.31	4.65	7.03	8.32	
Pristilskott ⁴⁾	37.38	37.93	49.13	42.23	58.82	69.04	32.61	58.74	63.72	75.34	57.63	72.32	76.71	
Annet forbruk:														
Utgifter ⁶⁾⁷⁾	1 037.99	1 482.01	2 191.27	958.35	1 266.90	1 873.77	630.28	1 056.33	1 395.35	2 024.91	935.23	1 097.45	1 556.68	
Avgifter	64.37	103.13	134.35	69.16	91.69	127.18	54.80	84.22	98.55	130.20	77.24	82.87	106.43	
Herav vanlig oms.avg..	34.90	49.32	71.93	33.20	49.15	67.02	28.98	40.50	50.07	75.86	32.46	39.80	58.51	
» toll	5.82	11.67	13.39	7.00	10.37	13.59	9.12	8.98	10.41	14.95	8.13	7.88	11.68	
» andre avgifter ..	23.65	42.14	49.03	28.96	32.17	46.57	16.70	34.74	38.07	39.39	36.65	35.19	36.24	
Forbruk i alt:														
Utgifter i alt ⁷⁾	5 117.77	6 156.37	8 286.18	5 387.67	6 179.27	8 012.84	3 397.33	6 053.38	7 116.84	8 833.30	6 225.88	7 091.68	8 223.81	
Avgifter i alt	599.94	733.64	1 068.42	594.22	675.75	915.66	315.06	670.68	773.89	935.37	640.75	751.06	855.46	
Herav vanlig oms.avg. ⁸⁾	270.59	301.90	397.65	285.91	324.86	402.61	190.03	327.75	375.55	464.48	338.35	385.66	436.82	
» toll ⁶⁾	72.68	96.88	127.56	85.10	101.55	128.83	57.09	104.44	120.73	143.58	99.88	121.69	142.65	
» andre avgifter ⁵⁾ ..	256.67	334.86	543.21	223.21	249.34	384.22	67.94	238.49	277.61	327.31	202.52	243.71	275.99	
Pristilskott i alt ⁴⁾	554.00	528.21	577.51	671.41	671.35	679.14	530.20	795.21	769.89	788.44	937.76	905.60	859.33	

¹⁾ Gjennomsnittlig ca. 3,3 barn. ²⁾ Faktisk betalte skattebeløp iflg. husholdningsregnskapene. Tallene faller ikke sammen med de beregnede skattebeløp i undersøkelsen over total skattlegging, idet en ved beregningene av omsyn til sammenlikningsgrunnlaget baserte seg på gjennomsnittstall. ³⁾ Korrigert for omsetningsavgift på nettoverdien av egenproduserte varer. ⁴⁾ Inklusive vanlig omsetningsavgift. ⁵⁾ Toll på brennevin og vin er tatt med under «Andre avgifter». ⁶⁾ I regnskapsundersøkelsene fra 1947/48 er utgiftene til fyrstikker ført under «Lys og brensel», i 1951/52 under «Andre utgifter». For å oppnå sammenliknbarhet har en her flyttet denne utgiftsposten over til «Andre utgifter», som i denne tabellen hører inn under «Annet forbruk». ⁷⁾ Omfatter ikke forenings- og forsikringsutgifter, betalte (direkte) skatter og alt som i husholdningsregnskapene regnes som sparing. ⁸⁾ Korrigert for omsetningsavgift på nettoverdien av egenproduserte varer og mottatte gaver.

Tabell 2. Relative tall.
Mai 1947—april 1948.

	Mann og kone			Mann, kone og 1 barn			Mann, kone og 2 barn				Mann, kone og 3 barn eller flere		
	Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet			Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet			Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet				Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet		
	2530— 3559	3560— 4999	5000 og over	1800— 2529	2530— 3559	3560— 4999	Under 1800	1800— 2529	2530— 3559	3560— 4999	Under 1800	1800— 2529	2530— 3559
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Avgifter i alt i prosent av disponibel inntekt	11.2	11.2	12.4	10.8	10.3	11.1	7.5	10.4	10.3	10.5	9.8	10.1	10.1
Herav vanlig omsetn.avg.	5.0	4.6	4.6	5.2	5.0	4.9	4.5	5.1	5.0	5.2	5.2	5.2	5.2
» toll	1.4	1.5	1.5	1.5	1.5	1.6	1.4	1.6	1.6	1.6	1.5	1.6	1.7
» andre avgifter	4.8	5.1	6.3	4.1	3.8	4.6	1.6	3.7	3.7	3.7	3.1	3.3	3.2
Pristilskott i alt i prosent av disponibel inntekt	10.3	8.1	6.7	12.2	10.2	8.2	12.6	12.4	10.3	8.8	14.3	12.1	10.2
<i>Avgifter og tilskott i prosent av utgifter:</i>													
Matvarer:													
Avgifter	9.1	9.2	9.2	9.6	9.6	9.5	8.8	9.9	9.9	9.7	9.9	9.9	10.0
Herav vanlig oms.avg..	7.0	6.9	6.9	7.0	7.0	7.0	6.7	7.0	6.9	6.9	7.0	7.0	7.0
» toll	1.3	1.3	1.4	1.4	1.4	1.3	1.3	1.5	1.4	1.4	1.4	1.5	1.5
» andre avgifter ..	0.8	1.0	0.9	1.2	1.2	1.2	0.8	1.4	1.6	1.4	1.5	1.4	1.5
Pristilskott	23.1	21.7	20.6	24.3	23.1	21.1	29.1	25.6	23.5	22.4	26.3	25.0	24.0
Drikkevarer:													
Avgifter	73.3	73.3	78.0	68.3	67.4	74.5	38.5	66.9	67.4	67.4	59.1	63.5	66.1
Herav vanlig oms.avg..	5.1	5.2	5.2	5.4	5.4	5.3	5.0	5.5	5.4	5.3	5.6	5.5	5.5
» toll	—	—	—	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
» andre avgifter ..	68.2	68.1	72.8	62.8	61.9	69.1	33.4	61.3	61.9	62.0	53.4	57.9	60.5

obakk:													
Avgifter	55.0	59.4	59.7	58.1	59.8	61.0	55.5	59.0	58.8	59.7	56.5	58.7	60.2
Herav vanlig oms.avg..	5.5	5.4	5.4	5.5	5.4	5.4	5.5	5.4	5.4	5.4	5.5	5.4	5.4
» toll	6.3	6.3	6.3	6.3	6.3	6.3	6.3	6.3	6.3	6.3	6.3	6.3	6.3
» andre avgifter ..	43.2	47.7	48.0	46.3	48.1	49.3	43.7	47.3	47.1	48.0	44.7	47.0	48.5
olig, lys og brensel, innbo etc., renhold:													
Avgifter	3.8	3.5	3.7	3.2	3.3	3.5	3.4	3.1	3.8	4.4	2.4	3.0	4.3
Herav vanlig oms.avg..	3.0	2.7	2.8	2.4	2.5	2.6	2.7	2.3	2.9	3.5	2.0	2.4	3.4
» toll	0.8	0.8	0.9	0.8	0.8	0.9	0.7	0.8	0.9	0.9	0.4	0.6	0.9
» andre avgifter ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pristilskott	2.6	3.0	2.4	6.4	4.9	2.7	3.0	5.7	3.9	3.1	6.4	3.9	2.6
Klær og skotøy:													
Avgifter	11.3	11.4	11.5	11.3	11.3	11.3	11.2	11.3	11.3	11.4	11.2	11.3	11.2
Herav vanlig oms.avg..	6.9	6.9	6.9	6.9	6.9	6.9	6.9	6.9	6.9	6.9	6.9	6.9	6.9
» toll	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8	3.8
» andre avgifter ..	0.6	0.7	0.8	0.6	0.6	0.6	0.5	0.6	0.6	0.7	0.5	0.6	0.5
Pristilskott	5.8	4.5	4.1	5.5	5.9	5.3	6.9	6.0	5.3	4.9	6.3	5.8	5.0
Annet forbruk:													
Avgifter	6.2	7.0	6.1	7.2	7.2	6.8	8.7	8.0	7.1	6.4	8.3	7.5	6.8
Herav vanlig oms.avg..	3.4	3.3	3.3	3.5	3.9	3.6	4.6	3.8	3.6	3.8	3.5	3.6	3.8
» toll	0.5	0.8	0.6	0.7	0.8	0.7	1.4	0.9	0.8	0.7	0.9	0.7	0.7
» andre avgifter ..	2.3	2.9	2.2	3.0	2.5	2.5	2.7	3.3	2.7	1.9	3.9	3.2	2.3
Avgiftene prosentvis fordelt:													
Vanlig omsetningsavgift ..	45.1	41.2	37.2	48.1	48.1	44.0	60.3	48.9	48.5	49.6	50.6	51.3	51.1
Toll	12.1	13.2	11.9	14.3	15.0	14.1	18.1	15.6	15.6	15.4	15.6	16.2	16.7
Andre avgifter	42.8	45.6	50.9	37.6	36.9	41.9	21.6	35.5	35.9	35.0	33.8	32.5	32.2
Sum	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Se fotnoter til tabell 1.

Tabell 3. Disponibel inntekt. Utgifter, avgifter og pristilskott etter utgiftsgrupper. Fordeling på inntekts- og familiegrupper.
Arbeiderhusholdninger i byer og industristeder.
Oktober 1951—september 1952.

	Mann og kone			Mann, kone og 1 barn			Mann, kone og 2 barn			Mann, kone og 3 barn eller flere ¹⁾			
	Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet			Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet			Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet			Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet			
	3560— 4999	5000— 6999	7000— 9799	2530— 3559	3560— 4999	5000— 6999	2530— 3559	3560— 4999	5000— 6999	Under 1800	1800— 2529	2530— 3559	3560— 4999
Antall husholdninger	5	8	2	1	18	7	20	21	1	1	1	14	1
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Gjennomsnittlig årsinntekt..	9 579.12	10 806.47	14 954.37	8 759.04	11 453.84	14 599.96	10 919.20	13 649.76	16 712.53	7 479.22	11 625.81	11 923.39	22 384.59
Betalte kommune- og statsskatter ²⁾	1 102.00	1 519.65	1 732.00	878.00	1 422.32	1 542.18	947.72	1 122.51	1 222.00	538.00	835.00	1 108.17	1 515.10
Disponibel inntekt	8 477.12	9 286.82	13 222.37	7 881.04	10 031.52	13 057.78	9 971.48	12 527.25	15 490.53	6 941.22	10 790.81	10 815.22	20 869.49
Matvarer:													
Utgifter	2 800.10	3 132.06	3 222.11	2 562.27	3 488.69	3 899.93	3 842.37	4 363.83	3 690.36	2 850.44	4 609.06	4 214.81	6 197.06
Avgifter	336.45	377.59	382.54	355.88	438.77	494.94	484.78	560.75	451.91	334.64	524.92	530.28	741.64
Herav vanlig oms.avg. ³⁾	273.50	305.65	303.51	255.31	344.61	384.66	378.50	428.16	366.08	284.62	459.47	416.62	599.22
» toll	34.69	31.74	34.99	35.61	39.81	42.89	46.44	49.81	40.22	44.13	51.25	52.10	62.75
» andre avgifter ..	28.26	40.20	44.04	64.96	54.35	67.39	59.84	82.78	45.61	5.89	14.20	61.56	79.67
Pristilskott ⁴⁾	433.24	423.92	392.47	481.62	513.01	495.24	589.67	610.43	517.16	579.99	906.14	673.43	819.64
Drikkevarer:													
Utgifter	83.64	280.87	236.24	39.35	163.30	410.40	132.58	237.67	83.60	10.10	14.92	124.14	421.77
Avgifter	64.66	180.33	164.00	24.38	101.63	290.36	82.05	151.18	52.61	4.28	7.27	80.15	317.22
Herav vanlig oms.avg..	4.48	12.51	12.63	2.76	11.14	24.50	8.88	15.59	5.26	0.90	1.27	8.32	23.69
» toll ⁵⁾	0.16	0.53	0.43	0.07	0.30	0.77	0.24	0.44	0.14	0.02	0.03	0.23	0.80
» andre avgifter ⁵⁾ .	60.02	167.29	150.94	21.55	90.19	265.09	72.93	135.15	47.21	3.36	5.97	71.60	292.73

Fobakk:													
Utgifter	118.19	304.46	326.59	147.74	231.29	322.53	236.66	281.53	73.00	141.67	—	207.69	507.82
Avgifter	70.14	184.37	192.53	86.42	137.60	195.83	140.33	169.44	47.09	85.18	—	121.68	302.25
Herav vanlig oms.avg..	9.00	23.44	25.11	11.33	17.59	24.57	18.07	21.63	5.62	10.66	—	15.90	38.67
» toll	5.56	14.31	15.35	6.94	10.87	15.16	11.12	13.23	3.43	6.66	—	9.76	23.87
» andre avgifter ..	55.58	146.62	152.07	68.15	109.14	156.10	111.14	134.58	38.04	67.86	—	96.02	239.71
Bolig, lys og brensel, innbo etc., renhold:													
Utgifter	1 495.98	1 939.08	4 002.91	2 069.13	2 078.18	2 785.68	1 484.39	1 936.78	3 242.84	1 194.09	1 802.71	1 739.80	5 999.45
Avgifter	88.91	114.15	323.70	103.82	141.20	190.18	83.49	122.13	167.88	36.40	114.56	101.64	497.70
Herav vanlig oms.avg..	66.03	88.21	279.58	73.51	108.48	151.03	65.41	90.36	113.83	26.56	90.10	75.23	425.95
» toll	15.43	16.11	30.39	14.53	20.03	26.00	10.04	21.24	47.42	3.73	15.16	15.24	52.89
» andre avgifter ..	7.45	9.83	13.73	15.78	12.69	13.15	8.04	10.53	6.63	6.11	9.30	11.17	18.86
Pristilskott ⁴⁾	25.67	29.20	1.74	62.43	48.66	16.98	48.58	42.73	3.33	78.81	2.46	47.25	63.85
Klær og skotøy:													
Utgifter	1 112.33	1 205.73	1 877.36	911.36	1 360.90	2 119.18	1 505.81	2 216.40	2 009.93	886.76	1 689.13	1 691.98	3 765.65
Avgifter	160.90	173.40	273.79	131.09	195.60	308.22	215.60	317.08	294.03	125.99	241.17	241.56	546.23
Herav vanlig oms.avg..	111.23	120.57	187.74	91.14	136.09	211.92	150.58	221.64	200.99	88.68	168.91	169.20	376.57
» toll	41.05	44.49	69.28	33.63	50.22	78.20	55.56	81.79	74.17	32.72	62.33	62.43	138.95
» andre avgifter ..	8.62	8.34	16.77	6.32	9.29	18.10	9.46	13.65	18.87	4.59	9.93	9.93	30.71
Annet forbruk:													
Utgifter ⁶⁾	1 498.78	1 613.18	3 610.88	1 193.32	1 950.67	2 842.90	1 778.37	2 542.56	5 174.63	732.35	1 033.47	1 629.77	3 275.82
Avgifter	135.68	142.01	264.50	77.83	161.02	223.11	139.19	207.08	235.75	73.68	57.57	134.26	280.14
Herav vanlig oms.avg..	72.66	73.54	139.80	51.58	93.41	128.05	81.82	118.58	120.04	38.18	42.13	76.53	147.73
» toll	4.29	5.74	11.98	2.00	6.26	10.12	4.67	8.09	4.77	1.13	1.65	5.03	15.08
» andre avgifter ..	58.73	62.73	112.72	24.25	61.35	84.94	52.70	80.41	110.94	34.37	13.79	52.70	117.33
Pristilskott ⁴⁾	0.63	0.69	0.66	1.13	1.07	1.40	0.91	1.38	0.94	0.98	0.42	1.11	2.81
Forbruk i alt:													
Utgifter i alt ⁸⁾	7 109.02	8 475.38	13 276.09	6 923.17	9 273.03	12 380.62	8 980.18	11 578.77	14 274.36	5 815.41	9 149.29	9 608.19	20 167.57
Avgifter i alt	853.89	1 169.95	1 593.36	779.42	1 165.29	1 693.85	1 134.71	1 497.22	1 244.47	660.17	944.19	1 191.07	2 681.03
Herav vanlig oms.avg. ⁷⁾	534.05	622.02	940.67	485.63	700.79	915.94	692.53	865.52	807.02	449.60	760.58	743.30	1 607.68
» toll ⁵⁾	101.18	112.92	162.42	92.78	127.49	173.14	128.07	174.60	170.15	88.39	130.42	144.79	294.34
» andre avgifter ⁵⁾ ..	218.66	435.01	490.27	201.01	337.01	464.77	314.11	457.10	267.30	122.18	53.19	302.98	779.01
Pristilskott i alt ⁴⁾	459.55	453.81	394.87	545.18	562.74	513.62	639.16	654.54	521.43	659.78	909.02	721.79	886.30

Tabell 4. Relative tall.
Oktober 1951—september 1952.

	Mann og kone			Mann, kone og 1 barn			Mann, kone og 2 barn			Mann, kone og 3 barn eller flere			
	Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet			Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet			Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet			Inntektsgrupper Inntekt i kr. pr. forbruksenhet			
	3560— 4999	5000— 6999	7000— 9799	2530— 3559	3560— 4999	5000— 6999	2530— 3559	3560— 4999	5000— 6999	Under 1800	1800— 2529	2530— 3559	3560— 4999
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Avgifter i alt i prosent av disponibel inntekt	10.1	12.6	12.0	9.9	11.6	13.0	11.4	12.0	8.0	9.5	8.7	11.0	12.8
Herav vanlig omsetn.avg.	6.3	6.7	7.1	6.2	7.0	7.0	6.9	6.9	5.2	6.5	7.0	6.9	7.7
» toll	1.2	1.2	1.2	1.2	1.3	1.3	1.3	1.4	1.1	1.3	1.2	1.3	1.4
» andre avgifter	2.6	4.7	3.7	2.5	3.3	4.7	3.2	3.7	1.7	1.7	0.5	2.8	3.7
Pristilskott i alt i prosent av disponibel inntekt	5.4	4.9	3.0	6.9	5.6	3.9	6.4	5.2	3.4	9.5	8.4	6.7	4.2
<i>Avgifter og tilskott i prosent av utgifter:</i>													
<i>Matvarer:</i>													
Avgifter	12.0	12.1	11.9	13.9	12.6	12.7	12.6	12.8	12.2	11.7	11.4	12.6	12.0
Herav vanlig oms.avg..	9.8	9.8	9.4	10.0	9.9	9.9	9.8	9.8	9.9	10.0	10.0	9.9	9.7
» toll	1.2	1.0	1.1	1.4	1.1	1.1	1.2	1.1	1.1	1.5	1.1	1.2	1.0
» andre avgifter ..	1.0	1.3	1.4	2.5	1.6	1.7	1.6	1.9	1.2	0.2	0.3	1.5	1.3
Pristilskott	15.5	13.5	12.2	18.8	14.7	12.7	15.4	14.0	14.0	20.4	19.7	16.0	13.2
<i>Drikkevarer:</i>													
Avgifter	77.3	64.2	69.4	62.0	62.2	70.8	61.9	63.6	62.9	42.4	48.7	64.6	75.2
Herav vanlig oms.avg..	5.4	4.4	5.3	7.0	6.8	6.0	6.7	6.5	6.3	8.9	8.5	6.7	5.6
» toll	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
» andre avgifter ..	71.7	59.6	63.9	54.8	55.2	64.6	55.0	56.9	56.4	33.3	40.0	57.7	69.4

Tobakk:													
Avgifter	59.3	60.6	59.0	58.5	59.5	60.7	59.3	60.2	64.5	60.1	—	58.6	59.5
Herav vanlig oms.avg..	7.6	7.7	7.7	7.7	7.6	7.6	7.6	7.7	7.7	7.5	—	7.7	7.6
» toll	4.7	4.7	4.7	4.7	4.7	4.7	4.7	4.7	4.7	4.7	—	4.7	4.7
» andre avgifter ..	47.0	48.2	46.6	46.1	47.2	48.4	47.0	47.8	52.1	47.9	—	46.2	47.2
Bolig, lys og brensel, innbo etc., renhold:													
Avgifter	5.9	5.9	8.1	5.0	6.8	6.8	5.6	6.3	5.2	3.0	6.3	5.8	8.3
Herav vanlig oms.avg..	4.4	4.6	7.0	3.5	5.2	5.4	4.4	4.7	3.5	2.2	5.0	4.3	7.1
» toll	1.0	0.8	0.8	0.7	1.0	0.9	0.7	1.1	1.5	0.3	0.8	0.9	0.9
» andre avgifter ..	0.5	0.5	0.3	0.8	0.6	0.5	0.5	0.5	0.2	0.5	0.5	0.6	0.3
Pristilskott	1.7	1.5	—	3.0	2.3	0.6	3.3	2.2	0.1	6.6	0.1	2.7	1.1
Klær og skotøy:													
Avgifter	14.5	14.4	14.6	14.4	14.4	14.5	14.3	14.3	14.6	14.2	14.3	14.3	14.5
Herav vanlig oms.avg..	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0
» toll	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7
» andre avgifter ..	0.8	0.7	0.9	0.7	0.7	0.8	0.6	0.6	0.9	0.5	0.6	0.6	0.8
Annet forbruk:													
Avgifter	9.1	8.8	7.3	6.5	8.3	7.9	7.8	8.1	4.5	10.1	5.6	8.2	8.6
Herav vanlig oms.avg..	4.9	4.6	3.9	4.3	4.8	4.5	4.6	4.7	2.3	5.2	4.1	4.7	4.5
» toll	0.3	0.3	0.3	0.2	0.3	0.4	0.2	0.3	0.1	0.2	0.2	0.3	0.5
» andre avgifter ..	3.9	3.9	3.1	2.0	3.2	3.0	3.0	3.1	2.1	4.7	1.3	3.2	3.6
Pristilskott	—	—	—	0.1	0.1	—	0.1	0.1	—	0.1	—	0.1	0.1
Avgiftene prosentvis fordelt:													
Vanlig omsetningsavgift..	62.5	53.2	59.0	62.3	60.1	54.1	61.0	57.8	64.8	68.1	80.6	62.4	60.0
Toll	11.9	9.6	10.2	11.9	11.0	10.2	11.3	11.7	13.7	13.4	13.8	12.2	11.0
Andre avgifter	25.6	37.2	30.8	25.8	28.9	35.7	27.7	30.5	21.5	18.5	5.6	25.4	29.0
Sum	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Se fotnoter til tabell 3.

Pris kr. 3,00
+ oms.avgift